

Fotografije s fotonatečaja TURIZEM

Avtorji fotografij: Andreja Dintinjana, Veronika Strmšek, Kristijan Horvat, Karin Lednik.

DRUŠTVO MLADIH GEOGRAFOV SLOVENIJE

DECEMBER 2016, LETNIK 23, ŠTEVILKA 1

GEOmix

SREDICA Turizem

INTERVJU
dr. Anton Gosar

KOMPAS V ROKE IN ...
Kenija, Italija

DOBER ZAČETEK, ŠE BOLJŠI KONEC

Z začetkom letošnjega študijskega leta se je zamenjal upravni odbor DMGS, z njim pa tudi odgovorni urednik in uredniški odbor GEOmixa. Ne vedoč za vse »tegobe« in »nadloge« funkcije, sem se podal v te vode v želji, da GEOmix ostane revija v takšni obliki, kot obstaja sedaj. Polna strokovno napisanih besedil naših kolegov in zanimivih prispevkov z različnih področij geografije. Na tem mestu bi se želel zahvaliti predhodnemu uredniškemu odboru za dosedanje delo in še posebej prejšnji odgovorni urednici za vse nasvete in pomoč pri predaji funkcije.

Izbrano temo pokriva več priznanih strokovnjakov iz različnih strok, prav tako pa predstavlja pomemben del geografske izobrazbe in raziskovanja v geografiji. Turizem se pogosto omenja kot izjemna razvojna priložnost, kot dejavnik zmanjševanja regionalnih razlik, kot način za ohranitev poselitve na odmaknjenem podeželju ipd. Primeri z različnih koncev sveta predstavljajo mešan pogled na te trditve, članki v tokratni sredici pa obravnavajo turizem in turistične dejavnosti tudi s tega vidika. Turizem se pogosto omenja kot razlog za zaton nekaterih krajev, posledice množičnega turizma na okolje, družbo in gospodarstvo pa so pogosto slabe ali celo uničujoče. Po drugi strani je Slovenija v letu 2016 postala prva zelena destinacija na svetu, kar je velik dosežek in predstavlja povsem novo priložnost za turistični razvoj države. Nekateri od slovenskih naravnih biserov in kulturnih spomenikov so že dalj časa močno turistično obiskani, natančne posledice povečanega obiska pa še niso povsem znane. Turizem nas spremlja na vsakem koraku, saj tudi geografi postanemo turisti, ko potujemo.

Tudi tokratna revija je uspela na področju raznolikosti in kvalitete prispevkov. Sredica je ravno prav debela in raznolika. Predgovor k sredici je napisal doc. dr. Dejan Cigale z Oddelka za geografijo FF UL. V reviji poiščite še predstavitev novega upravnega in uredniškega odbora, intervju s prof. dr. Antonom Gosarjem z Univerze na Primorskem, potopise ter poročila z različnih dogodkov.

Peter Poljšak Klaus, odgovorni urednik

KAZALO

UVODNIK	1
BESEDA PREDSEDNIKA	3
DROBTINICE	
DMGS kotiček	4
EGEA kotiček	4
LGD kotiček	6
Predstavitev upravnega odbora	7
Predstavitev uredniškega odbora	8
20. geografski raziskovalni tabor v Prlekiji: »Trk tradicije in inovativnosti«	11
Evromediteranski regijski kongres 2016 - Gastronomski turizem	13
Mednarodna poletna šola v Seoulu, Južna Koreja	16
Balkantrip – ogrevanje pred Evromediteranskim kongresom 2016	20
To ni Bora Bora, to je Albanija!	23
SREDICA	
Različni obrazi sodobnega turizma	26
Rodoslovje kot sodobna oblika turizma	27
Turistični razvoj Županove jame pri Grosupljem	30
Turizem na kmetiji v občini Šmarješke Toplice	35
Koncept razpršenega hotela kot priložnost trajnostnega razvoja turizma	39
Vpliv dejavnikov na razporeditev ležišč v nastanitvenih objektih po občinah v Gorenjski, Goriški in Obalno-Kraški statistični regiji	43
Razvoj turizma ob Šaleških jezerih	49
STROKA	
Izginjajoči kraji Slovenije - Rakovec	53
AKTUALNO	
Slovenija – Zelena destinacija	56
Velika planina – zasnova inovativnega turističnega produkta	57
KOMPAS V ROKE IN ...	
Kenija - kjer si levjega kralja ogledaš v živo	62
Italija - prikupno zmeden kaos	66
INTERVJU	
Pogovarjali smo se z dr. Antonom Gosarjem	69
ZABAVA	
Novoletni GEOskop	72
GEOkrižanka	74

GEOmix, Glasilo Društva mladih geografov Slovenije, letnik 23, številka 1, december 2016

ISSN: 1580-6987

E-pošta: geomix.dmgs@gmail.com

Naslov: DMGS – GEOmix, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana

Odgovorni urednik: Peter Poljšak Klaus

Uredniški odbor: Miha Drobnič, Špela Kranjc, Jasmina Obrstar, David Pele, Peter Poljšak Klaus, Sara Uhan, Valentina Vrhovec.

Oblikovanje in računalniški prelom: Tanja Hrastar

Lektoriranje: Špela Habulin, Urška Honzak, Nastja Klajnšek, Vesna Rogl, Sara Žibrat

Avtorji besedil: Klemen Beličič, Dejan Cigale, Alen Červ, Miha Drobnič, Monika Gričnik, Tanja Hrastar, Žiga Ivanc, Maša Jančič, Špela Kranjc, Karin Lednik, Erik Logar, Jasmina Obrstar, Matej Ocvirk, Kristina Pintar, Peter Poljšak Klaus, Špela Stanonik, Veronika Strmšek, Sara Uhan, Valentina Vrhovec

Fotografija na naslovnici: Veronika Strmšek

Tisk: Birografika BORI d.o.o.

Naklada: 400 izvodov

Prispevki v GEOmix-u niso honorirani. V kolikor želijo avtorji prispevkov v GEOmix- u članek objaviti v drugi publikaciji, naj se pred tem posvetujejo z uredništvom GEOmix-a.

NAGOVOR PREDSEDNIKA

Dragi člani in članice Društva mladih geografov Slovenije ter vsi preostali bralci revije GEOmix in ljubitelji geografije, lepo pozdravljeni!

Z nastopom študijskega leta 2016/17 je bilo društvo priča živahnemu dogajanju, saj se je ob včlanjevanju mnogih novih zagnanih študentov in ljubiteljev geografije zgodila tudi menjava upravnega odbora. Ustaljena pot odličnega vodenja in sodelovanja tako na lokalnem kot na mednarodnem področju ter dobro ime društva sta bila s tem zaupana novi ekipi. V imenu celotnega upravnega odbora se vsem članom društva iskreno zahvaljujem za izkazano podporo – skupaj z vami se bomo potrudili delati po najboljših močeh.

Društvo bo še naprej skrbelo za organizacijo široke palete raznovrstnih geografskih aktivnosti. K njihovi udeležbi in (so)organiziranju ste lepo vabljeni prav vsi. V okviru zveze EGEA poleg številnih manjših dogodkov odmeva naša organizacija kongresa Evromediterranske regije. Organizacijski ekipi želim uspešno izvedbo! Novemu uredniškemu odboru GEOmixa pa privoščim uspešno ustvarjanje in urejanje novih števil revije.

Naj vam prihajajoče leto prinese kar največ znanja, izkušenj, poznanstev in zabave – torej vsega, kar ponuja tudi DMGS!

Žiga Ivanc, predsednik DMGS

DMGS KOTIČEK

Izvedene in predvidene aktivnosti Društva mladih geografov Slovenije

	TERMIN	AKTIVNOST
IZVEDENE	2016	
	7. junij	DMGS sreda: Zgodovinsko prečenje jamskega sistema Gouffre de Padriac
	9.–17. julij	20. geografski raziskovalni tabor v Prlekiji
	23.–24. julij	Soča trip
	12. oktober	29. občni zbor
	2. november	DMGS spoznavna sreda: Društvo se predstavi
	9. november	DMGS filmski večer
	16. november	GIS day
	30. november	DMGS sreda: Potopis štop Gruzija–Slovenija
	12. december	Okrogla miza Oznake visokih voda
	14. december	Potopis Pre-EMRC2016 Balkan trip in predstavitev dogajanja na kongresu
	21. december	Od štanta do štanta
PREDVIDENE	2017	
	24.–26. februar	Motivacijski vikend na Pohorju
	marec, april	DMGS srede
	februar, april	Okrogle mize v sodelovanju s Komisijo za hidrogeografijo
	marec/april	Geografsko-geološki tabor
	marec/april	Geografska orientacija
	marec, april	DMGS gre v hribe
	marec, april	DMGS ekskurzije
	april	DMGS čistilna akcija

Če vas zanima še kaj več v zvezi z dogodki DMGS, se lahko obrnete na ministrico za notranje zadeve Mašo Jančič (masa.jancic@gmail.com).

EGEA KOTIČEK

European Geography Association for Students and Young Geographers
Spletna stran: egea.eu

DMGS je pod imenom EGEA Ljubljana del Evropske zveze študentov geografije EGEA. Kot člani DMGS-ja se lahko udeležite mednarodnih dogodkov (izmenjave, kongresi, seminarji ...), ki jih organizirajo naši geografski kolegi po Evropi.

Na seznamu so izvedene aktivnosti in le nekaj dogodkov, ki bodo izvedeni v zimskem in letnem semestru. Za novice o novih dogodkih in aktivnostih se registrirajte na spletni strani egea.eu in sledite obvestilom, ki jih prejimate kot člani DMGS-ja.

Vabljeni tudi v različne komiteje, ki skrbijo za boljše delovanje in razvoj naše organizacije. Če vas zanimajo oblikovanje, fotografija ali novinarstvo, se lahko pridružite CMC (Communication and Media Committee) ali pa ustvarjalcem revije European Geographer, če vas zanimajo bolj okoljevarstvene teme, se lahko pridružite komiteju EGEEA Green itd.

Če vas zanima še kaj več o EGEEA in njenih aktivnostih se obrnite na ministrici za zunanje zadeve Moniko Gričnik (monika.gricnik@gmail.com) in Kristino Pintar (krpintar@gmail.com).

	TERMIN	AKTIVNOST
	2016	
IZVEDENE	2.–5. junij	Be RadioActive!, EGEEA Brno, Hartvíkovice, Češka
	10.–12. junij	Vienna without Sissi, an unpopular approach to the city, EGEEA Vienna, Dunaj, Avstrija
	16.–19. junij	Germany Weekend 2016, EGEEA Göttingen, Waldeck, Nemčija
	23.–26. junij	Kieler Woche Event vol. 3, EGEEA Kiel, Kiel, Nemčija
	4.–8. julij	Dutch Experience: Living on the Edge!, EGEEA Utrecht, Amsterdam, Nizozemska
	6.–17. julij	Camino de Santiago, EGEEA Madrid, Ponferrada, Španija
	7.–10. julij	Geopark Weekend – Heritage of the Ice Age, EGEEA Oulu, Rokua, Finska
	11.–17. julij	Archipelago Adventures, EGEEA Turku, Turku, Finska
	17.–21. julij	Finisterra – Way to the End of the Land, EGEEA Madrid, Santiago de Compostela, Španija
	26.–28. julij	Moscow Green walking tour, EGEEA Moscow, Moskva, Rusija
	30. julij–10. avgust	Caucasus hiking event 3.0, EGEEA Saint Petersburg, Arkhyz, Rusija
	4.–7. avgust	Rhine-Nahe Expedition Vol. 3, EGEEA Mainz, Mainz, Nemčija
	8.–12. avgust	Scientific Conference 2016, EGEEA Aachen, Aachen, Nemčija
	10.–14. avgust	The Lake District Experience, EGEEA Greifswald & EGEEA Berlin, Mecklenburg, Nemčija
	15.–24. avgust	Conquer the Transylvanian Alps 3.0, EGEEA Sighetu Marmatiei & EGEEA Timisoara, Sibiu, Romunija
	18.–22. avgust	Rise of Serbian EGEEA, EGEEA Beograd & EGEEA Novi Sad, Novi Sad, Srbija
	22.–26. avgust	Towards Happy Planning, EGEEA Copenhagen, Ulfborg, Danska
	25.–28. avgust	Silesian Underground Experience, EGEEA Katowice, Sosnowiec, Poljska
	28. avgust–3. september	Ukrainian Carpathians vol. 5, EGEEA Lviv, Vorokhta, Ukrajina
	8.–11. september	Pre-AC 2016, EGEEA Bern, Giawil, Švica
	11.–16. september	Annual Congress 2016, EGEEA Zürich, Melchtal, Švica
	16.–18. september	The city of Milan: a walk through its landscapes, EGEEA Milano, Milano, Italija
	1.–5. oktober	Balkanijada 2016, EGEEA Banja Luka, Bardača, Bosna in Hercegovina
	7.–9. oktober	EGEEA Groningen 25th B-day Party, EGEEA Groningen, Schoonloo, Nemčija
	21.–23. oktober	MIK Prostor kroz prizmu održivosti, EGEEA Zagreb, Zagreb, Hrvaška
	22.–25. oktober	Russians ... Who are we?, EGEEA Moscow, Moskva, Morum, Kazan, Rusija
28.–30. oktober	Kaliningrad Halloween v. 1, EGEEA Kaliningrad, Kaliningrad, Rusija	
4.–6. november	Silesian Overground Experience, EGEEA Ostrava, Ostrava, Češka	
4.–6. november	Mediterranean Newbie Weekend, EGEEA Alicante, Finestrat, Španija	

	TERMIN	AKTIVNOST
IZVEDENE	2016	
	10.–13. november	Make Rogal not War vol. 1, EGEA Poznań, Poznan, Poljska
	11.–13. november	Newbie Weekend, EGEA Vienna, Heuberg, Avstrija
	18.–21. november	Newbie Weekend, EGEA Helsinki, Hämeenlinna, Finska
	22.–24. november	Chernobyl tour vol. 2, EGEA Kyiv, Kijev, Andriyivskyy, Rusija
	24.–27. november	Newbie Weekend, EGEA Ljubljana, Gorje, Slovenija
	25.–27. november	EGEA Saint-Petersburg 20th anniversary!, EGEA Saint-Petersburg, Saint Petersburg, Rusija
PREDVIDENE	29. december–2. januar	Czech New Year's Eve 2016/2017, EGEA Brno, Zabreh na Morave, Češka
	31. december–3. januar	New Year's Eve Party Vol. 2, EGEA Skopje, Tetovo, Makedonija
	2017	
	13.–15. januar	Chernivtsi Malanka Fest, EGEA Chernivtsi, Chernivtsi, Ukrajina
	20.–25. februar	Trondheim Winterweek, EGEA Trondheim, Trondheim, Norveška
	2.–5. marec	Slavic Weekend 3.0, EGEA Brno, Horni Bečva, Češka
	4.–8. marec	Catalan Experience 2.0, EGEA Barcelona, Pineda de Mar, Španija
	21.–26. marec	WRC – KONGRES ZAHODNE REGIJE 2017, EGEA Kiel, Bad Segeberg, Nemčija
	31. marec–5. april	ERC – KONGRES VZHODNE REGIJE 2017, EGEA Praha, Hrachov, Češka
	24.–27. april	EMRC 2017 Pre-event, EGEA Koper, Koper, Zazid, Slovenija
	27. april–2. maj	EMRC – KONGRES EVROMEDITERANSKE REGIJE 2017, EGEA Ljubljana, Tolmin, Slovenija
9.–13. maj	NBRC – KONGRES SEVERNO-BALTSKE REGIJE 2017, EGEA Turku & EGEA Oulu, Kuusamo, Finska	

LGD KOTIČEK

Ljubljansko geografsko društvo (LGD) organizira številne dejavnosti tekom celotnega leta – strokovna predavanja, geografske večere, ekskurzije po Sloveniji in sosednjih pokrajinah, prvomajsko ekskurzijo v tujino ter krajše ogledge geografskih zanimivosti. Več informacij o aktualnih in preteklih aktivnostih LGD-ja je na voljo na spletni strani društva (<http://www.lgd-geografi.si/>) ter na Facebook strani (<https://www.facebook.com/LjGeogrDrus/>). Nekatera predavanja, ki so potekala v sklopu geografskih večerov, so v celoti dostopna na društvenem Youtube kanalu (npr. Fenomen islamske države, Smučarski skoki skozi geografske oči Francija Petka in Mirana Tepeša). Vabljeni k ogledu!

Člani DMGS-ja, ki svoj študij zaključujete ali ste ga že zaključili, vabljeni, da postanete člani Ljubljanskega geografskega društva.

PREDSTAVITEV UPRAVNEGA ODBORA 2016–2018

V začetku oktobra se je zamenjal upravni odbor Društva mladih geografov Slovenije. Zato vam predstavljamo nov upravni odbor za leta 2016–2018. Pri njihovem delovanju jim želimo veliko sreče, kreativnosti in resnosti!

Predsednik

Ime in priimek: Žiga Ivanc

Letnik in smer: 3. letnik, geografija ter etnologija in kulturna antropologija

Naj profesor_ica: dr. Jernej Zupančič

Naj predmet: družbena geografija, predvsem turizem in podeželje

Naj hrana: divjačina in vse, kar je z njo povezano

Horoskop: devica

Misel dneva: Narava nam je dala dvoje ušes in samo en jezik – da bi bolj poslušali in manj govorili. (Disraeli)

Podpredsednica, CP2

Ime in priimek: Kristina Pintar

Letnik in smer: 3. letnik, geografija in rusistika

Naj profesor_ica: Na oddelku za geografijo imamo toliko super profesorjev, da težko izberem enega. Če moram omejiti svoj izbor, sta mi najbolj pri srcu prof. Krevs in prof. Repe.

Naj predmet: turizem

Naj hrana: sladoled in lubenica

Horoskop: lev

V DMGS-ju si želim: pridobiti čim več novih članov, ki bodo skupaj z nami ustvarjali zabavne in izobraževalne dogodke.

Blagajničarka

Ime in priimek: Jasna Sitar

Letnik in smer: 3. letnik, geografija

Naj profesor_ica: Mora biti res samo eden? D. Ogrin.

Naj predmet: klima

Naj hrana: puran v smetanovi omaki

Horoskop: rak

Misel dneva: Geography is just physics slowed down, with a couple of trees stuck in it. (Terry Pratchett)

Tajnik**Ime in priimek:** Lenart Štaut**Letnik in smer:** 2. letnik, geografija**Naj profesor_ica:** prof. Natek**Naj predmet:** geomorfologija**Naj hrana:** špageti carbonara**Horoskop:** kozorog**V DMGS-ju si želim:** organizirati čim več projektov s čim manj problemi.**Notranja ministrica****Ime in priimek:** Maša Jančič**Letnik in smer:** 1. letnik, geografija in sociologija**Naj profesor_ica:** prof. Natek**Naj predmet:** klimatogeografija**Naj hrana:** pica**Horoskop:** vodnar**Misel dneva:** »Ni ga oblaka brez dviganja zraka.« (M. Ogrin)**Zunanja ministrica, CP1****Ime in priimek:** Monika Gričnik**Letnik in smer:** 3. letnik, geografija ter etnologija in kulturna antropologija**Naj profesor_ica:** izr. prof. dr. Irma Potočnik Slavič**Naj področje v geografiji:** geografija podeželja**Horoskop:** tehtnica**Najljubša hrana:** špinača, pire krompir in jajčka na oko**Misel dneva:** Povečanje samooskrbnosti posameznih držav.**Urednik GEOmixa****Ime in priimek:** Peter Poljšak Klaus**Letnik in smer:** 2. letnik 2. stopnje, regionalno planiranje in urbano-ruralne študije z uporabno geoinformatiko**Naj profesor_ica:** Hm, težka, če pa že kdo, potem prof. Kušar.**Naj predmet:** geoinformatika**Naj hrana:** pečen piščanec in pražen krompir**Horoskop:** dvojček**Misel dneva:** Geoinformatika bo uravnavala in že uravnava večino vsakdanjih odločitev, samo pogledajte Google.

Avtor: Simon Pelko

PREDSTAVITEV UREDNIŠKEGA ODBORA

Urednik GEOMixa: Peter Poljšak Klaus

(Predstavljen pod rubriko Predstavitev upravnega odbora 2016-2018.)

Ime in priimek: Sara Uhan

Letnik študija: 2. letnik magistrskega študija

Smer študija: Regionalno planiranje in urbano-ruralne študije ter uporabna geoinformatika

Naj področje: geografija zdravja

Geografinja sem: Ker me že od nekdaj zanimajo pojavi in procesi okrog mene; študij geografije pa se mi je zdel zaradi svoje interdisciplinarnosti praktična izbira.

Za sodelovanje v uredniškem odboru GEOMixa sem se odločila: Ker želim po svojih najboljših močeh prispevati k ustvarjanju te geografske revije in je vsako tovrstno udejstvovanje dobrodošla izkušnja.

Ime in priimek: Jasmina Obrstar

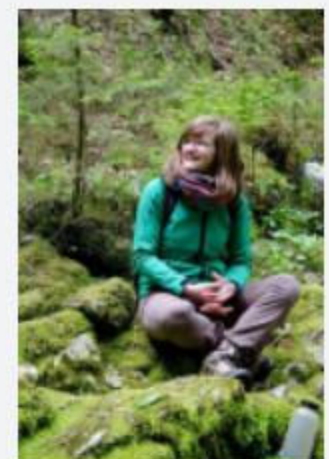
Letnik študija: 2. letnik 2. stopnje

Smer študija: Regionalno planiranje in ruralno-urbane študije ter geografija turizma in rekreacije

Naj področje: klima, hidro, pedo, turizem, podeželje, urbana, ekološka, agrarna, ekonomska, socialna, politična ... vse, malo mešano na žaru.

Geografinja sem: Ker so bile ure geografije v osnovni in srednji šoli najboljše ure na urniku in navdušenje nad geografijo še kar ne pojenja.

Članica uredniškega odbora GEOMixa sem: Da lahko pomagam soustvarjati najboljšo geografsko revijo.

Ime in priimek: Valentina Vrhovec

Letnik študija: 3. letnik 1. stopnje

Smer študija: enopredmetni študij

Naj področje: Kras

Študij geografije je/ni perspektiven: Študij ni ravno perspektiven, je pa zabaven, da ti širino, da za magisterij vpišeš kaj bolj perspektivnega.

Članica uredniškega odbora GEOMixa sem: Ker je pisana beseda na koncu referenca, ki največ šteje in bi se tega moralo zavedati več geografov.

Ime in priimek: Miha Drobnič

Letnik študija: absolvent 2. stopnje

Smer študija: dvopredmetni študij (geografija – zgodovina)

Naj področje: turistična geografija

Študij geografije je perspektiven: Ker nam omogoča pridobivanje kvalitetnih in kredibilnih znanj ter nas obenem uri za njihovo uporabo v najrazličnejših situacijah.

Za sodelovanje v uredniškem odboru GEOmixa sem se odločil: Ker se ne bojim novih izzivov.

Ime in priimek: Špela Kranjc

Letnik študija: 2. letnik magisterija

Smer študija: dvopredmetni študij (geografija – sociologija)

Naj področje: ekologija

Kot bodoča profesorica geografije želim: Geografijo prikazati kot področje, ki daje veliko možnosti za spoznavanje sveta, raziskovanje in odkrivanje okolja.

Za sodelovanje v uredniškem odboru GEOmixa sem se odločila: Ker je Peter fejest fant in me je lepo prosil.

Ime in priimek: David Pele

Letnik študija: 2. letnik 2. stopnje

Smer študija: Okoljska in fizična geografija ter geografija turizma in rekreacije

Naj področje: klimatogeografija

Študij geografije je perspektiven: Zaradi svoje širine in obravnave številnih področij pomaga razumeti pojave in procese tako v naravi kot v družbi. Kot geografi moramo biti sposobni reševati kompleksne probleme z upoštevanjem vseh dejavnikov, deležnikov itd.

Za sodelovanje v uredniškem odboru GEOmixa sem se odločil: Ker sem bil povabljen k sodelovanju in da ob zaključevanju študija vidim, kako nastaja revija, ki jo berem že štiri leta.

20. GEOGRAFSKI RAZISKOVALNI TABOR V PRLEKIJI: »TRK TRADICIJE IN INOVATIVNOSTI«

Slika 1: Geografi na terenu (foto: Danijel Ivajnsič, 2016).

Kdaj: 9.–17. julij 2016

Kje: občine Križevci, Ljutomer, Razkrižje in Veržej

Društvo mladih geografov Slovenije je letos organiziralo jubilejni, že 20. tradicionalni geografski tabor na območju Prlekije, natančneje na območju Upravne enote Ljutomer, ki zavzema občine Križevci, Veržej, Razkrižje in Ljutomer. Tabor je potekal pod geslom »Trk tradicije in inovativnosti«. Skupaj s štirimi organizatorji se ga je udeležilo 23 študentov dodiplomskega in podiplomskega študija.

Prvi dan smo se udeleženci zbrali v podružnični osnovni šoli Cvetka Golarja v Ljutomeru, ki je postala naš dom za deset dni. Začetne tri dni so bile organizirane ekskurzije, na katerih smo spoznavali preučevano območje in njegove aktualne problematike, saj je bila večina udeležencev v teh krajih prvič.

Med prvo ekskurzijo smo se pod vodstvom Franca Čuša, profesorja zgodovine in geografije na ljutomerski gimnaziji, povzpeli na razgledni stolp na Gomili in si z višine ogledali celotno območje ter spoznavali pojem Prlekija. Naslednja točka na naši poti je bil mlin na veter na Stari Gori, nato pa smo se odpravili do akumulacijskega Gajševskega jezera, ki je nastalo z zaježitvijo reke Ščavnice. Ustavili smo se tudi pri gospodu Štefanu Vinkoviču, župniku v Križevcih, ki nam je predstavil vidike sončnih celic in toplotne črpalke. Pripadajoči objekti ob

župnišču imajo namreč na strehi sončne panele, na drugi strani pa se cerkev ogreva s pomočjo toplotne črpalke. Energije pa ne porabijo zgolj zase, ampak jo oddajajo tudi nazaj v sistem. Pri gospodu župniku smo se okrepčali še s sladoledom in se nato polni energije odpravili v Rokodelski center domače in umetnostne obrti Veržej, nazadnje pa smo se ustavili še pri bioplinarni Organica v Bučečovcih. Prvi dan smo, kot se spodobi, zaključili s spoznavnim večerom, popestrenim z domačim pecivom udeležencev.

Splošni ekskurziji je naslednji dan sledila fizičnogeografska pod vodstvom dr. Danijela Ivajnsiča, mladega raziskovalca na Fakulteti za naravoslovje in matematiko v Mariboru. Spoznavali smo geološke, geomorfološke, hidrološke, podnebne ter druge značilnosti območja. Podali smo se v Ljutomerske gorice, do sotočja Mure in Ščavnice, gramoznice pri Krapju, odkrivali smo mrtvice reke Mure in si ogledali znameniti Babičev mlin na Muri pri Veržeju.

Tretji dan smo s pomočjo Branka Novaka iz civilne zaščite spoznavali problematiko plazovitosti in suše na preučevanem območju. Da ne bi zanemarili družbene geografije, smo prisluhnili Goranu Šosterju in Goranu Ohmanu iz Regionalne razvojne agencije Prlekija in Lokalne akcijske skupine. Gosta sta predstavila delovanje organizacij in njihove projekte ter gospodarsko razvojno problematiko Prlekije kot regije. Dan smo zaključili aktivno, s pohodom po vinski cesti do Jeruzalema, najprej

s postankom v tamkajšnjem turistično informacijskem centru, kjer smo izvedeli nekaj o zgodovini in obiskanosti območja ter nastanitvenih zmogljivostih ipd., uspešen delovni dan pa smo zaključili z degustacijo vin in pokušanjem lokalnih kulinarčnih specialitet na Turistični kmetiji Frank-Ozmec.

Zanimivim ekskurzijam je nato sledil drugi del tabora, ki je bil namenjen individualnemu delu v štirih delavnicah, kjer smo s pomočjo terenskega in kabinetnega dela raziskovali različne tematike. Udeleženci prve delavnice so se ukvarjali z vlogo kulturnih teras pri preprečevanju plazjenja tal v Slovenskih goricah. Zanje je značilna mehka geološka podlaga, kar pomeni, da je območje izjemno podvrženo plazovitosti. Udeleženci delavnice so se osredotočili na razširjenost plazov oziroma usadov, pozornost pa so posvetili tudi kulturnim terasam, ki že dlje časa veljajo kot uspešen ukrep za preprečevanje plazjenja tal, kljub temu pa na marsikaterem območju terasirane vinograde zamenjujejo vertikalni. Druga delavnica je bila bolj okoljsko zasnovana, njeni udeleženci so se ukvarjali z zeleno energetsko samooskrbo Prlekije. Njen namen je bil izoblikovati potencialne možnosti za izkoriščanje obnovljivih virov energije na območju preučevanih občin. Na delavnici se je s pomočjo SWOT analize določilo prednosti, slabosti, nevarnosti in priložnosti za posamezne obnovljive vire. Njeni člani so preučevali in delali izračune za sončno energijo, vetrno energijo, geotermalno energijo, hidroenergijo in biomaso. Tretja delavnica je bila turistično usmerjena, njeni udeleženci so preučevali vinske turistične ceste, zlasti na območju Jeruzalema.

S pomočjo terenskega dela so pregledali obstoječe stanje na vinskih cestah – od gostinske ponudbe in nastanitvenih zmogljivosti do označenosti in urejenosti pohodniških in kolesarskih poti.

Na podlagi preučenegega so izoblikovali predloge za nadaljnji razvoj, ki med drugim nakazujejo, da je za uspešen turistični produkt potrebno sodelovanje in povezovanje vseh ponudnikov na območju. Člani zadnje, četrte delavnice so preučevali klimatološke in hidrološke spremembe kot dejavnik razvoja namakalnih sistemov na Murskem polju. Območje namreč spada med najbolj kmetijske predele Slovenije, hkrati pa se kmetje redno srečujejo s problemom suše, ki jim uničuje pridelek. Udeleženci so ugotavljali, kakšne vplive imajo spremembe na kmetijstvo in na kakšne načine se lahko temu prilagodimo.

Ob koncu tabora smo udeleženci opravljeno delo predstavili javnosti v Golarjevi hiši v Ljutomeru. Desetdnevnega tabora pa ni predstavljalo samo raziskovanje, terensko preučevanje, pisanje člankov in izdelovanje kart. Naporene delovne dni je ob jutrih popestrilo izdajanje dnevnega časopisa GeoGüč (op. güčanje po prleško pomeni govorjenje), vsak dan smo izbirali Prlečko dneva (op. Prlečka je prebivalka Prlekije), ob večerih pa igrali geografski activity itd. Sploh pa na taboru ni manjkalo dobre volje, smeha in druženja tako v šoli kot v središču Ljutomera, seveda pa se vse večerne prigode ne izdajo. Torej, če te je ob branju članka zamikalo, da bi bil(a) tudi ti del naslednjega geografskega tabora, se le prijavi, ko bo to mogoče!

Špela Stanonik

spelca.stanonik@gmail.com

Slika 2: Po uspešni javni predstavitvi (foto: Franc Čuš, 2016).

Evromediteranski regijski kongres 2016 - Gastronomski turizem

Slika 1: Medevropska prijateljstva (foto: Monika Gričnik, 2016).

Kdaj: 4.–8. 5. 2016

Kje: Ohrid, Makedonija

Kdo: Žiga, Maša, Peter, Kristina, Maja, Tadeja, Lena, Tina, Tjaša, Monika

Koliko ljudi: 85 + 10 organizatorjev

Koliko: 95 €

Vsako leto v sklopu EGEE poteka 5 kongresov, od tega 4 regionalni in 1 letni. EGEE Ljubljana spada v Evromediteransko regijo, katere letošnji kongres je bil v Ohridu v Makedoniji, in sicer na temo gastronomskega turizma. Kot aktivni podporniki naše regije se nas je letos na kongres odpravilo kar 10 nadebudnih geografov.

Potovanje do Ohrida

Pot do Ohrida je dolga, bil pa je čas prvomajskih počitnic, tako da smo se vsi na pot odpravili vsaj nekaj dni prej. Kolegica Tjaša je na kongres prispela kar s potepanja po Nemčiji z letalom, Maja je izbrala štop, ostali pa smo se odpravili z avti. Tadeja in Tina sta se na poti ustavili še v Sarajevu, Foči, NP Sutjeska in NP Durmitor, Užicah ter nato nadaljevali do Ohrida, Lena se je pridružila mednarodnemu kombiju, ki se je pred kongresom ustavil še na preddogodku v Košicah, Peter, Maša, Kristina, Žiga in jaz pa smo jo ubrali po manj prometnih cestah. Ustavili smo se v Jajcu, Mostarju, Dubrovniku, Herceg-Novem, Podgorici, Skadarju, Tirani, Draču, Beratu, Divjaku ter nato v poznih urah po 5 dneh potepanja prispeli v Ohrid. Podrobneje je naša doživetja opisala Kristina v drugem članku te številke.

Lokacija

Nastanjeni smo bili v hotelu Daljan, 100 m od Ohridskega jezera, ki je eno najstarejših evropskih jezer, skupaj z mestom Ohrid pa se uvršča na seznam svetovne kulturne dediščine UNESCO. Mesto Ohrid, ki je 3 km oddaljeno od hotela, kjer smo bili nastanjeni, se nahaja na severovzhodni obali Ohridskega jezera, na osamljenem apnenčastem hribu, po katerem so razporejena bivališča mesta. Arhitekturno izjemno zanimivo mesto z mnogimi antičnimi urbanimi elementi, kjer je nekoč stalo 365 cerkva, za vsak dan ena, danes pa je to število mnogo manjše.

Doživljanja

Kongres je sestavljen iz dnevnega in nočnega programa. Prvi dan je vedno malce okrnjen, saj udeleženci prihajamo na končno lokacijo ob različnih urah, kar je razumljivo glede na to, da pripotujemo z vseh koncev Evrope. Kongres se je uradno začel s slavnostno otvoritvijo, ko je organizacijska ekipa pozdravila udeležence ter povedala

Slika 2: Delavnica (foto: osebni arhiv Janeta Mladenovskega, 2016)

par uvodnih besed na temo kongresa. Žal smo bili med tistimi, ki so ta del zamudili tudi Slovenci, bolj natančno naša zasedba, saj smo imeli na poti manjše probleme z avtom, kar je bilo treba urediti. Prvi večer so zaznamovali grafiti, ki smo jih risali na majice, ter sproščeno vzdušje ob ponovnem srečanju že poznanih in spoznavanju novih ljudi.

Drugi dan smo posvetili delavnicami. Na voljo jih je bilo 5:

- Wine as part of a territorial branding strategy: An opportunity for urban and rural development,
- „The power of food in tourism“,
- Protection of local/national traditional agricultural products in relation with gastronomic tourism,
- History of agricultural societies and the environmental impact of agricultural land use,
- Gastronomic Tourism: Slovenian and Macedonian perspective.

Tokrat sem se v družbi kolegice Maje prvič izkusila kot vodja delavnice z naslovom »Gastronomic Tourism: Slovenian and Macedonian perspective«. Preko predstavitve dosedanjih ugotovitev in debate o nacionalnih problematikah udeležencev smo se dotaknili prehranske distribucije, varnosti in politike v turizmu ter preko SWOT analize ugotavljali, kaj so prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti vseh treh problematik.

Po večerji je sledil EGEE Fair, kar pomeni, da so udeleženci lahko prisluhnili predstavitev različnih komitejev, projektov in drugih aktivnosti znotraj EGEE. Sama sem

kot soorganizatorica predstavila seminar z naslovom »What do we eat tomorrow?«, ki se kasneje ni izvedel zaradi pomanjkanja interesa, je pa res, da je datum – avgust – sovpadal z mnogimi dopusti ter drugimi aktivnostmi. Mogoče kdaj drugič! Vsi predstavniki smo bili na voljo za kakršnakoli vprašanja. Za tem pa je sledil najbolj tradicionalen večer, ki je skupen vsem kongresom EGEE – kulturni večer, ko se vsaka država predstavi s svojimi nacionalnimi dobrotami, kar zajema tako hrano kot pijačo. Gurmansko doživetje zagotovljeno!

Naslednji dan smo dopoldne nadaljevali z delavnicami, še pred kosilom pa smo se najbolj pogumni kljub nizki temperaturi vode okopali v Ohridskem jezeru. Po kosilu smo se zbrale kontaktne osebe vseh evromediteranskih entitet na regionalnem sestanku, kjer smo poročali o dejavnostih v naših entitetah, stanju in načrtih. Med tem so imeli drugi člani možnost prisostvovati ali pa porabiti čas za druženje, ogled Ohrida, kopanje, šport ipd. Zvečer so nam organizatorji pripravili makedonski večer, kjer smo poskusili še več lokalnih specialitet, miza je bila res do zadnjega napolnjena, tako da smo ponovno razvajali naše brbončice ter uživali sprva ob tradicionalnih makedonskih pesmih in plesih, nato pa smo zaplesali še na bolj mednarodne in EGEE hite.

Predzadnji dan smo preživeli na eni izmed ekskurzij:

- Ohrid – St. Naum – Galicica,
- Ohrid – Bitola – Dihovo,
- Ohrid – Struga – Vevcani.

Sama sem se podala na slednjo. Obiskali smo Strugo,

Slika 3: Sproščanje ob Ohridskem jezeru (foto: Monika Gričnik, 2016).

ki je zadnje večje mesto v smeri proti Albaniji. Mesto je zanimivo predvsem zaradi vpliva dveh poetov na razvoj makedonske literarne tradicije – Konstantina in Dimitra Miladinova, ki sta se rodila v tem mestu. Struga gosti tudi vsakoletni festival večerov poezije, kjer so velikokrat nagrajeni tuji poeti, ki so jih v matični državi spregledali. Sobotni potep je popestril sprehod po ulici Maršala Tita, kjer so lokalni otroci prodajali v šoli pripravljene piškote, ki smo si jih z veseljem privoščili ter tako pustili nasmehe na obrazih. Po oddihu v kafiču tik ob Ohridskem jezeru smo se odpeljali še do kraja Vevčani, ki je v Makedoniji specifičen fenomen. Ob vstopu v kraj namreč prečimo carinske hišice, vendar nas ne ustavijo. Za kaj gre? Vevčani so leta 1991 ustanovili Republiko Vevčani po sporu s komunističnimi oblastmi, saj so hotele vodo, ki ustvarja znamenite slapove v kraju, preusmeriti na sosednjo Strugo, čemur so se prebivalci vasi močno zoperstavili. Kljub temu da republika uradno nikoli ni bila potrjena, je po pogovoru z lokalnim vodičem še danes močno čutiti lokalno identiteto. Danes Republiko Vevčani prodajajo kot turistično atrakcijo s posebnim potnim listom (ki ga imam sedaj tudi jaz), svojo (de facto) valuto – Vevčanskim ličnikom, ki se uporablja kot spominek, zastavo in grbom. V kraju vsako leto priredijo tudi znameniti festival mask. Mi smo si ogledali njihove slapove, mlin ter se naužili lokalno pridelane hrane v restavraciji Kutmičevica. Toplo priporočam!

Po vrnitvi v hotel se je prvič organizirala čistilna akcija Zelenega komiteja, ko so na obali Ohridskega jezera v bližini naše nastanitve pobrali vse smeti.

Kljub temu da mi je bila ideja fenomenalna, saj so tudi mene zmotile smeti, je bil ta čas zame edini možen za ogled Ohrida, saj smo se po kongresu takoj odpravili proti domu, tako da sem tokrat čistilno akcijo izpustila. Super ideja, ki po tej iniciativi dobiva večje dimenzije.

Zadnji večer je že tradicionalno rezerviran za BDC ter zadnjo noč druženja, ko se začnem zavedati, da se bom kaj kmalu morala posloviti od starih in novih prijateljev, za katere ne vem točno, kdaj jih bom naslednjič videla. Vseeno pa me pomirja misel, da je dogodkov v EGEI toliko, da skorajda ni možnosti, da se ne bi več srečali, če pa ustvariš prava prijateljstva, pa nadaljnji medsebojni obiski sploh niso vprašanje.

Poslednje jutro se samo še na hitro poslovimo, preberemo trače ter žal zamudimo tudi predstavitev delavnic in slovesni zaključek kongresa, saj smo bili še več kot 1000 km stran od Ljubljane – bila je nedelja, v ponedeljek pa neodložljive obveznosti na faksu. Sama sem predstavitev delavnice prepustila sovodji Maji in verjamem, da je korektno prikazala naše temeljne ugotovitve. Po 16 urah potovanja – upoštevati je potrebno tudi nujne postanke – smo se varno vrnili v Ljubljano.

Monika Gričnik

monika.gricnik@gmail.com

Slika 4: Potni list Republike Vevčani (foto: Monika Gričnik, 2016).

Mednarodna poletna šola v Seoulu, Južna Koreja Država, kjer se prepletajo elementi tradicije in najmodernejšega

Slika 1: Palača Joseon dinastije, v ozadju moderni predel Seoula (Foto: Sara Uhan, 2016).

Kdaj: 28. junij 2016–28. julij 2016
Kje: Univerza v Seoulu, Južna Koreja

Uvod

Večini misel na šolo med poletjem ne diši preveč, kaj pa če je ta v Južni Koreji? Meni ni bilo potrebno veliko premišljevanja, pohitela sem s prijavo, imela srečo, bila izbrana in konec junija 2016 odšla na enomesečno Mednarodno poletno šolo v Seoul, Južna Koreja.

Koreja je država jing in janga med komunističnim severom in kapitalističnim jugom. Medtem ko se je v Severni Koreji čas ustavil, se je Južna Koreja odprla tujemu kapitalu in doživela »gospodarski čudež«. Danes je Južna Koreja sinonim za tehnološko razvito družbo in le kdo ne pozna avtomobilskih in elektronskih gigantov, kot so Samsung, Hyundai, Kia in LG. Glavno mesto Seoul je svetovna metropola, kjer se prepletajo elementi tradicionalnega in sodobnega. Pred leti je svet obnorel internetni hit Gangnam Style, ki je poimenovan po eni od četrti tega 10-milijonskega mesta.

Razpis, prijava in potek poletne šole

Marca 2016 sem po naključju zasledila razpis Univerze v Ljubljani za Mednarodno poletno šolo v Seoulu. Videla sem že veliko ponudb poletnih šol, ampak nobena me ni prepričala tako zelo kot ta: ker mi je bila tematika pisana na kožo, ker je ponujala predmetnik kot nalašč za družbenega geografa kot sem jaz, ker se nahaja v Aziji, ki sem si jo že dolgo želela obiskati, in ker je bila finančno daleč najbolj ugodna. Iz naštetih razlogov sem si zares želela dobiti mesto na poletni šoli na Univerzi v Seoulu. In res! Postala sem ena od šestih srečnic, študentk Univerze v Ljubljani, ki smo se konec junija 2016 podale v Korejo. Poletne šole na Univerzi v Seoulu se je udeležilo 107

udeležencev s celega sveta in približno 50 domačih študentov. Univerza v Seoulu je na državnih lestvicah uspešnosti, na katere Korejci dajo zelo veliko, tretja oz. četrta, urbanistična smer, na katero sem bila jaz vpisana, pa slovi kot najboljša v državi. Obiskovala sem dve predavanji: v dopoldanskem času Podnebne spremembe in mesta ter v popoldanskem času Mednarodni urbanistični razvoj.

Poleg urbanistične smeri Univerza v Seoulu ponuja tudi različne druge vsebine. Tako je lahko vsak našel nekaj zase; tudi kolegice Slovenke, s katerimi smo se spoprijateljile in smo prihajale iz popolnoma različnih smeri študija (od medicine, slikarstva, elektrotehnike, kemije, gradbeništva in jaz, geografinja). Dnevno smo imeli šest ur predavanj, v okviru katerih tudi nekaj učenja izven predavalnic, v popoldanskem času so sledile različne aktivnosti (športne in kulturne), za (podaljšane) vikende pa izleti, na katerih smo imeli priložnost spoznati Korejo, naravne in kulturne znamenitosti, tradicijo in ljudi.

Komunistični sever in kapitalistični jug

Koreja je bila dolgo časa kraljevina, vse do japonske okupacije na začetku 20. stoletja. Po drugi svetovni vojni, ko je bila Japonska poražena, je prišlo do delitve na Severno in Južno Korejo po 38. vzporedniku. Med njimi je izbruhnila vojna (1950–1953), ki so ji botrovala tedanje svetovne veselile (ZDA in Sovjetska zveza). V nekem smislu se ta vojna še danes ni končala. Glasni so zagovorniki združitve obeh držav, med mlajšimi generacijami pa je vse manj upanja v to. To lahko pripišemo načrtni politični propagandi v obeh državah in vplivom zunanjih velesil, ki jim ustrezajo kalne vode političnih razmer na Korejskem polotoku. V neposredni bližini polotoka naj bi bilo skoncentriranega 40 %

Slika 2: Slovenke, fotografirane z domačinkama v tradicionalnih nošah – hanbok pred vhomom v eno od palač Joseon dinastije (Foto: Tina Kuhar, 2016).

vsega svetovnega jedrskega orožja. Južnokorejci so nas pomirili, da je vsak korak Severne Koreje nadzorovan z ameriškimi sateliti in smo lahko brez skrbi. Tolažba pa taka, ampak takrat je zaleglo.

Nadzorovani pas med Severno in Južno Korejo je prava turistična znamenitost, ki smo jo tudi mi obiskali. Gre za 250 km dolg in 4–8 km širok pas, kjer je omejeno gibanje in delo. Iz različnih opazovalnic lahko turist s teleskopom opazuje severnokorejsko ozemlje, ki je golo (gozd so večinoma izsekali za kurjavo, saj je les edini vir energije). Ceste so makadamske, avto vidiš redko, saj jim primanjkuje fosilnih goriv. Obiskali smo tudi enega od petih podzemnih tunelov, ki jih je skopala severnokorejska vojska, da bi dosegla in osvojila 70 kilometrov oddaljen Seoul. Kdo ve, koliko tunelov je še neodkritih.

Priložnost smo imeli govoriti s Severnokorejko, ki je pred tremi leti skupaj z mamo in hčerko prebežala v Južno Korejo. Pripovedovala je o poti, kako so se morali skrivati na Kitajskem, podkupiti vojake na meji ter o tem, kakšno je življenje v Severni Koreji. 40 % šolskih vsebin sestoji iz poučevanja ideologije. Moški morajo obvezno služiti vojaški rok 10 let in tudi ženske, če se želijo vpisati na univerzo in biti zaposlene. Prevladuje agrarna družba. Ljudje trpijo pomanjkanje, večina jih ima manj kot 2 obroka na dan in po ocenah naj bi že 3 milijone ljudi umrlo zaradi lakote. Navkljub številnim pozivom po združitvi Korejski polotok ostaja poligon nedokončanega ideološkega boja med komunizmom in kapitalizmom, ki umetno deli korejsko družbo in državo na dva dela.

Gospodarski čudež Južne Koreje

Južna Koreja se danes s 50 milijoni prebivalci uvršča med najpomembnejše svetovne gospodarske velesile. Po drugi svetovni vojni je bila revnejša od severnega dela polotoka, ki se je ponašal z naravnimi viri. Še v 60. letih 20. stoletja je bila to ena najrevnejših držav na svetu (172. na lestvici), z BDP-jem, manjšim od 70 \$/prebivalca. Potem se je zgodil »gospodarski čudež«, kakor mu

pravijo. Južni Koreji se je v manj kot v 30 letih uspelo preoblikovati iz agrarne, nerazvite države v moderno, tehnološko razvito svetovno veselilo.

Koreja se je v šestdesetih letih odprla tujemu kapitalu (predvsem ameriškemu in japonskemu) ter načrtno spodbujala selektivno izbrana podjetja: Samsung, Hyundai, Kia in LG, ki so se iz kmetijskih konglomeratov preoblikovala v izvozno usmerjena podjetja. Imenujejo jih »veliki štirje« in so gonilo korejskega gospodarskega razvoja. Skupaj ustvarijo približno polovico korejskega bruto domačega proizvoda. S tako politiko so ustvarili odkrito priznane elite. Velikokrat ta podjetja še danes označujejo kot »priviligirane«. Prihodki največjega med njimi, Samsunga, so enakovredni izdatkom korejske vlade.

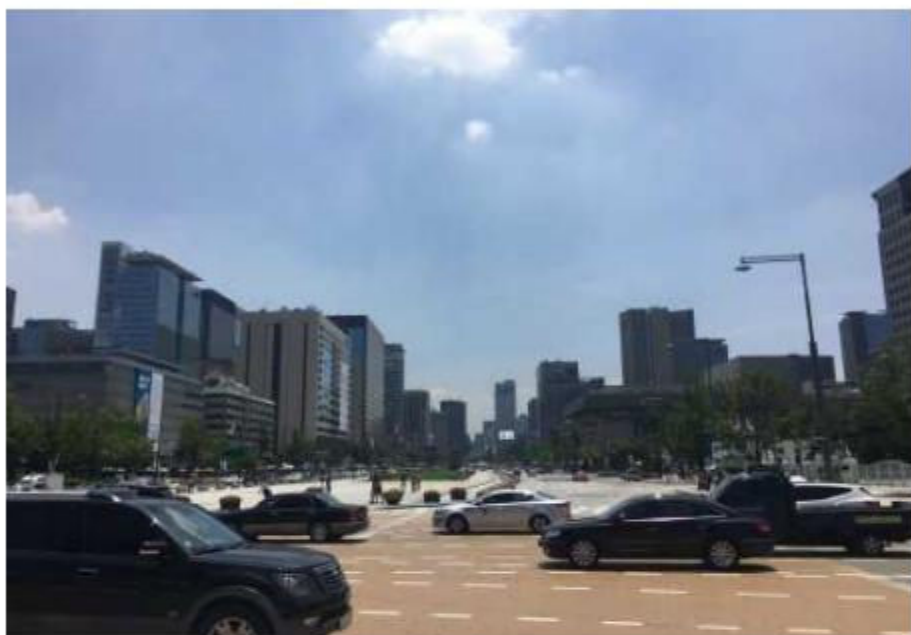
Ena najvišjih stopenj urbanizacije v svetu

V Južni Koreji je 9 mest z več kot 1 milijonom prebivalcev (prav toliko jih je tudi v ZDA). Še leta 1960 je imel Seoul 2,5 milijona prebivalcev, danes jih ima že 10 milijonov. V širšem metropolitanskem območju pa naj bi bivalo kar 25 milijonov ljudi. Koreja je druga najbolj poseljena država na svetu, če odštejemo mikrodržave. 90 % ljudi živi v mestih. Urbanistični razvoj je fokusiran na zagotavljanje zelenih površin med pozidanimi površinami, kar so glede na veliko koncentracijo ljudi dosegli z gradnjo v višino. Uniformirana gradnja, identični, oštevilčeni bloki en zraven drugega so realna slika stanovanjskih kompleksov v Koreji. Tradicionalne korejske hišice, t. i. hanok, so redkost in so večinoma preurejene v turistične namene. V njih si lahko najameš prenočišče, a ne pričakovati, da boste dobili posteljo. Po korejski tradiciji se spi na tleh.

Stanovanja so majhna. V Seoulu je manj kot 6 m² zelenih površin na prebivalca (v Ljubljani se ponašamo s 560 m² zelenih površin na prebivalca). Navkljub temu, da so Seoulčani daleč od naziva zelene prestolnice, pa je vtis mesta za turiste prijeten, brez pretirane gneče in vsaj navidezno brez resnih okoljskih problemov.

Slika 3: V nadzorovanem obmejnem pasu med Severno in Južno Korejo, ki ga ob predhodni najavi lahko obišejo tudi turisti (Foto: Uradni fotograf Univerze v Seoulu, 2016).

Slika 4: Ena glavnih promenad v Seoulu, s trgom Gwanghawmun v sredini, kjer stoji kip kralja Sejong, izumitelja korejske pisave (Foto: Sara Uhan, 2016).

Glede na množico ljudi, ki dnevno migrira na delo in nazaj, je potreben učinkovit javni promet. Tega glavno mesto Seoul vsekakor ima (pa tudi Busan kot drugo največje mesto in ostala milijonska mesta). Podzemna železnica v Seoulu je učinkovita, preprosta za uporabo in prijazna tudi do turistov, z napisi v angleščini. Kolesarskih stez ni (razen ob reki Han). Medkrajevno potovanje je najhitrejše s hitrimi vlaki, ponujajo pa tudi prevoze z luksuznimi, 25-sedežnimi avtobusi.

Urbanistični projekti

Korejci navajajo kot povod za urbanistične spremembe olimpijske igre v Seoulu leta 1988, temu je sledilo svetovno prvenstvo v nogometu leta 2002, leta 2018 pa gostijo zimske olimpijske igre. Tovrstni dogodki zahtevajo določene infrastrukturne spremembe, ki so bile na primeru Seoula precej radikalne. Območje olimpijskega parka je nekdanje odlagališče odpadkov. Več kot 100 metrov skladovnic smeti so prekrili in na njem uredili zelene površine, golf igrišče, v bližini pa so postavili sežigalnico odpadkov.

Slika 5: Tipična veduta Seoula z vmesnimi revnejšimi četrtmi (Foto: Sara Uhan, 2016).

Izjemen urbanistični projekt je Cheonggyecheon Stream, ki je umetno ustvarjen tok reke v nekdanjem barakarskem naselju, danes pa je to bogato poslovno okrožje Seoula. Ukinili so osempasovno avtocesto in poustvarili 10,9 km naravnega toka reke, ki je za 5 metrov vrezan v površje in med visokimi stolpnici ustvarja svojstven svet. Šlo je za 900 milijonov dolarjev drag projekt, ki je bil deležen precej kritizma, ampak že kmalu po odprtju leta 2005 je postal priljubljen javni prostor tako med domačini kot turisti. V urbanistično arhitekturo so vključili tradicionalne in moderne elemente (srednjeveški most, moderna osvetljava, otroške risbe ...). S tovrstno ureditvijo so tudi ublažili efekt urbanega toplotnega otoka; dnevna temperatura zraka na tem območju se je v povprečju zmanjšala za 2,5 stopinje.

Slika 6: Monotoni stanovanjski kompleksi v drugem največjem mestu v Koreji, v Busanu (Foto: Sara Uhan, 2016).

Jeju, azijski Havaji

Koreja ima na jugu subtropsko, na severu pa monsunsko podnebje. Ponaša se z lepo naravo, na kar so domačini zelo ponosni. Eden od naravnih biserov je otok Jeju, ki ga imenujejo tudi azijski Havaji. Leži jugozahodno od korejskega polotoka v Tihem oceanu, dobro uro z letalom iz Seoula, in je priljubljena počitniška destinacija domačinov, iz leta v leto pa tudi vse več tujih turistov. Otok je vulkanskega nastanka in se ponaša z bogato floro in favno, ki turistu ustvarja vtis raja. Najvišji vrh je gora Halla, ki je tudi najvišji vrh Južne Koreje (1950 metrov) in je ugasli vulkanski stožec. Ostale turistične znamenitosti na otoku, ki so tudi pod UNESCO-vo zaščito: najdaljši lavin tunel na svetu Manjanggul, vulkanski krater Seongsan Ilchulbong ter peščene plaže iz črne mivke in vulkanski klifi. Ob obali so urejene sprehajalne poti, ki ponujajo čudovite razglede. Domačini živijo pretežno od turizma, pa tudi od kmetijstva. Otok ima ugodne mikroklimatske razmere za rast čajevcev in citrusov (slovi po mandarinah, ki drugje v Koreji ne rastejo).

Slika 7: Cheonggyecheon Stream (Foto: Sara Uhan, 2016).

Korejska družba, kultura, hrana in šport

Korejce lahko opišem kot zelo delaven narod, ne morem pa mimo občutka, da je njihova produktivnost včasih precej nizka. Večinoma so zelo čustveni, česar tudi ne skrivajo. Evforija nad lokalnimi risanimi junaki je prisotna tako med mlajšimi kot starejšimi generacijami. Lahko bi rekli tudi, da so »obsedeni« z lepoto, večno mladostjo in popolno poltjo, saj plastične operacije niso tabu, ampak stalnica, njihova kozmetična industrija pa je ena največjih na svetu.

Korejska družba je bila še do pred kratkim zelo homogena, danes pa se sooča z vse več tujimi vplivi. Zahodno kulturo sprejemajo selektivno in ji dodajajo primesi tradicionalnih elementov. V zabavni industriji je največje ime Psy, ki je s pesmijo Gangnam Style zaslovel po vsem svetu. Korejski pop, imenovan K-pop postaja velik hit tudi izven meja Koreje. Imajo pa tudi uspešno filmsko industrijo. Najbolj priljubljen način druženja so karaoke, kjer se skupaj s prijatelji zapreš v zvočno

Slika 8: Skupinska fotografija udeležencev poletne šole pred vzponom na vulkanski krater na otoku Jeju (Foto: Uradni fotograf Univerze v Seoulu, 2016).

Slika 9: Kimbap, tradicionalna korejska jed. Ob vsakem obroku se dobi tudi različne priloge (Foto: Sara Uhan, 2016).

izolirano sobo, prineseš pa tudi svojo pijačo in jedačo. Južna Koreja je upravičila sloves tehnološko razvite države. Država naj bi imela najhitrejšo internetno povezavo in mesta so zelo dobro pokrita z odprtim medmrežjem (wi-fi). Korejci so zvesti uporabniki svojih pametnih telefonov, korejskih socialnih omrežij in so vodilni v razvoju (in tudi v igranju) računalniških igrice. Korejska kuhinja temelji na rižu, zelenjavi, mesu (predvsem govejmu) in tofuju, ob morju pa je tudi pestra ponudba morskih jedi. Hrana je precej pikantna. Najbolj znana korejska jed je kimchi, ki jo postrežejo praktično ob vsakem obroku. To je jed iz fermentiranega kitajskega zelja in čilija. Najbolj tipična pijača pa je močno alkoholna pijača soju, ki ji dodajajo različne okuse. Tradicionalno se med obedom sedi na tleh in je s palčkami ter dolgo žlico. Veliko je ponudbe ulične hrane po ugodni ceni. Za turista so svojevrstno doživetje njihove tržnice (npr. Tongnin). Popularne so tudi restavracije z namiznimi žari, kjer si vsak gost sam speče svoj kos mesa.

Po zahodnem zgledu je med športi najbolj priljubljen nogomet. Tradicionalni šport je borilna večina taekwondo. Zelo priljubljeno je tudi pohodništvo, kjer so vedno polno opremljeni in oblečeni po (njihovi) zadnji modi. Včasih se sprašuješ, čemu vse rute, pokrivala, anoraki za boljše potenje, rokavice in ostala zaščita pred UV-žarki. Malce pa res pretiravajo.

Sara Uhan

uhan.sara@gmail.com

VIRI IN LITERATURA:

1. Korea, OECD Data, 2016. URL: <https://data.oecd.org/korea.htm> (Citirano 11. 11. 2016).

Balkantrip – ogrevanje pred Evromediteranskim kongresom 2016

Slika 1: Ekipa rdeča raketa (foto: Peter Kastelic, 2016).

Kdaj: 29. 4.–4. 5. 2016

Kje: Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Albanija, Makedonija

Kdo: Monika Gričnik, Žiga Ivanc, Maša Jančič, Peter Kastelic, Kristina Pintar

Evromediteranski kongres v Ohridu je bil za nas najbolj pričakovan EGEA dogodek preteklega študijskega leta, zato smo komaj čakali, da odrinemo proti Makedoniji. Seveda kot veliki navdušenci nad Balkanom tja nismo šli direktno, ampak smo se prej odpravili še na nekajdnevni balkantrip.

Dan 1

Vsi polni zagona, z voznikom Petrom na čelu, smo svojo pot začeli v Ljubljani. Če nam ni manjkalo dobre volje, pa je v naši rdeči raketi zagotovo primanjkovalo prostora; bili smo namreč do konca natovorjeni. Da smo nakupili vse potrebne stvari za kulturni večer, smo se na poti tradicionalno ustavili še v trgovini v Novem mestu, nato pa hitro krenili preko Hrvaške do bosanskega mesta Jajce, kjer je bila naša prva postojanka. Sprehodili smo se po mestu, si ogledali čudovit slap in se sprehodili do ženske džamije. Privoščili smo si tudi svoj prvi burek in nato nadaljevali pot do Mostarja, ki je bil cilj prvega dne. Tja smo prispeli v večernih urah, si hitro poiskali prenočišče in odložili prtljago ter se odpravili na večerjo v pravem balkanskem duhu – jedli smo napreč čevape v lepinji z dodatkom kajmaka, kakopak. Po večerji smo odšli na sprehod po mestu, na katerem se nam je pridružilo tudi nekaj potepuških psov, ki jih je tam zares

veliko. Pogled na nočni Mostar nas je vse popolnoma navdušil, predvsem pa je bilo ob sprehajanju skozi pokopališče in preko Starega mostu čutiti napetost in dvojnost mesta, kar je še dodatno stopnjevalo dejstvo, da smo bili tam med prazniki, zaradi česar so bile ulice zvečer popolnoma prazne. Prežeti s čustvi ob pogovorih o zgodovini smo se ustavili v edinem odprtem baru tik ob Neretvi in v družbi potepuških psov tam ostali do zgodnjih jutranjih ur.

Dan 2

Mostar je prejšnji dan na nas pustil velik vtis, zato se enostavno nismo mogli izogniti še dnevnemu sprehodu po mestu. Kot vemo, mesto namreč podnevi doživiš popolnoma drugače kot ponoči. Tako smo se še enkrat sprehodili ob Neretvi in opazovali čudovito arhitekturo, nacionalistične napise na fasadah ter podnevi še bolj vidno nasprotje med bosanskim in hrvaškim delom mesta. Po pravi domači kavici smo se odpravili naprej, proti bosanski obali. Do Neuma smo se vozili po slabše

Slika 2: Pravljični Mostar (foto: Kristina Pintar, 2016).

utrjenih ovinkastih cestah, stali v koloni za čredo ovac, ki so okupirale cesto, nato pa naposled le prišli do morja. Lahko rečem, da si štejem kopanje v bosanskem morju kar za dosežek glede na to, da njihova obala meri vsega 21 km.

Sledil je obisk Dubrovnika, ki je najbrž eno najlepših hrvaških mest, ki sem jih obiskala. Poleg krasnega obzidja in notranjosti mesta mi je v spominu zelo ostal WC restavracije, kjer smo večerjali, saj je bil zelo lepo urejen: v njem so bile vse stvari, ki jih ženska lahko potrebuje ob obisku toaleta.

Slika 3: Prometni zamašek na poti proti Neumu (foto: Kristina Pintar, 2016).

Po večerji se nam je že mudilo naprej, v Črno Goro. Okrog devete ure zvečer smo se pripeljali v Heceg – Novi, kjer smo želeli prenočiti, a smo naleteli na neplodna tla. Črnogorci pregovorno veljajo za lene – potrdim lahko, da so se v našem primeru zares izkazali za take. Prenočišča namreč nismo dobili nikjer, saj so bile vse recepcije hostlov in apartmajev, kamor smo potrkali, zaprte. Po enournem iskanju smo obupali in se odpeljali mimo Kotorja in Budve, kjer prav tako nismo našli sobe, kjer bi lahko prespali – vsaj ničesar cenejšega od 100 € na noč. Tako nam ni preostalo drugega, kot da že drugi dan odidemo do Podgorice, obisk katere smo načrtovali za naslednji dan. Tja smo prispeli okrog druge ure zjutraj in hitro našli hostel, kjer smo po naključju naleteli na slovensko zasedbo kajakašev pod vodstvom Roka Rozmana, ki so sodelovali v projektu za ohranitev nedotaknjenosti balkanskih rek. V njihovi družbi smo ob zvokih kitare preživeli noč na svežem črnogorskem zraku.

Dan 3

Kosmosezbudili, smosetako jodpravilivcenter Podgorice, moderne prestolnice Črne Gore, kjer smo obiskali pravoslavno cerkev. Po jutranji kavi smo nadaljevali pot v albanski Skadar. Albanija nas je presenetila že takoj po prečkanju meje s svojim podeželskim izgledom, slabim stanjem cest in sprehajanjem živali vsepovsod. Ko smo prispeli v center Skadra, pa nas je še toliko bolj šokiralo

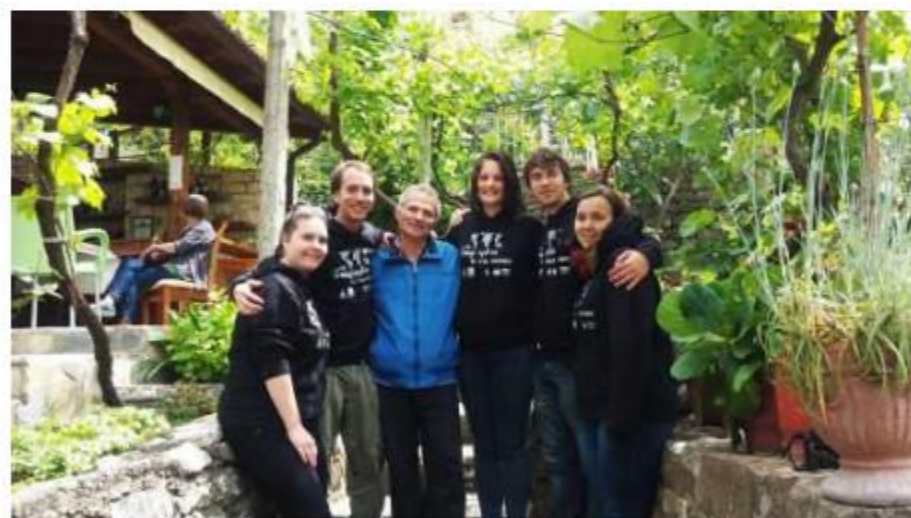
stanje v prometu – v krožišče namreč nisi mogel vstopiti, če nisi nikogar izsilil. Prav tako nam je hitro postalo jasno, da semaforjev skorajda ni in da si v večji nevarnosti, če upoštevaš prometne predpise, kot če jih ne. Ustavili smo se v slaščičarni, se sprehodili po centru mesta, nato pa smo se hitro odpravili v hostel, da si odpočijemo od naporene vožnje.

Dan 4

Fenomenalen začetek dneva je bil obisk prečudovitega starega Skadarskega mostu, kjer smo naredili kar nekaj fotografij. Ko smo nehali občudovati pokrajino, smo se še malo vozili po mestu, ki ga Albanci imenujejo Shkodër, ter si ogledovali ogromne kupe smeti ob cestah in ljudi, ki kar na tleh prodajajo osnovna živila. Zanimivo je bilo spremljati tudi veliko količino zastav, ki jih v Albaniji vidiš na vsakem koraku. Na poti do prestolnice smo ob in na »avtocesti« srečevali vse živo: od kozlov in konjev do krav in ovac, ljudi na kolesih in vozovih, nekateri pa so se kar peš sprehajali z enega na drugi pas ceste. Ko smo prispeli do Tirane, smo si najprej privoščili razkošno kosilo za naravnost smešno ceno – vse je bilo namreč izjemno poceni. Ker je tisti dan deževalo, smo večer večinoma preživeli v hostlu, kjer smo igrali namizne igre s popotniki iz različnih držav in kontinentov.

Dan 5

Dopoldne smo posvetili raziskovanju Tirane, v kateri kar mrgoli albanskih zastav in trgovin z narodnimi izdelki. Ogledali smo si nekaj cerkva, razstav in spomenikov, obiskali pa smo tudi fakulteto za informacijsko tehnologijo in se sprehodili po njej. Ko smo raziskovali manjše ulice, smo našli tudi enega od bunkerjev, ki se jih je v Albaniji na veliko gradilo v času vladavine komunističnega diktatorja Enverja Hodže. Seveda nikakor nismo mogli iz nobenega mesta v Albaniji, ne da bi tam poskusili sladoled, ki je njihov tradicionalni produkt. Naša naslednja postojanka je bil Berat, mesto v južnem delu države, ki so nam ga je toplo priporočila lastnica hostla v Tirani. A nismo šli direktno tja, izkoristili smo namreč bližino obale in vmes skočili še do Durrësa

Slika 4: Slika iz Berata, z našim gostiteljem Lorencom (foto: Monika Gričnik, 2016).

oz. Drača, kjer se je Žiga tudi okopal v sicer črno obarvani pristaniški vodi. Po oddihu na obali je sledila vožnja skozi industrijsko mesto Elbasan do našega zadnjega prenočišča pred začetkom kongresa, hotela našega gostitelja Lorenca Pushija v Beratu. Če so bili vsi dnevi do tedaj zares dobri in vsa mesta zelo zanimiva, je bil Berat zame dodaten presežek in nadgradnja vsega, kar smo doživeli. Gospod Lorenc nas je pogostil, kot se šika, za večerjo smo dobili same domače dobrote, odlično jedajočo in pijačo, povrh vsega pa se je vse skupaj odvijalo v odličnem ambientu ob tradicionalni italijansko-grški glasbi. Deležni smo bili mini koncerta našega gostitelja, saj Lorenc odlično poje opero. Vsi navdušeni in čustveni smo se ob ritmih glasbe pogovarjali še dolgo v noč, nekateri pa smo se z Lorencom odpravili še na nočni sprehod po romantičnem Beratu.

Dan 6

Zjutraj smo se vsi skupaj odpravili na dnevni ogled mesta, ki sva ga vodila skupaj z Žigom, saj sva prejšnji dan najbolj navdušeno poslušala pripovedovanje domačina Lorenca. Berat je zagotovo eno najlepših mest, ki sem jih obiskala. Ko smo pohajkovali po mestnem jedru, je bilo zares čutiti neko zgodbo, dušo mesta, tako podnevi kot ponoči. Gre za staro mesto, ki je pod zaščito UNESCO in na seznamu spomenikov svetovne dediščine v Evropi.

Zgradbe in hiše večinoma stojijo na hribu, narejene pa so iz kamna, kar prav tako velja tudi za ceste. Znamenita dela mesta sta grad in grška pravoslavna cerkev svete Marije. Po ogledu mesta smo nameravali kreniti naravnost proti Ohridu, a se nismo mogli upreti še obisku narodnega parka Karavasta v mestu Divjakë. Tam smo se z avtom pripeljali prav do plaže in si nato privoščili pravo sredozemsko kosilo v restavraciji na prostem, kar je bilo sklepno dejanje našega izleta.

Balkantrip je bil odlično ogrevanje za osrednji dogodek – kongres v makedonskem Ohridu, do katerega smo po nekaj zapletih na slabo urejenih albanskih cestah prišli 4. maja v poznih večernih urah.

Kristina Pintar
kripintar@gmail.com

Slika 5: Stari most v Skadru (foto: Žiga Ivanc, 2016).

To ni Bora Bora, to je Albanija! Poletna šola albanske kulture in jezika v okviru Evropskega študentskega foruma (AEGEE)

Slika 1: Taborjenje pod oljkami (Avtor: Erik Logar, 2016).

Kdaj: 1.–15. avgust 2016

Kje: Tirana, Drač, Kruja, obala Jale ob Jonskem morju, Albanija

Albanija je celo med najslabše razvitimi evropskimi državami svojevrsten fenomen, saj kljub tranziciji ostaja relativno zaprta, slabo poznana in za popotnike po stari celini zato še vedno dokaj eksotična destinacija. Vsak izmed nas pozna kakšen bolj ali manj zabaven stereotip o Albancih, večinoma po zaslugi tistih s Kosova, s katerimi smo si še pred dobrim četrtsoletjem delili skupno državo. Koliko preverjenih dejstev in podatkov o albanski kulturi, jeziku in njihovem poselitvenem območju pa zares poznamo? Albanski jezik in kultura sta me začela zanimati po končanem študiju, ko sem v osnovni šoli kot učitelj začetnik v obliki učne pomoči pomagal albansko govorečim učencem, ki so se večinoma pred nedavnim s Kosova priselili v Slovenijo. Povsem nerazumljiva albansčina in kulturne razlike so me spodbudile, da sem med letošnjim dopustom odletel v Albanijo in tam preživel polovico meseca avgusta. Na spletu sem že spomladi našel odlično ponudbo poletne šole za mlade v okviru Evropskega študentskega foruma (AEGEE), organizacije, ki med mladimi spodbuja sklepanje mednarodnih prijateljstev in poznanstev ter s tem

utrjuje skupno evropsko identiteto. Lokalna organizacija AEGEE Tirana je za 30 udeležencev iz 12 evropskih držav pripravila vsebinsko pestro in programsko zelo razgibano poletno šolo.

Program poletne šole se je pričel v **Tirani**, kjer smo udeleženci bivali v študentskem kampusu tamkajšnje univerze. Spalnice so bile urejene, motile so nas le nočne restrikcije pitne vode in nedostopnost vroče

Slika 1: Slabo vzdrževane stavbe in infrastruktura v Tirani ... (Avtor: Erik Logar, 2016).

Slika 2: ... in podoba novozgrajenih poslovnih stavb (Avtor: Erik Logar, 2016).

vode za tuširanje. Poleg mestnega središča Tirane smo si ogledali tudi skrito podzemno mesto – **protijedrski bunker** nekdanjega komunističnega diktatorja Enverja Hoxhe, ki je v paranoji pred jedrskim napadom državi sovražnih sil (in teh Albaniji med njegovim režimom res ni manjkalo) po celotnem državnem ozemlju zgradil na tisoče večjih in manjših bunkerjev za zaščito prebivalstva. Z gondolo smo se povzpeli tudi na **goro Dajti**, ki se dviga nad albansko prestolnico in planinarili po slikovitem visokogorju. Za ljubitelje zgodovine in tradicionalne arhitekture je bil zanimiv ogled **mesta Kruja** z izvrstno ohranjenim srednjeveškim središčem, kjer je živel albanski narodni junak Skenderbeg. Obiskali smo tudi starodavno albansko okno v svet, pristaniško **mesto Drač**, ki se od začetka tranzicije močno razvija in je zaradi priobalne lege pravi magnet za tuje investitorje v tamkajšnjo turistično infrastrukturo.

Udeleženci poletne šole smo se zadnje štiri dni iz Tirane preselili na skrajni jugozahod Albanije v bližino grške meje, kjer smo v daljavi že lahko videli otok Krf. Taborili smo v idiličnem kampu pod nasadom oljčnih dreves na slikoviti **obali Jale**. Ta peščena obala je bila letos skupaj s še nekaterimi drugimi obmorskimi albanskimi letovišči v poletni turistični sezoni deležna velike pozornosti medijev iz številnih držav, saj jih je albanska nacionalna turistična organizacija – malo za šalo, malo zares – s pomočjo razvpite oglaševalske kampanje predstavljala kot najlepše plaže v Evropi, ki se po lepoti lahko primerjajo le s tistimi na Evropejcem močno oddaljenem pacifiškem otoku Bora Bora (od tod tudi ideja za naslov tega članka). Albanci so začeli sicer še vedno dokaj slabo razvito turistično infrastrukturo na obali v zadnjih letih nadgrajevati s privlačnimi novostmi, kot so diskoteke pod milim nebom (»open air«) in restavracije z jedmi različnih evropskih kuhinj.

Vzdušje na poletni šoli AEGEE po Albaniji je bilo odlično. Trideseterica udeležencev, pretežno študentov

zaključnih letnikov različnih smeri ali že zaposlenih na začetku svoje poklicne poti, je izžarevala sproščenost in mednarodno dobro voljo. Tako Tirana kot obala Jale imata – v nasprotju s pričakovanji udeležencev – dobre možnosti za zabavo v diskotekah in pubih. Organizatorji so se trudili svojo domovino predstaviti v najboljši luči in albansko kulturo tudi z obiskom kulturnih ustanov in učnih ur albansčine približati udeležencem poletne šole. V Tirani smo se udeležili tudi koncerta svetovno znane albanske pevke Dua Lipa, ki je letošnje poletje s svojo pesmijo »Be The One« kraljevala na vrhu številnih glasbenih lestvic, tudi v Sloveniji.

Moji vtisi o Albaniji so pozitivni, saj je država preseгла moja nemalokrat stereotipna pričakovanja. Kljub temu so me zmotile smeti, ki jih brezbrizno odlagajo vsepovsod. Slabo vzdrževano je cestno omrežje: iz Tirane do nekaj več kot 250 kilometrov oddaljene obale Jale smo z avtobusom potrebovali več kot 6 ur vožnje po luknjastih in ponekod tudi neasfaltiranih cestah (menda smo imeli še srečo!). Albanski javni prevoz temelji na avtobusih, ki so bili uvoženi iz ostalih evropskih držav kot že odslužena vozila. Na njih se praviloma lahko kadi, medtem ko nekateri gostinski obrati kajenje v notranjih prostorih prepovedujejo. Domačini so gostoljubni in odprti do tujcev, čeprav je njihovo znanje angleščine celo na turističnih območjih slabo in si morajo turisti nemalokrat pomagati kar z rokami in mimiko. Gostinska ponudba v prestolnici in na turističnih območjih je dobra in v očeh Slovencev (celo zame, Gorenjca!) zelo poceni. Podobno velja za cene živil z alkoholom in s cigaretami vred. Obisk Albanije priporočam geografom, ki radi zaidejo na območja izven turističnega »mainstreama«. Spoznavanje tamkajšnjih razvojnih izzivov, posledic trdovratnega nedemokratskega komunističnega režima in tranzicijskih (ne)uspešnih projektov širi geografsko obzorje in obračunava z našimi stereotipi. Albanija s svojo prvinskostjo, lepoto in neurejenostjo hkrati, preverjeno, pusti v popotniku močno sled.

Erik Logar, učitelj geografije in zgodovine, OŠ Šenčur
logarerik@gmail.com

Slika 4: To ni Bora Bora, to je Albanija (obala Jale) (Avtor: Erik Logar, 2016).

TURIZEM

RAZLIČNI OBRAZI SODOBNEGA TURIZMA

Posamezniki namenimo svoj prosti čas raznovrstnim dejavnostim, s katerimi se ukvarjamo doma, v okolici doma, v mestih, naravnem okolju ... Pomemben del našega prostega časa je namenjen krajšim ali daljšim turističnim potovanjem. Poleti se tako proti turističnim krajem stekajo nepregledne kolone avtomobilov, letališča in železniške postaje vrvijo od ljudi ... Te množice so pripravljene prenesti tudi nekaj neprijetnosti in neudobja, da se lahko odpravijo na tako zeleni dopust, pa najsi gre pri tem za počitnice ob morju ali pa za popotovanje po neznanih, bolj ali manj oddaljenih deželah. Že to opozarja na dejstvo, da igra turizem pomembno vlogo v življenju ljudi in da bi se številni le stežka odrekli turističnim potovanjem, saj jim predstavljajo enega pomembnejših in bolj kakovostnih delov življenja, čas, v katerem jih ne utesnjujejo vsakodnevne obveznosti in okoliščine.

Na številnih območjih vidijo v turizmu najboljšo razvojno priložnost (mogoče tudi eno izmed redkih), ki bo kraju prinesla delovna mesta in urejeno okolje. V turizmu pogosto vidijo orodje za povečevanje medkulturnega razumevanja in osebnostno rast posameznikov, ki na potovanjih spoznavajo druge dežele, njihove prebivalce ter njihovo (drugačno in bogato) kulturo, čeprav je tovrstno spoznavanje marsikdaj zelo plitvo, zgolj površinsko. Na drugi strani je turizem pogosto na sramotilnem odru kot dejavnost, ki obremenjuje in onesnažuje okolje, moti domačine, ne da bi jim pri tem ponujala kaj za povračilo, turisti pa so prikazani kot hrupni in brezobzirni neotesanci, ki si jih nihče ne želi. Če so že zaželeni, so predvsem tisti, ki prihajajo z najdebelejšimi denarnicami in so pripravljeni največ potrošiti.

Vse zgoraj zapisano predstavlja različne obraze turizma, ki jih je v resnici mogoče srečati na različnih koncih sveta. Tako kot so s turizmom marsikdaj povezana prevelika pričakovanja, je pogosto deležen tudi kritike, ki ni povsem upravičena. V večini primerov je turizem le ena izmed dejavnosti, ki vplivajo na pokrajino ter ljudi v njej. In običajno ni najpomembnejša med njimi. V nekaterih primerih pa vendarle odločilno preobrazi prostor, kjer je prisoten in ustvari pravo turistično pokrajino, v kateri je turizem dominantna dejavnost. Tudi zaradi tega je deležen pozornosti različnih strok. Čeprav so pri tem pogosto v ospredju le (ali predvsem) gospodarski vidiki, druge razsežnosti turizma niso nič manj pomembne. S turističnimi potovanji so povezani tudi različni okoljski učinki, ki zajemajo tako vplive nastanitvenih in gostinskih objektov kot tudi učinke s temi potovanji pogojenega prometa ter raznovrstne vplive drugih, s turistično industrijo povezanih dejavnosti. Turizem poleg tega povzroča še širok spekter različnih družbenih učinkov, ki segajo od vplivov na kulturo lokalnega prebivalstva in povečane stopnje kriminala do izboljšanja prostočasnih možnosti in bolj raznovrstne ponudbe storitvenih dejavnosti.

Tudi na področju turizma je čedalje več govora o trajnostnem razvoju (ki ga pogosto razume vsak po svoje). Ne nazadnje je Organizacija Združenih narodov prihajajoče leto 2017 razglasila za "mednarodno leto trajnostnega turizma za razvoj". Pogosto govorjenje o trajnostnem turizmu in njegovo vključevanje v različne strateške in razvojne dokumente je spodbudilo veliko pozitivnih aktivnosti, še pogosteje pa je šlo predvsem za lepo zvoneče, a bolj ali manj vsebinsko prazne besede. Tudi trajnostni turizem je marsikdaj samo oznaka, katere uporaba je koristna z vidika trženja in oglaševanja. Tudi v tistih primerih, ko si pogojno zasluži ta naziv, si ga pogosto le ob upoštevanju lokalne ravni (pri čemer se pozablja na globalne okoljske učinke) ali pa je (deloma) trajnostni turizem vpet v okolje in prakse, ki nikakor niso v skladu s konceptom trajnostnosti (in je – na primer – ekonomsko in okoljsko trajnostni turizem pozabil na socialno komponento trajnostnega razvoja).

Podatki govorijo o stalni rasti števila turistov in turističnih potovanj v svetu in pri nas. Po podatkih Svetovne turistične organizacije (UNWTO) je bilo leta 2015 zabeleženih 1,186 milijarde prihodov zgolj tujih turistov. Turizem se širi na vedno nova območja, hkrati pa se čedalje bolj in čedalje hitreje spreminja. K temu prispevajo tako tehnološke inovacije kot spremembe na področju dela in prostega časa, kulture, vrednot ... A to ne velja samo zanj. Je zgolj (neločljiv) sestavni del našega vsakdanjika in sodobne družbe – tako v dobrem kot slabem.

Dejan Cigale

RODOSLOVJE KOT SODOBNA OBLIKA TURIZMA

Matej Ocvirk, prof. zgodovine in geografije

matej.ocvirk981@gmail.com

IZVLEČEK

V času hitrih ekonomskih sprememb, razvoja informacijske družbe, večje mobilnosti in globalizacije se tudi v sodobnem turizmu pojavljajo novi turistični trendi in s tem nove, posebne, za mnoge tudi nenavadne oblike turizma. Rodoslovni in pokopališki turizem, ki sta obliki kulturnega in temačnega turizma, sta v Sloveniji slabo razvita in sta še v fazi nastajanja. Čeprav pokopališki turizem mnogi uvrščajo med temačni ali mračni turizem, gre zagotovo tudi za obliko dediščinskega turizma, zlasti na področju varovanja in ohranjanja nagrobnikov kot del zgodovinske in arhitekturne dediščine.

Ključne besede: Slovenija, sodobni turistični trendi, rodoslovje, pokopališki turizem, temačni turizem

Rodoslovni turizem

Ljudje so se že v preteklosti veliko selili in bivali na različnih mestih, državah in celinah. Največkrat so se selili zaradi ekonomskih, političnih, verskih, vojaških in družinskih vzrokov. Iskanje prednikov in svojih korenin, sorodnikov, raziskovanje neraziskanih družinskih zgodob, od kod so prišli posamezniki in kje so živeli so aktivnosti, ki postajajo vedno bolj priljubljene ne samo med starejšo, ampak tudi med mlajšo generacijo ljudi. Rodoslovje je pomožna zgodovinska veda, ki pomeni raziskovanje družinske zgodovine, iskanje prednikov in proučuje družinske odnose (9). Z iskanjem prednikov in obiskom krajev ali držav, od koder so prišli posamezni ljudje, se je začel razvijati tudi rodoslovni turizem. Tako rodoslovje dobiva in ponuja tržno nišo v turizmu (10). Turizem, motiviran z rodoslovjem, povečuje zanimanje za poreklo posameznikov, ustvarjanje stikov s sorodniki in družinsko zgodovino (6).

Rodoslovni ali rodbinski turizem je oblika dediščinskega oz. kulturnega turizma. Kulturna dediščina predstavlja osnovni element turistične ponudbe in je pomemben sooblikovalec turističnega razvoja. Rodoslovni turizem je zagotovo tudi oblika aktivnega in izobraževalnega turizma, saj omogoča aktivno preživljanje prostega časa, raziskovanje, razmišljanje in dodatno izobraževanje. Rodoslovje in raziskovanje svojih korenin (ang. »roots tourism«) kot oblika sodobnega trenda v turizmu se je začelo v ZDA, kjer se je rodoslovje najbolj razmahnilo in postalo pomembna gospodarska panoga. Američani so tudi vodilna velesila na področju rodoslovja, razvoja rodoslovnih programov in trženja rodoslovnih turističnih priložnosti. V Ameriki obstajajo turistične in rodoslovne agencije, ki ponujajo rodoslovni turizem kot dobro razvito turistično panogo z vso pripadajočo infrastrukturo (4).

Slovenija kot turistična država še nima razvitega rodoslovnega turizma in je ta v fazi nastajanja. Slovenske turistične agencije za zdaj še ne ponujajo rodoslovnih turističnih oblik ali kakršnih koli turističnih paketov, povezanih z rodoslovjem. Rodoslovni turizem se je v Sloveniji začel s prihodom slovenskih Američanov in začetkom ameriško-slovenske rodoslovne konference¹. Ti so začeli iskati svoje prednike in korenine po različnih slovenskih regijah in krajih, od koder so se Slovenci začeli množično izseljevati v ZDA ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja (1).

V Sloveniji nekakšni rodoslovni turistični vodiči ali spremljevalci v okviru turističnih agencij ne obstajajo. Turistični rodoslovni vodiči poleg znanja tujih jezikov in geografske podlage zagotovo potrebujejo tudi nekatera dodatna znanja, ki so povezana z rodoslovjem, kot je poznavanje arhivskega gradiva, kje iskati dokumente, povezane z družinskimi člani, branje starih pisav in drugo. V Sloveniji so rodoslovni vodiči² in spremljevalci največkrat člani Slovenskega rodoslovnega društva, ljubiteljski rodoslovci ali poklicni rodoslovci, ki ponujajo izdelavo družinskih dreves in iskanje prednikov kot tržno storitev.

Rodoslovni turizem je tesno povezan tudi z obiskovanjem pokopališč, grobov in spomenikov, kjer so pokopani družinski člani in drugo sorodstvo. Nagrobniki in družinske grobnice so namreč pomemben vir rodoslovnih podatkov in

Slika 1: Ameriški Slovenci v Sloveniji pri iskanju svojih prednikov (foto: Matej Ocvirk, 2016).

dopolnjujejo zbirko družinskega drevesa pri iskanju svojih prednikov in korenin (3). Mestna pokopališča so obsežnejša ter pestrejša po izoblikovanosti in velikosti kot podeželska ali vaška pokopališča. Turistični obisk pritegnejo zlasti mestna, narodnostno mešana pokopališča in vojaška pokopališča, ki so tudi najbolj vključena v turistično ponudbo. V zadnjem obdobju tudi slovenske turistične agencije med svoje turistične destinacije vse bolj vključujejo obiske pokopališč in grobov vseh vrst, od vojaških in starih zaščitnih pokopališč do grobnic pomembnih osebnosti (15).

Pokopališki in temačni turizem

Temačni, črni, tudi mračni turizem, kamor spada tudi obiskovanje pokopališč, je sodobna oblika turizma, ki pomeni organiziranje turističnih aranžmajev, potovanj, obiskovanje pokopališč, spominskih obeležij in mest, na katerih so pokopani ljudje ali kjer so se zgodile nesreče in druge katastrofe. Izraz temačni turizem (ang. »dark tourism«) sta vpeljala angleška turistična raziskovalca Miles Foley in Lennon, ko sta opisovala turistična območja in znamenitosti, ki so povezane s smrtjo, nesrečami, vojnimi grozodejstvi in trpljenjem posameznikov. Za to vrsto turizma se pojavljajo tudi imena črni, morbiden, mrtvaški turizem, turizem žalovanja in temna dediščina turizma (7). Z razvojem pokopališkega in temačnega turizma se odpirajo tudi številna etična in moralna vprašanja.

Pokopališki turizem moramo razlikovati od temačnega turizma. Rodbinski turizem je usmerjen v obiskovanje pokopališč in vojnih spomenikov, kjer so pokopani bližnji ali daljni sorodniki, medtem ko je temačni turizem usmerjen v obiskovanje krajev, kjer so se zgodile nesreče, katastrofe, grozne stvari, ali obiskovanje grobov znanih osebnosti (8).

Slika 2: Nagrobnik znane celjske družine Majdič na pokopališču Golovec (foto: Matej Ocvirk, 2016).

direktorica Pogrebnege zavoda Maribor, je med drugim tudi predsednica Združenja pomembnih pokopališč Evrope (ASCE). Na pokopališčih si lahko turisti ogledajo stare nagrobnike in vrsto grobnic kot arhitekturne spomenike in druge zanimivosti. Pomemben vidik pri pokopališkem turizmu pa je tudi osveščanje, ohranjanje in zavarovanje pokopališč kot del kulturne dediščine (11).

Fundacija Pot miru s središčem delovanja v Kobaridu vključuje vojaška pokopališča 1. svetovne vojne v turistično ponudbo z drugo zgodovinsko dediščino na področju Posočja, Goriškega in Krasa ob slovensko-italijanski meji, kjer so se nekoč proti italijanski vojski borili avstro-ogrski vojaki različnih narodnosti (5). Obisk je bil še posebej velik ob 100. obletnici začetka 1. vojne in odprtja soške fronte. Spominska obeležja obiskujejo zlasti tuji turisti, največ Avstrijci in Madžari, ki na prizorišču soške fronte iščejo sledi svojih prednikov³ (14).

Pokopališča in nagrobni spomeniki niso samo prostor za pokopavanje, prostor umrlih in spomina nanje, ampak tudi preplet preteklosti in sedanjosti, duhovnosti in realnosti. Pokopališča, grobnice in drugi pokopališki objekti predstavljajo zgodovinsko in arhitekturno dediščino, imajo pomembno zgodovinsko vrednost ne samo za mesta, ampak tudi za marsikateri podeželski kraj in župnijo ter prikazujejo navade, regionalne običaje ljudi posameznih območij (12).

Razvoj pokopališkega turizma je v začetni fazi, kar kažejo zlasti pojavljanje prvih organiziranih vodstev po pokopališčih, pokopališki vodniki in karte, interpretacija, usmerjena v varovanje in ohranjanje pokopališke dediščine, njena zgodovinska pomembnost in univerzalna ideja o miru. Premalo pa je turizem, ki temelji na obiskovanju pokopališč, usmerjen v doživetja in večkulturnost, v ospredju niso zgodbe ter druge zanimivosti, povezane s posameznim pokopališčem ali vojnim obeležjem (2).

Primeri pokopališkega turizma v Sloveniji

Mariborsko pokopališče Pobrežje in ljubljansko Žale sta povezana v Pot evropskih pokopališč, ki povezuje 66 mestnih pokopališč v 20 evropskih državah. Plečnikove Žale so kot edino pokopališče leta 2007 dobile znak evropske dediščine. Zamisel in povezovanje evropskih pokopališč in tematskih pešpoti je s priznanjem nagradila tudi Svetovna turistična organizacija za inovativen pristop v turistični dejavnosti. Lidija Pliberšek,

Namesto zaključka

Rodoslovni turizem je lahko zanimiva, raziskovalna in izobraževalna turistična oblika in nekakšno družinsko potovanje skozi čas z novimi spoznanji in odkritji, ki ga lahko tudi sami organiziramo individualno ali skupinsko v okviru svojih družinskih članov ali prijateljev. Lahko sami izdelamo družinsko drevo, obiščemo kraje in pokopališča, kjer so živeli in so pokopani naši bližnji ali daljni sorodniki, poiščemo nepoznane sorodnike in jih spoznamo ter sestavimo nove družinske zgodbe.

Slika 3: Vojaško pokopališče 1. svetovne vojne pri Bovcu (foto: Matej Ocvirk, 2016).

VIRI IN LITERATURA:

1. Drnovšek, M., 2002. Mobilnost Slovencev in regionalizem. Zgodovinski časopis, št. 3–4, 274–275 str.
2. Habinc, M., 2010. Večkulturnost na primeru pokopališkega turizma. V: Turizem kot medkulturni dialog. Portorož: Fakulteta za turistične študije, 63–64 str.
3. Hawlina, P., 1997. Kaj povedo grobovi. Drevesa, let. 4, št. 2–3, 25–26 str.
4. Hawlina, P., 2012. Rodoslovje. Vzpon in zaton. Slovenija: revija za Slovence zunaj Republike Slovenije, 25 str. URL: http://www.uszs.gov.si/fileadmin/uszs.gov/pageuploads/februar_marec.pdf (Citirano 3.11. 2016).
5. Koren, T., 2015. Pot miru od Alp do Jadrana. Vodnik po soški fronti. Kobarid, Fundacija Pot miru v Posočju, 9–12 str.
6. Kovačič, S. P., 2016. Po sledih svojih prednikov. Gorenjski glas, 23. 9. 2016.
7. Kužnik, L., 2015. Typology of dark tourism heritage with its implications on Slovenian future dark tourism products. Research in social change, 3. 9. 2015, 320–322 str.
8. Pokopališki turizem. 2014. Večer, 10. 4. 2014. URL: <http://www.vecer.com/clanek/201404106019410> (Citirano 3. 11. 2016).
9. Slovensko rodoslovno društvo. URL: <http://www.rodoslovje.si/index.php/sl/> (Citirano 3. 11. 2016).
10. Stamejčič, B., 2002. Nazaj h koreninam. Novi tednik, 7. 11. 2002, št. 45, 6 str.
11. Štok, Z., 2014. Pokopališča pripovedujejo. Potepanja, 13. 4. 2014, 42–43 str.
12. Š., Š. in V., K., Pokopališča kot turistična točka? URL: <http://www.ekodezela.si/vsebina/pokopalisce-kot-turisticka-tocka/> (Citirano 3. 11. 2016).
13. Vugrinec, B., 2011. Pokopališča kot del turistične ponudbe. Bonbon, 11. 10. 2011, št. 286.
14. Zorn, K., 2015. Madžarski turisti na prizorišču soške fronte iščejo sledi prednikov, 9.8. 2015. URL: <http://www.rtvsllo.si/prva-svetovna-vojna/madzarski-turisti-na-prizoriscu-soske-fronte-iscejo-sledi-prednikov/371181> (Citirano 3. 11. 2016). (14)
15. Zupančič, J., 2006. Pokopališča kot kulturna dediščina. Rast, let. 17, št. 3–4, 310–311 str.

¹Mednarodno rodoslovno konferenco pripravljata slovensko-ameriško rodoslovno društvo (SGSI) in Slovensko rodoslovno društvo (SRD). Prva je bila pripravljena leta 2004, tretja 2013 in četrta 2016 (vir: Slovensko rodoslovno društvo).

²Kot rodoslovni spremljevalec in vodič sem spremljal skupino 5 slovenskih Američanov v okviru 4. ameriško-slovenske rodoslovne konference, ki je potekala med 14. in 23. septembrom 2016. Na območju Štajerske in Dolenjske smo obiskali kraje in pokopališča, od koder so izvirali njihovi predniki, iskali bližnje sorodnike na terenu in iskali podatke v matičnih knjigah v Nadškofjskem arhivu Maribor.

³Več primerov tematičnega turizma v Sloveniji in svetu si lahko preberete v prispevku Lee Kužnik in Bože Grafenauer Temačne zgodbe turističnih destinacij v svetu in na Slovenskem v zborniku Internacionalizacija in sodelovanje ob 34. mednarodni konferenci.

TURISTIČNI RAZVOJ ŽUPANOVE JAME PRI GROSUPLJEM

Miha Drobnič, diplomirani geograf (UN) in diplomirani zgodovinar (UN)

mihadr9@gmail.com

IZVLEČEK

Županova jama predstavlja glavno turistično znamenitost občine Grosuplje. S svojimi lepotami kraškega podzemlja že skoraj 90 let privablja številne obiskovalce. Ne glede na vse njen turistični potencial še ni v celoti izkoriščen, saj jo kljub izredno ugodni legi v bližini Ljubljane letno obiše le od 3.000 do 4.000 obiskovalcev, kar je precej nizka številka, zlasti v primerjavi z nekaterimi najbolj razvitimi turističnimi jamami na ozemlju naše države.

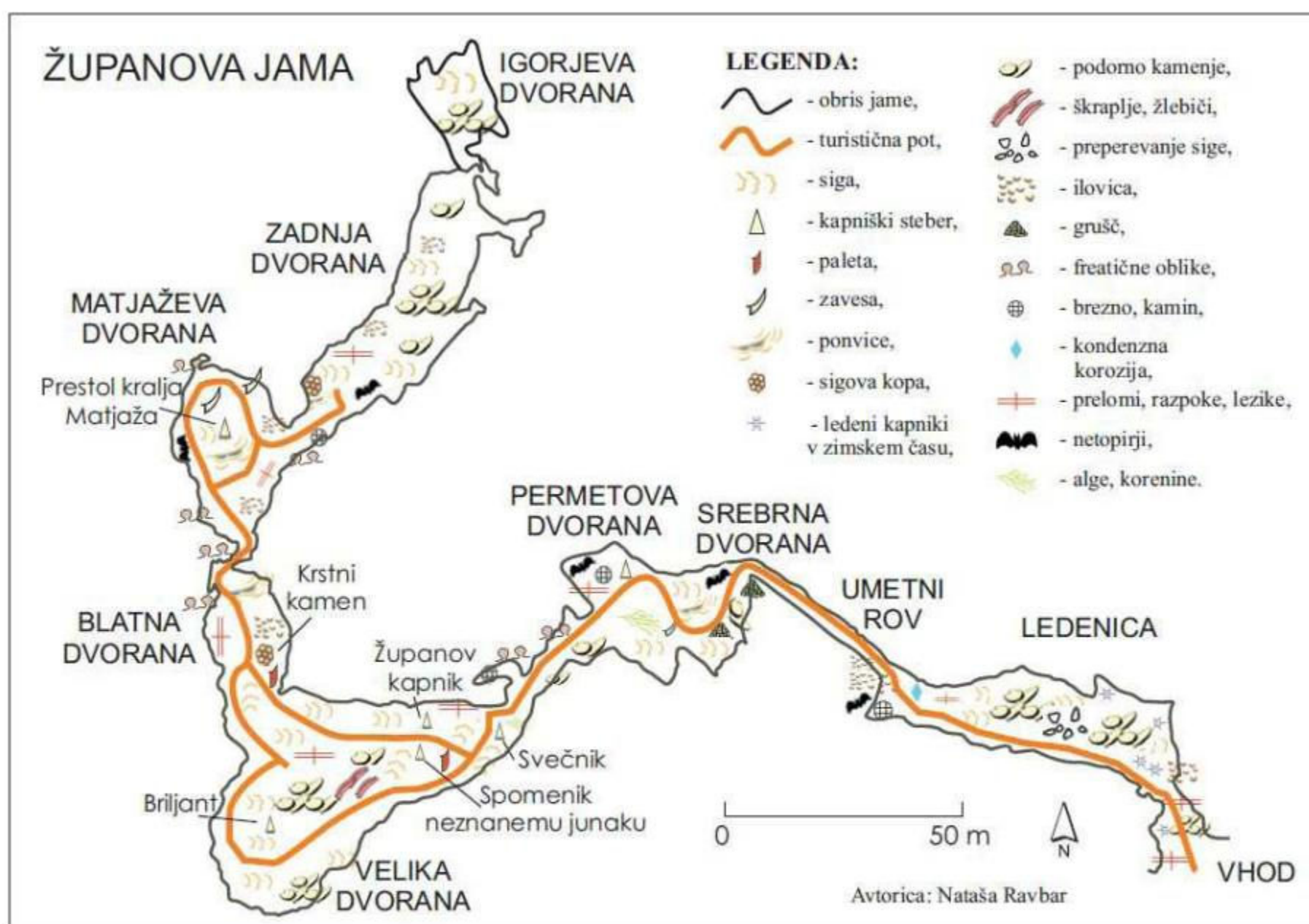
Ključne besede: Županova jama, Ledenica, Josip Perme, Turistično društvo Grosuplje, Dan doživetij.

LEGA

Županova jama je turistična jama, ki leži na območju Taborskega hrbta v južnem delu Grosupeljske kotline. Taborski hrbet je lociran med Škocjanskim podoljem na jugu in zahodu, Grosupeljskim poljem na severozahodu in severu ter dolino Podlomsčice na vzhodu. Gre za izrazito kraško območje, na ozemlju katerega se pojavljajo številne vrtače. Poleg Županove jame je na območju Taborskega hrbta lociranih še devet drugih kraških jam in brezen (1). Za Županovo jamo je značilna dobra prometna dostopnost. Do same jame namreč vodi asfaltirana cesta, ki se od glavne prometnice Grosuplje–Turjak odcepi v vasi Velike Lipljene, ki je en kilometer oddaljena od jame. Od Ljubljane je Županova jama oddaljena 24 km, od najbližjega avtocestnega priključka pri Grosupljem pa jo loči le 8 km (2, 3).

ZNAČILNOSTI

Jamski sistem Županove jame sestavljajo naslednje dvorane: Ledenica, Srebrna dvorana, Permetova dvorana, Velika dvorana, Blatna dvorana, Matjaževa dvorana, Zadnja dvorana in Igorjeva dvorana. Vse dvorane z izjemo Igorjeve so dostopne turistom. Skozi jamo vodi 610 m dolga turistična pot, ki je delno krožna in jo tvori 500 stopnic. Vhod

Slika 1: Karta Županove jame (Vir: 1).

Slika 2: Mali podkovernjaki v Permetovi dvorani (Foto: Miha Drobnič, 2016).

skozi Ledenico se nahaja na nadmorski višini 410 m, najnižjo točko – 77 m pod površjem – pa jama doseže v breznu, s katerim se konča Zadnja dvorana (7). Županova jama je zelo bogata z najrazličnejšimi sigovimi tvorbami, kot so stalagmiti, stalaktiti, stalagmati, zavese, heliktiti, slapovi in ponvice. Najznamenitejše kapniške tvorbe predstavljajo: Svečnik na prehodu iz Permetove v Veliko dvorano, Županov kapnik, Spomenik neznanemu junaku in Brilljant v Veliki dvorani, Krstni kamen v Blatni dvorani ter Prestol kralja Matjaža v Matjaževi dvorani. Najmanj zasigana je Ledenica, tipična ledena jama, za katero je značilno, da se v njej vse leto zadržuje hladen zrak. Posledično se nova siga v njej počasneje izloča, obstoječa pa je podvržena močnejšemu preperevanju. Pozimi v vhodnem delu Ledenice pogosto nastajajo tudi ledeni kapniki. Od rastlinstva se v notranjosti Županove jame pojavlja le t. i. lampenflora, medtem ko so od živali za turiste zanimivi zlasti netopirji, ki se v jamo zatečejo predvsem v hladnejši polovici leta, da bi v njej prezimili (1). Najpogostejša vrsta netopirjev, ki se v Županovi jami pojavlja, je vrsta malih podkovernjakov (5).

RAZVOJ TURIZMA OD ODKRITJA DO DRUGE SVETONE VOJNE

Županova jama je bila odkrita 26. 5. 1926, ko se je vanjo skozi skoraj desetmetrsko Brezno pri Opolzku kamnu spustil župan občine Št. Jurij, Josip Perme. Od dvoran so bile v tem letu odkrite Permetova, Velika, Blatna in Srebrna dvorana. V tistem obdobju sta bila Primorska in velik del Notranjske del Italije, saj je med Kraljevino SHS in Kraljevino Italijo veljala rapalska meja. Posledično je bila Slovenija brez prave turistične jame, kar je Permeta še dodatno spodbudilo k temu, da si je začel intenzivno prizadevati za odprtje Županove jame za turistični obisk. K hitri ureditvi turistične poti po jami je veliko pripomoglo zlasti Društvo za ureditev podzemeljskih jam v Ponovi vasi pri Grosupljem, ki ga je ustanovil prav Perme. Otvoritev Županove jame je potekala 15. 5. 1927. Zanimanje je bilo ogromno, saj si je jama v enem samem dnevu ogledalo več kot 1.000 turistov. Poleti l. 1931 je v jami prvič, a le začasno, zasvetila električna luč. Še v istem letu so začeli kopati tudi rov med Županovo jamo in jamo Ledenico, ki je bila domačinom zaradi večje odprtosti proti površju in enostavnejše dostopnosti poznana še iz časov turških vpadov. Dela, ki so turistom zelo olajšala dostop do Županove jame, so bila končana 13. 4. 1935, ko je bil prekopan 34 metrov dolg umetni rov. Po urejeni povezavi se je v širši rabi za obe jami uveljavilo ime Županova jama, saj se je večja in s kapniškimi tvorbami bogatejša jama obiskovalcem bolj vtisnila v spomin. Že naslednjega leta je bila Županova jama priključena na javno

električno omrežje, v letu 1937 pa sta bili odkriti še Matjaževa in Zadnja dvorana. Med drugo svetovno vojno je bila jama za turistični obisk zaprta, iz nje pa so bile odnesene vse električne žice in soroden material (7).

RAZVOJ TURIZMA OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO SLOVENSKE OSAMOSVOJITVE

Po drugi svetovni vojni je bila Županova jama nacionalizirana. Ob tem so jo po protiturškem taboru, ki se nahaja 700 m severno od nje, preimenovali v Taborsko (3, 7). Do leta 1951, ko je bila ponovno razsvetljena, je bila jama za turiste dostopna le priložnostno. Po ponovnem uradnem odprtju, ki je potekalo 8. 7. 1951, si je jama v samo treh mesecih ogledalo 4.125 obiskovalcev. Po letu 1952 je prišlo do prvih pobud, naj se upravljanje jame prenese na turistično društvo. Te so bile upoštevne in 22. 3. 1959 je potekal ustavni občni zbor Turistično-olepševalnega društva Grosuplje. V organizaciji slednjega se je v šestdesetih letih 20. stoletja turistična ponudba jame izboljšala – ob jami je zraslo gostišče, do katerega so napeljali tudi telefonsko linijo, v jami pa so bile dotrajane lesene stopnice zamenjane z betonskimi, lesene ograje pa s kovinskimi (7). Že leta 1965 se je društvo preimenovalo v Turistično društvo Grosuplje, ki je v sedemdesetih letih 20. stoletja poskrbelo za obnovo električne napeljave in popravilo ograje v jami ter ureditev parkirišča in postavitve vhodnega panoja iz brun ob njej. Poleg tega je bila leta 1976 ob praznovanju 50. obletnice odkritja jame v Permetovi dvorani postavljena spominska plošča odkritelju, v letih 1979–1980 pa so bile speljane 8 m dolge kovinske stopnice v Zadnjo dvorano (4).

Slika 3: Prestol kralja Matjaža v Matjaževi dvorani (Foto: Miha Drobnič, 2016).

RAZVOJ TURIZMA PO SLOVENSKI OSAMOSVOJITVI

Na začetku 90. let 20. stoletja se je med domačini pojavila želja, da se jami ponovno nadene prvotno ime Županova jama. Do preimenovanja je z odlokom Občine Grosuplje uradno prišlo leta 1996. V tem času se je ponovno obudilo tudi zanimanje jamarjev za Županovo jamo. Tako je bila februarja 1995 v nadaljevanju Zadnje dvorane odkrita nova dvorana, ki je po odkritelju Igorju Perparju, članu Jamarskega društva Železničar iz Ljubljane, poimenovana Igorjeva in je še dandanes dostopna le jamarjem (7). Maja leta 1996 je bila ob 70. obletnici odkritja jame na Permetovi rojstni hiši v Ponovi vasi odkrita spominska plošča, v naslednjih mesecih pa je bila asfaltirana še cesta Velike Lipljene–Županova jama ter zgrajen nov kiosk za prodajo vstopnic. Ob tem je bila osvetljena tudi pot do jame (5). Vsem spremembam je sledilo tudi turistično društvo, ki se je leta 2001 preimenovalo. Od tedaj se imenuje Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje (7).

ŠTEVILO OBISKOVALCEV

Kot je razvidno iz Preglednice 1 je po osamosvojitvi Slovenije število letnih obiskovalcev Županove jame najprej naraščalo. Višek je bil dosežen leta 1994 z 12.000 obiskovalci. Nato se je število večino let gibalo med 4.000 in 5.000 obiskovalci. Edino izjemo predstavljata leti 1995 in 2004, ko je jamo obiskalo le 1.000 obiskovalcev.

Preglednica 1: Število obiskovalcev v Županovi jami po letih za obdobje 1992-2007 (8).

Leto	Število obiskovalcev	Leto	Število obiskovalcev
1992	9.000	2000	4.000
1993	9.000	2001	5.000
1994	12.000	2002	5.000
1995	1.000	2003	4.000
1996	4.000	2004	1.000
1997	5.000	2005	4.000
1998	5.000	2006	4.000
1999	4.000	2007	4.000

V zadnjem času se letno število obiskovalcev Županove jame po nižku, ki je bil dosežen leta 2013 s 3.000 obiskovalci, ponovno približuje številki 4.000. K temu so pripomogle tudi nove in izvirne prireditve, ki se ob in v jami organizirajo v zadnjih letih. Marsikatero od njih so postale že kar tradicionalne. Zlasti velja omeniti naslednje: Dan doživetij, ki vključuje adrenalinski spust v Županovo jamo skozi Brezno pri Opolzkem kamnu in je organiziran že od leta 2012, običajno konec pomladi, Noč netopirjev, ki je organizirana od leta 2013, običajno v septembru, ter Popoldne s polhi, ki se organizira od leta 2014, običajno v oktobru. Poleg tega se že 15 let organizira tudi pohod od Grosupljega do Županove jame po Evropski pešpoti E6, običajno v spomladanskem času (6). Priložnostno so v Veliki dvorani, ki je najbolj akustična, organizirani tudi različni koncerti. Veliko večino obiskovalcev v Županovi jami predstavljajo domači gostje, tujih turistov pa je malo.

OGLED ŽUPANOVE JAME

Redni vodeni ogledi Županove jame potekajo med vikendi in ob praznikih ob 15. uri. Pogosto so redni ogledi ob isti uri organizirani tudi vse dneve med šolskimi počitnicami. Ob predhodni najavi so za skupine z vsaj petimi osebami možni tudi ogledi izven navedenih terminov. Temperatura v Županovi jami se večinoma giblje med 9 °C in 11 °C, le v spodnjem delu Ledenice je nekoliko hladneje, saj temperatura tam znaša okoli 5 °C. Jama je osvetljena, turistična pot v njej pa zavarovana z ograjo, zato razen dobre obutve in toplih oblačil za obisk ni potrebna posebna oprema. Ogled z vodičem običajno traja nekaj več kot eno uro.

ZAKLJUČEK

Županova jama ima za lokalno prebivalstvo zelo velik pomen, saj velja za glavno naravno znamenitost občine Grosuplje. Najpomembnejšo vlogo pri njenem turističnem razvoju ima tudi dandanes grosupeljsko turistično društvo, katerega člani skrbijo za urejenost jame in njene bližnje okolice, njeno oglaševanje ter organizacijo prireditev, ki privabljajo vedno več obiskovalcev. Županova jama ima zlasti zaradi bogatega kapniškega okrasja in ugodne lege tudi dobre možnosti za nadaljnji razvoj turizma. Za privabitev večjega števila obiskovalcev bi bilo potrebno v prihodnje še izboljšati oglaševanje jame. Zelo prav bi prišlo zlasti oglaševanje v obliki reklamnih plakatov ob avtocesti, ki bi v jamo zagotovo privabili tudi več tujih turistov. Poleg tega bi morali v prihodnje v jami še dodatno popestriti tudi ponudbo prireditev – lahko bi, na primer, organizirali žive jaslice v prazničnem času ob koncu leta. Glede na to da se v sami bližini jame nahaja tudi eden najbolje ohranjenih protiturških taborov pri nas, bi bilo smiselno razmisliti tudi o tem, da bi to kulturno znamenitost in Županovo jamo turistom ponudili kot zaokrožen turistični produkt. Ob tem je potrebno poudariti, da bi se moralo pred morebitnimi posegi v jamo preučiti vse njihove vplive na ranljivo jamsko okolje.

Slika 4: Odsek turistične poti v Veliki dvorani – na levi je lepo viden Županov kapnik, na desni pa Spomenik neznanemu junaku. (Foto: Miha Drobnič, 2016).

VIRI IN LITERATURA:

1. Kranjc, A., Ravbar, N., 2006. Učilnica o podzemeljskih kraških procesih in pojavih v naravi. V: Viršek, D. (ur.). Županova jama, čudežni svet brez sonca. Grosuplje, Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje, str. 29–38.
2. Kranjc, A., 1990. Dolenjski kraški svet. Novo mesto, Dolenjska založba, 240 str.
3. Müller, J., Kuhar, B., Peterlin, S., Miklič, J., 1995. Lepote in zanimivosti Grosupljega in okolice. Grosuplje, Krajevna skupnost Grosuplje, 208 str.
4. Obisk naravnih znamenitosti. ARSO. URL: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=230 (Citirano 10. 11. 2016).
5. Presetnik, P., Jazbec, K., 2006. Pomembno zatočišče za nekaj vrst netopirjev. V: Viršek, D. (ur.). Županova jama, čudežni svet brez sonca. Grosuplje, Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje, str. 59–64.
6. Viršek, D., 2006. Raziskovanje in urejanje Županove jame za turizem. V: Viršek, D. (ur.). Županova jama, čudežni svet brez sonca. Grosuplje, Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje, str. 13–24.
7. Viršek, D., 2016. Prireditve pri Županovi jami (osebni vir, 10. 11. 2016). Grosuplje.
8. Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje. 45 let delovanja. 2004. Viršek, D. (ur.). Grosuplje, Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje, 47 str.

TURIZEM NA KMETIJI V OBČINI ŠMARJEŠKE TOPLICE

Tanja Hrastar

tanja.hrastar@gmail.com

IZVLEČEK

V članku je predstavljena dopolnilna dejavnost turizem na kmetiji na primeru občine Šmarješke Toplice. Ključna spoznanja o turističnih kmetijah, ki delujejo na obravnavanem območju, so pridobljena s pomočjo intervjuvanja. Poudarek je na motivih, ki so nosilce dopolnilne dejavnosti turizma na kmetiji spodbudili k odločitvi, da se začnejo ukvarjati s turizmom na kmetiji, predstavljen je odnos nosilcev turistične dejavnosti na kmetiji do obiskovalcev turistične kmetije in obratno, prav tako pa so predstavljene povezave med turističnimi kmetijami in lokalno skupnostjo.

Ključne besede: Šmarješke Toplice, turizem na kmetiji, dopolnilne dejavnosti, dopolnilna turistična ponudba, turistična geografija.

UVOD

Turizem je v podeželskem okolju prisoten že več desetletij, vendar je vedno šlo le za točkovne osamele obrate, kot so toplice. Novejša oblika turizma na podeželju je turizem na kmetiji, v okviru katerega se turist lahko sprosti v naravi, se predaja gurmanskim užitek in pridobi nova znanja s področja življenja v agrarni pokrajini. Velja za popolno nasprotje množičnemu turizmu in ne predstavlja glavne dejavnosti, temveč dopolnilno. Hkrati postaja vedno bolj priljubljen, za kar so zaslužna različna društva in organi, od tistih na državni ravni do tistih na ravni lokalne skupnosti. Na območju občine Šmarješke Toplice so se zametki turizma pojavili že v 14. stoletju, ko so bile prvič omenjene toplice, ki so kraju prinesle mednarodni sloves. Danes je poleg hotelskega turizma v občini razvit tudi turizem na kmetijah, s katerim se ukvarjajo tri kmetije. Te kmetije so: kmetija Domen, kmetija Škrbina in vinotoč Pavlin.

V nadaljevanju predstavljene ugotovitve temeljijo na intervjujih, ki so sledili štirim zastavljenim raziskovalnim vprašanjem (5):

- Kaj je bil glavni vzrok za odločitev o registraciji turizma kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji?
- Kakšen je odnos med gosti in nosilci turistične dejavnosti na kmetiji?
- V kakšnem odnosu sta turistična kmetija in občinska skupnost?
- Ali je turizem na kmetiji perspektiva občine?

TURIZEM NA KMETIJI

Pojem turizem na kmetiji se lahko opredeli na različne načine. Običajno ga razlagamo kot del podeželskega turizma. Béteille (1) opredeljuje turizem na kmetiji kot koncept, ki vključuje vse rekreacijske in turistične dejavnosti na kmetiji, ki se jih izvaja iz potreb namestitve in zabave ter za katere so gosti pripravljene plačati. Definicija pojma pogosto sloni na povezavi med samim turizmom in kmetijstvom. Na podlagi tega izhodišča Sznajder (1) definira turizem na kmetiji kot aktivnosti turista, katerega cilja sta spoznavanje kmetijskih dejavnosti in rekreacija v podeželskem okolju. Kljub temu ni nujno, da se turist udeleži kakršne koli aktivnosti na kmetiji. V Geografskem terminološkem slovarju (3) je turizem na kmetiji definiran kot dopolnilna dejavnost, katere namen je na majhnih kmetijah zagotoviti dodatni zaslužek, polno zaposliti delovno silo, omogočiti porabo tržnih viškov v domačem okolju, popestriti turistično ponudbo in gostom omogočiti letovanje v neokrnjeni naravi.

Turistična dejavnost na kmetiji ima različne vplive. Njena vloga je predvsem v ohranjanju kulturne pokrajine, in sicer tako v smislu poseljenosti kot tudi ohranjanja obdelovalnih površin in proizvodnega potenciala. Poseljenost območja se ohranja predvsem z možnostjo zaposlovanja na kmetiji. Vsekakor je glavni namen dopolnilne dejavnosti izboljšanje ekonomskega stanja kmetije, zato se kmetje sčasoma odločijo za odprtje novih dopolnilnih dejavnosti, kar poveča pestrost ponudbe in privabi širšo skupino turistov. Prepoznavnost kmetije prek turistične dejavnosti vpliva na povečano prodajo kmetijskih pridelkov in izdelkov. Z vse večjim povpraševanjem po izdelkih, ki jih kmetija proizvede, si kmetija lahko zagotovi trdnejše tržišče, na katerem nihanje cen ne vpliva več bistveno na stabilnost kmetije. Pomemben vpliv, ki ga ima turistična kmetija v lokalnem okolju, je tudi samooskrba (10). Turistična dejavnost na splošno pozitivno zelo vpliva na vitalnost podeželja, kar je pomembno za celovit razvoj slovenskega kmetijstva (8).

Vrste turistične dejavnosti na kmetiji

Turistična dejavnost se deli na gostinsko in negostinsko dejavnost. Med gostinske dejavnosti sodijo (5):

- kmetija z nastanitvijo,
- izletniška kmetija,
- vinotoč,
- osmica,
- planšarija.

Negostinske dejavnosti, ki na kmetiji niso povezane s ponudbo hrane in pijače (5):

- ogled kmetije in njenih značilnosti ter ogled okolice kmetije,
- prikaz vseh del iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti,
- prikaz vseh del iz ostalih vrst dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- turistični prevoz potnikov z vprežnimi vozili,
- ježa živali,
- žičnice, vlečnice, sedežnice,
- oddajanje športnih rekvizitov,
- oddajanje površin za piknike.

LOKACIJA OBČINE ŠMARJEŠKE TOPLICE

Občina Šmarješke Toplice je razmeroma mlada občina, ki je nastala leta 2006. Leži v jugovzhodni Sloveniji. Po Gamsovi regionalizaciji (2) se občina Šmarješke Toplice nahaja na meji dveh mezoregij. Severni in vzhodni del občine sta v mezoregiji Krško in Bizeljsko hribovje in gričevje, ki je del makroregije Subpanonska Slovenija. Južni in zahodni del občine se nahajata v mezoregiji (prehodna regija) Novomeška pokrajina (nizke dinarske planote), ki je del makroregije Dinarske planote celinske Slovenije. Glede na statistične regije je občina del statistične regije jugovzhodna Slovenija.

TURISTIČNE KMETIJE V OBČINI ŠMARJEŠKE TOPLICE

Turistična kmetija Domen

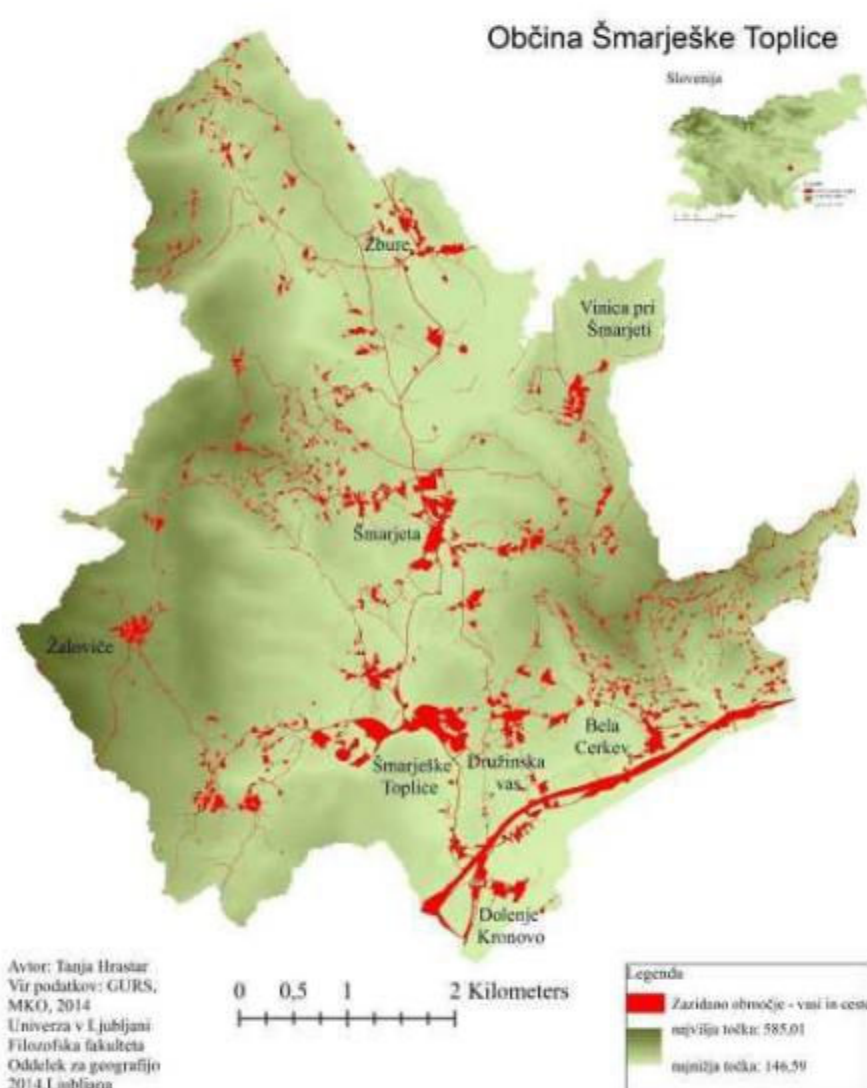
Turistična kmetija Domen se uvršča v kategorijo kmetij z nastanitvijo. Poleg gostinske dejavnosti imajo na kmetiji tudi oblike negostinske dejavnosti, kot sta ježa konj in izposoja pripomočkov za športne dejavnosti (kolesarjenje in tenis). Kmetija je velika 5 ha. Nastanitvena zmogljivost kmetije je 10 sob z 20 ležišči in 150 sedežev v pogostitvenih prostorih (4).

Turistična kmetija Škrbina

Na kmetiji Škrbina imajo prijavljene tri dopolnilne dejavnosti: turistično dopolnilno dejavnost, dopolnilno dejavnost predelave mesa in dopolnilno dejavnost storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo ter opremo. Največji poudarek dajejo dopolnilni dejavnosti predelave mesa. Na kmetiji sta prisotni dve obliki gostinske dejavnosti, kmetija z nastanitvijo in izletniška kmetija. Turistična dejavnost se odvija na dveh lokacijah: na hribu Mevce, kjer so vinograd, vinska klet in nastanitveni objekti, ter v vasi Vinica pri Šmarjeti, kjer se nahaja kmetija. Kmetija Škrbina sodi med večje kmetije v občini in ima v lasti približno 40 ha zemlje. Nastanitvene zmogljivosti predstavljajo štirje apartmaji in soba z dodatnimi 10 ležišči ter pogostitveni prostor s 60 sedeži (4).

Vinotoč Pavlin

Na kmetiji Pavlin se ukvarjajo z gostinsko dejavnostjo, ki sodi v kategorijo vinotoč. Ukvarjajo se izključno z vinogradništvom in imajo v ta namen v lasti 2 ha obdelovalnih površin. V vinotoču je ponudba vin izključno lastnega izvora. Vinotoč Pavlin je sestavljen iz dveh delov, vinotoča in hrama. V vinotoču lahko sprejmejo 40 oseb, zraven je tudi sejna soba, v kateri je 20 sedežev. Kapacitete hrama so zunaj na terasi 50 sedežev in v samem hramu 25 sedežev (4).

Karta 1: Lokacija občine Šmarješke Toplice v Sloveniji.

Slika 1: Turistična kmetija Domen (Vir: 7).

ODLOČITEV ZA REGISTRACIJO TURIZMA KOT DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI

Vsak od intervjuvancev je predstavil svojo zgodbo in glavni vzrok, zaradi katerega se je odločil, da se bo ukvarjal s turizmom na kmetiji. Predhodno so kmetije obstajale že več generacij, da pa ne bi imeli domačih kvalitetno pridelanih izdelkov le za domačo rabo, so jih hoteli tudi dobro tržiti. Kot vemo, na trgu preko posrednika kmet ne zasluži dosti, veliko večji kos končnega zaslužka preide k posredniku na koncu trgovske verige. Kmetije niso velike in ne pridelujejo velikih količin pridelkov in končnih izdelkov, ki bi jih posredovale velikim trgovskim verigam. Pri obravnavanih kmetijah je poudarek na kakovosti. Ker so se odločili za neposredno prodajo končnih izdelkov kupcu na dom, so tržnim produktom dodali vrednost in kupcu zagotovili kakovostne in naravne produkte. Turistična kmetija

Domen ima poleg kmetijstva tradicijo tudi v turistični dejavnosti. Kot gostinci so začeli že v 18. stoletju, njihova ciljna skupina pa so bili tranzitni gosti. Tudi danes velik del obiskovalcev predstavljajo tranzitni gosti. Turistična kmetija Škrbina je svoj potencial videla v domačih proizvodih (mesni produkti, žgane pijače itd.), jih začela promovirati in kasneje vabiti potencialne kupce kar domov na kmetijo. Družini Pavlin je po zaprtju trgovine Demetra ostal v lasti neizkoriščen poslovni prostor. Da bi imeli od prostora dobiček, so se odločili registrirati turistično kmetijo, na kateri bi tržili svoje vinske produkte. Tako so združili prijetno s koristnim. Pomemben vpliv pri odločitvi je imela že sama usmerjenost občine v turizem. V občino turiste najbolj privabljajo Terme Šmarješke Toplice. Da bi se turist dalj časa zadržal v občini, je pomembna razširitev turistične ponudbe, da se mu torej ponudi čim več. Tako so bile kmetije že v izhodišču na dobri poti, kajti vsako leto občino obišče veliko gostov. Njihovo delo je bilo le še ustrezno promovirati svojo dejavnost in privabiti gosta tudi na kmetijo ali v vinotoč. Pomembno komponento privlačnosti kraja za turiste predstavlja tudi naravno okolje, ki na gosta deluje pomirjujoče in sproščujoče ter v katerem vse poteka brez večjega vrveža in nemirov (4).

ODNOS MED GOSTI IN NOSILCI DOPOLNILNE DEJAVNOSTI TURIZMA NA KMETIJI

Na vseh treh turističnih kmetijah so izpostavili potrebo po prijaznosti in ustrežljivosti gostitelja. Če gosti začutijo, da so dobrodošli na domačiji in v samem okolju, da so dobro pogoščeni in jim je ustrezno v vsaki zahtevi, je tudi gostitelj bogato poplačan za ves trud, ki ga vloži v svoje delo, tako na kmetiji kot tudi v turistični dejavnosti. Tudi gostitelji nimajo težav z obiskovalci, saj je obisk zadovoljiv in obnašanje gostov sprejemljivo. Razmerje med domačimi in tujimi gosti se nagiba na stran domačih gostov, kljub temu pa je treba poudariti, da na turistični kmetiji Škrbina večino predstavljajo tuji gosti. Omenjena kmetija ima tudi največji letni obisk, kar je povezano z nastanitvenimi zmogljivostmi. Letno sprejmejo tudi do 4000 obiskovalcev. Opazno manj obiskov zabeležijo na ostalih dveh kmetijah, od 200 do 500. Izpostavljen je bil problem enodnevnih turistov, ki so še vedno v večini. Obe nastanitveni kmetiji bi si namreč želeli več večdnevnih gostov, ki bi na kmetiji tudi prenočili. Kot višek sezone obiskov izpostavljajo praznike, ko se v lokalnem okolju odvijajo raznovrstne prireditve in pritegnejo tako domače kot tuje goste. Največ koristi od tovrstnih dogodkov ima vinotoč Pavlin. Na kmetiji Škrbina imajo relativno enakomeren obisk skozi celotno leto. Na kmetiji Domen je višek v poletnih mesecih, kar je močno povezano z obiskom družin, ki predstavljajo glavno gostov. Tudi pri drugih dveh ponudnikih so družine v ospredju, na splošno pa prevladuje srednja starostna skupina (30–60 let). Nosilci turistične dejavnosti na kmetiji so zadovoljni z obiskom glede na trenutne kapacitete turističnih kmetij, vsi pa si želijo kapacitete in s tem tudi obisk povečati. Povratne informacije so vedno pozitivne. Gosti so zadovoljni tako s pogostitvijo kot tudi s prijaznimi gostitelji in privlačno naravo. Svoje navdušenje in zadovoljstvo najbolj pokažejo, ko se vrnejo na kmetijo in s seboj pripeljejo nove goste. Promocija od ust do ust je tudi ena od glavnih in najboljših vrst promocije vseh treh kmetij (4).

POVEZOVANJE TURISTIČNE KMETIJE Z LOKALNO SKUPNOSTJO

Povezava med turističnimi kmetijami in lokalno skupnostjo je ohlapna. Najopaznejšo vez z občino ima turistična kmetija Škrbina. Sodelujejo pri različnih prireditvah, ki se odvijajo na kmetiji in v občini. Občinske prireditve se odvijajo tudi v vinotoču Pavlin. Pomembnejši akter v občini so Terme Šmarješke Toplice, ki s turističnimi kmetijami sodelujejo z izmenjavo gostov. V nasprotju s preostalimi pa turistična kmetija Domen ne gosti občinskih prireditev. Namesto tega organizira razstave in prireditve v lastni režiji. Na omenjeni kmetiji so izpostavili tudi tesno povezanost z ostalimi

Slika 2: Vinotoč Pavlin (Vir: 9).

kmeti v okolici, od katerih pridobivajo pridelke in surovine. Vse tri turistične kmetije so relativno mlade in se še vedno uvajajo v svoje delovanje. Iz leta v leto si nabirajo izkušnje in jih poskušajo v prihodnje izboljšati, nadgraditi. Lokalna skupnost v vseh treh primerih podpira delovanje turističnih kmetij. V pripravi je projekt Prid' puž, ki naj bi pod skupno blagovno znamko združeval izdelke različnih obrti in kmetijske izdelke iz občine Šmarješke Toplice. To je eden od pozitivnih dejavnikov, ki bi zelo pripomogel k dodatni promociji ne samo turističnih kmetij, ampak tudi celotne občine Šmarješke Toplice. Potencialno bi se morda več ljudi odločilo za dopolnilno dejavnost turizma na kmetiji, s čimer bi se lahko zmanjšala brezposelnost in povečala lokalna samooskrba s hrano (4).

Slika 3: Turistična kmetija Škrbina (Foto: Tanja Hrastar, 2014).

ALI JE TURIZEM NA KMETIJI PERSPEKTIVA OBČINE ŠMARJEŠKE TOPLICE?

Glede na to, da je glavna dejavnost v občini turizem in da na vseh področjih, tako okoljskem kot na družbenem in gospodarskem, stremimo k večji samozadostnosti in trajnosti, je turizem na kmetiji odlična izbira. Vsak posameznik, ki bi se odločil za tovrstno dejavnost, ima dobre predpogoje, to so naravne danosti okolja in turistična tradicija območja ter vsekakor tudi relativno močna kmetijska usmerjenost. Tudi nosilci dopolnilne dejavnosti turizma na kmetiji so mnenja, da je turizem perspektiva občine. V ospredju so izpostavljeni dejavniki, kot so: ugodne naravne danosti območja, dobre prometne povezave in prijazni, delavni ljudje. Vsi ti dejavniki so odlično izhodišče za razvoj turizma na kmetiji (4).

ZAKLJUČEK

Pomen turizma na kmetiji za občino Šmarješke Toplice je relativno majhen. Podatki kažejo, da so nastanitvene zmogljivosti turističnih kmetij v občini Šmarješke Toplice majhne. Na obeh kmetijah z nastanitvijo je skupaj 50 ležišč. Leta 2013 je bilo po statističnih podatkih v občini 442 stalnih ležišč (6). Glede na podatke vidimo, da turizem na kmetiji predstavlja le dobro desetino vseh nastanitvenih kapacitet občine. Vseeno pa ima turizem na kmetiji v občini Šmarješke Toplice dobre možnosti za nadaljnji razvoj, ki temeljijo na ugodnih izhodiščih, kot so privlačno naravno okolje, dobre prometne povezave, dolga zgodovina turizma v občini in prizadevni gostitelji.

VIRI IN LITERATURA:

1. Cigale, D., Lampič, B., Potočnik-Slavič, I., 2013. Interrelations between tourism offer and tourism demand in the case of farm tourism in Slovenia. *European Countryside*, 5, 4, str. 339–355.
2. Gams, I., 2005. *Geografske značilnosti Slovenije*. Ljubljana, Mladinska knjiga, 183 str.
3. *Geografski terminološki slovar*, 2005. Kladnik, D., Lovrenčak, F., Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 451 str.
4. Hrastar, T., 2014. Turizem na kmetiji v občini Šmarješke Toplice. URL: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/zaksem_201409_tanja_hrastar.pdf (Citirano: 12. 11. 2016).
5. Krašovec, J., 2014. Pogoji za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji. Zdrženje turističnih kmetij Slovenije. URL: <http://www.turisticnekmetije.si/pogoji-za-opravljanje-turisticne-dejavnosti-na-kmetiji> (Citirano 24. 2. 2014).
6. Prenositvene zmogljivosti po skupinah nastanitvenih objektov, občine, Slovenija, letno. SURS. 2014. URL: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=21645045&ti=&path=../Database/Ekonomsko/21_gostinstvo_turizem/02_21645_nastanitev_letno/&lang=2 (Citirano 7. 7. 2014).
7. Turistična kmetija Domen. *ViaSlovenia.com*. 2014. URL: <http://www.viaslovenia.com/sl/turisticne-kmetije/smarjeske-toplice/turisticna-kmetija-domen.html> (Citirano 7. 7. 2014).
8. Turizem na kmetijah. *S podeželja.si*. 2014. URL: http://www.spodezelja.si/index.php?option=com_content&view=article&id=1138:turizem-na-kmetijah&catid=54:kmetijstvo&Itemid=609 (Citirano 24. 2. 2014).
9. Vinotoči. Turizem v zidanicah. 2014. URL: <http://www.zidanice.si/sl/winecellars> (Citirano 17. 6. 2014).
10. Vodopivec Rozman, J., 2012b. Turistične kmetije v Sloveniji. URL: <https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kgzs.si/Portals/0/Gradiva/turisticne+kmetije.pdf> (Citirano 24. 2. 2014).

KONCEPT RAZPRŠENEGA HOTELA KOT PRILOŽNOST TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA

Katarina Lednik

lednik.karin@gmail.com

IZVLEČEK

V zadnjem času je v turizmu opazno čedalje večje povpraševanje po neokrnjeni naravi, po kulturnih, zgodovinskih in arheoloških zanimivostih, po seznanjanju z običaji in tradicijo lokalnih skupnosti ter po aktivnem preživljanju prostega časa. Vzpostavitev takšne oblike turizma ponuja koncept t. i. razpršenega hotela. Uresničitev je še posebej primerna za vasi in območja, ki se soočajo z depopulacijo in propadanjem objektov. V okviru razpršenega hotela obstoječe objekte obnovimo in preoblikujemo v turistične nastanitve, kar omogoča ohranitev oz. ponovno oživitev kraja.

Ključne besede: turizem, trajnostni razvoj, koncept razpršenega hotela, Borgo Soandri (Sutrio), Padna.

UVOD

Članek predstavlja zgodovino koncepta razpršenega hotela in bistvene značilnosti, po katerih se le-ta razlikuje od tradicionalnih hotelov. V prvem delu so prikazane glavne prednosti tovrstne oblike turizma in bistveni dejavniki, ki so potrebni za vzpostavitev razpršenega hotela. V drugem delu članka so teoretične značilnosti razpršenega hotela prikazane na primerih dobrih praks. Podrobneje je predstavljen primer razvoja enega najbolj zanimivih razpršenih hotelov v Italiji, to je Borgo Soandri v vasici Sutrio. Poleg tujih praks pa v zadnjem delu članka predstavljamo možnosti za vzpostavitev razpršenega hotela v Sloveniji na primeru istrske vasice Padna.

RAZVOJ IN ZNAČILNOSTI KONCEPTA RAZPRŠENEGA HOTELA

Začetki ideje koncepta t. i. razpršenega hotela (ital. »Albergo Diffuso«) segajo v leto 1976, ko je italijansko deželo Furlanijo – Julijsko krajino in Posočje prizadel močan potres. Zaradi množičnega odseljevanja prebivalstva in praznjenja naselij so se prebivalci odločili, da bi lahko nekatere prazne in nenaseljene vasi na tem območju postale nove turistične točke. Ob prestrukturiranju vasi niso gradili novih turističnih kompleksov, temveč so obnovili stare, kulturno pomembne stavbe in jih uredili v turistične namestitve (9). Prvotno so se imenovali horizontalni oz. vodoravni hoteli, šele kasneje se je uveljavilo ime razpršeni hotel (8).

Koncept razpršenega hotela je odličen primer povezovanja malih turističnih ponudnikov na določenem ožjem geografskem območju v širšo in celovito ponudbo turističnih storitev. Od tradicionalnih hotelov, kjer gre za samostojne turistične objekte, se razpršeni hoteli razlikujejo v tem, da so nastanitvene enote lokacijsko razmaknjene, vendar imajo skupno recepcijo, ki je središče hotela in deluje kot informacijsko središče (8). Gostom nudijo enake usluge kot tradicionalni hoteli, sobe pa so razpršene po zgodovinskem mestnem jedru ali okoli glavne hotelske infrastrukture (npr. recepcije, restavracije). Tako imajo obiskovalci občutek, kot bi bili lokalni prebivalci, saj bivajo v sobah in stanovanjih v zgradbah, dvorcih, ki so del zgodovinskega jedra in so temu primerno obnovljeni v skladu z lokalno kulturo (15).

Slika 1: Zunanost nastanitvenega objekta v italijanski vasici Sutrio (vir: Albergo Diffuso ..., 2016).

PREDNOSTI RAZPRŠENEGA HOTELA

Glavne prednosti razpršenega hotela v primerjavi s tradicionalnimi hoteli so (4):

1. Razpršeni hotel ustvarja turistične proizvode visoke kakovosti, ki so odraz lokalnih območij.
2. Deluje brez negativnih okoljskih vplivov, saj ne zahteva zelenih investicij ali kakršne koli druge gradnje. Usmerjen je v uporabo, prenovo in ureditev obstoječih zgradb z namenom ohranjanja oz. povečanja vrednosti tradicije in pridobitve pozitivnih gospodarskih rezultatov znotraj okvirjev trajnostnega razvoja. V prenovo so vključeni tako lastniki objektov kot tudi lokalna skupnost.
3. Pomaga razvijati lokalno turistično ponudbo in

povezuje za turiste nove, zanimive ponudnike z različnimi dejavnostmi v celovito turistično storitev.

4. Spodbuja trajnostni turistični razvoj v notranjosti države, v vaseh, zaselkih, zgodovinskih središčih in odročnih krajih ter povečuje ponudbo na turističnem trgu.
5. Preprečuje zapuščenost zgodovinskih središč.

Koncept razpršenega hotela in uspešno trženje spodbujata razvoj spremljajočih storitvenih dejavnosti, lokalnemu prebivalstvu nudita stalne ali začasne zaposlitve v domačem okolju (8), omogočata večji dotok turistov in posledično dodatni vir zasluga. Takšna oblika turizma prispeva tudi k ohranjanju živosti podeželja in njegove poseljenosti, pripomore k napredku lokalnih turističnih dejavnosti in proizvodov, omogoča revitalizacijo zapuščenih objektov ter na ta način trajnostno vpliva na razvoj celotnega območja (12).

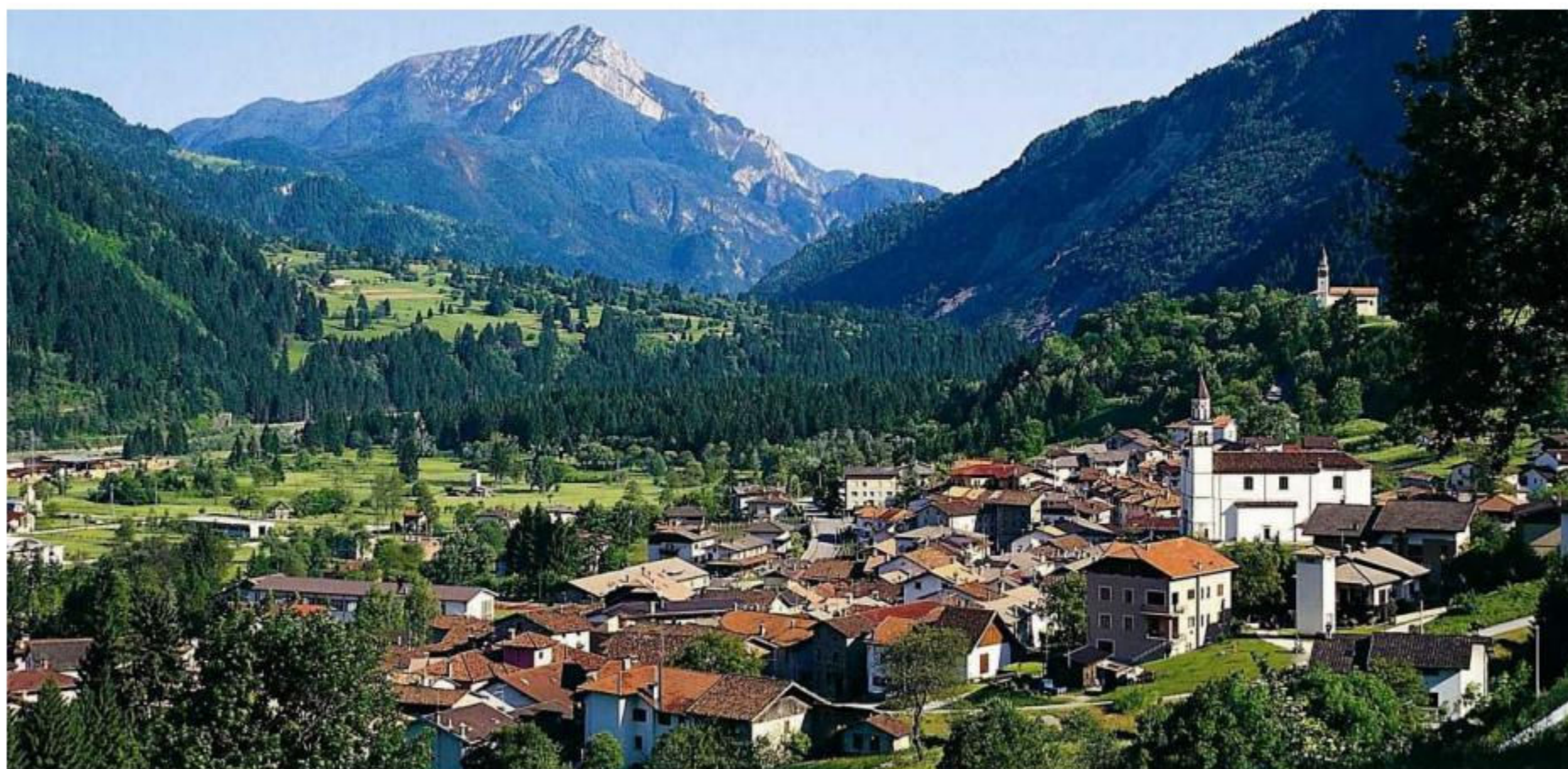

Slika 2: Notranjost nastanitvenega objekta v italijanski vasi Sutrio (vir: Lovec, 2015).

Razpršeni hotel je najbolj primeren za manjše vasi z zgodovinskimi in arhitekturnimi značilnostmi, ki jih je vredno ohraniti (9). Za vzpostavitev razpršenega hotela pa so potrebni naslednje dejavniki (4):

1. vključenost in sodelovanje lokalne skupnosti, ki se zaveda prednosti tovrstne oblike turizma;
2. skupno sodelovanje vseh zainteresiranih;
3. oblikovanje enote (zadruga, skupnost itd.), ki je pripravljena sprejeti podjetniško tveganje;
4. ureditev nastanitvenih kapacitet (najmanj sedem sob), ki druga od druge niso oddaljene več kot 200 metrov, v koncept morajo biti vključene določeno časovno obdobje (vsaj devet let);
5. zagotovitev minimalnih turističnih storitev (lekarna, trgovina, kavarna itd.);
6. privlačnost okolice za turiste (raznovrstna naravna in kulturna dediščina);
7. pripravljenost domačinov za sodelovanje s turisti.

Glavna vizija koncepta razpršenega hotela je uporaba potencialov nekega območja in združitve lokalne skupnosti v zanimive, nove aktivnosti, v katerih bodo turisti našli način sprostitve in oddiha. Razpršeni hoteli hkrati ustvarjajo tudi dolgoročne rezultate in prispevajo k rasti celotnega območja. Ciljev pa nikakor ni možno doseči brez medsebojnega

Slika 3: Vas Sutrio v Italiji (vir: Allevi, 2016).

sodelovanja med turisti, lastniki in lokalno skupnostjo, ki si z ustvarjanjem nove turistične ponudbe prizadevajo za večjo kakovost življenja na podeželju (5).

PRIMERI DOBRIH PRAKS

Italija je kot dober primer razvoja koncepta razpršenih hotelov ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja uspešno uredila več takšnih hotelov. Danes je v 12 italijanskih regijah okoli 56 naselij, ki nudijo tovrstno obliko turistične namestitve (10).

Razpršen hotel Borgo Soandri (Sutrio) v Italiji

Razpršeni hotel Borgo Soandri se nahaja v Furlaniji – Julijski krajini nedaleč stran od avstrijske meje (6). Velja za enega najbolj zanimivih razpršenih hotelov s tipičnimi hišami karnijskega tipa, za katere so značilni kamnita gradnja, leseni ganki, stopnice in hodniki (13). Kamnite hiše iz 18. stoletja so danes skrbno prenovljene in nudijo 45 turističnih apartmajev. Razpršeni hotel deluje v obliki zadruga, v katero so vključeni tako ponudniki prenočišč kot tudi ponudniki gostinskih in drugih storitev (6).

Slika 4: Recepcija razpršenega hotela Borgo Soandri (vir: Albergo Diffuso ..., 2016).

Vas Sutrio poleg lokalne arhitekture, naravnih danosti in avtentičnega podeželskega življenja turiste privablja z zanimivimi prireditvami. Med bolj znane sodijo Fasin la Mede (praznik košnje in priprave sena), Magia del Langno (čarobnost v lesu) in Borghi e Presepi (razstava jaslic) (3). Takšni dogodki so odlična priložnost za prodajo lokalnih kmetijskih pridelkov in rezbarskih izdelkov. Osrednji namen je ohranjanje tradicije rezbarstva in gorskega kmetijstva ter prenašanje znanj in spretnosti na mlajše rodove, kar velja tako za domačine kot tudi za obiskovalce (13). Vas turistom nudi tudi priložnost za smučanje na okoliških pobočjih Zoncolana in kopanje v bližnjih termah Arta (3).

Slovenija – razpršeni hotel v Padni

V Sloveniji že kar nekaj krajev razmišlja o strnjeni turistični ponudbi v obliki razpršenega hotela po vzoru Italije. Takšen primer je istrska vasica Padna z bogato kulturno dediščino, v kateri naj bi že prihodnjo turistično sezono zaživel prvi razpršeni hotel v Sloveniji. Ideja o nastanku hotela je nastala kot potreba po obnovi objektov v Padni, ki so po drugi svetovni vojni ostali prazni (14). Predstavitev koncepta razpršenega hotela so v organizaciji krajevne skupnosti izvedli avstrijski arhitekti, ki so se zavedali izjemnega potenciala vasi v razvoju turističnih stacionarnih kapacitet v obnovljivih stavbah. Zanimanje za razvoj in vzpostavitev tovrstne oblike turizma danes podpirajo tako domači kot tuji investitorji. Vas trenutno razpolaga s približno 34 ležišči, v prihodnosti pa pričakujejo, da se bo zmogljivost razširila za 150–200 ležišč. Vzpostavitev razpršenega hotela z obnovo spomeniško zaščitene objektove bi ustvarila nove namestitvene zmogljivosti za potrebe turizma, s čimer bi spremljevalne dejavnosti izboljšale kakovost življenja domačinov. Nudila bi tudi nova delovna mesta domačinom, razvoj novih obrtnih in servisnih storitev za goste hotela, ureditev okolice za potrebe turizma in ne nazadnje tudi prodajo lokalnih pridelkov (7).

SKLEP

Koncept razpršenega hotela predstavlja eno izmed primernejših oblik razvoja turistične ponudbe predvsem v manjših vaseh na podeželju. Takšna oblika turizma je dobra priložnost za dolgoročen trajnostni razvoj turizma, saj vzpostavitev ne pomeni dodatnih okoljskih obremenitev. Razpršeni hoteli nudijo številne koristi tako za domačine kot za obiskovalce. Predstavljajo izjemno pomemben način ohranjanja podeželja z zaposlovanjem domačega prebivalstva, z razvojem turistične ponudbe pa ohranjajo tradicionalne domače obrti in tržijo lokalne proizvode. Vzpostavitev takšnega turizma je še posebej pomembna na območjih, ki so podvržena depopulaciji, saj preprečuje njihovo propadanje in jim omogoča, da ponovno zaživijo v svoji pristnosti. Tudi čedalje več turistov išče sproščujoče počitnice v zgodovinsko, kulturno in etnološko bogatih krajih z večplastno ponudbo (neokrnjena narava, kulturna dediščina, kulinarična ponudba itd.) in občutkom življenjskega ritma v okolju, odmakanjem od stresnega urbanega življenja.

Članek zaključujem z ugotovitvijo, da je razpršeni hotel inovativna oblika turizma, ki spodbuja trajnostni razvoj ter hkrati nudi priložnost za uravnovešeno rabo lokalnih dobrin in turističnih potencialov. Vzpostavitev razpršenega

hotela je možna ob medsebojnem sodelovanju med turisti, lastniki in lokalno skupnostjo, ki si s skupnimi interesi prizadevajo za večjo blaginjo življenja na podeželju. Vsekakor je koncept razpršenega hotela primer dobre prakse, ki ga je vredno posnemati, vendar ob upoštevanju posebnosti vsakega okolja posebej.

Slika 5: Strnjeno pozidana istrska vasica Padna (vir: Na lepše ..., 2016).

VIRI IN LITERATURA:

1. Albergo Diffuso Borgo Soandri. Booking. com. URL: <http://url.sio.si/rWT> (Citirano 3. 11. 2016).
2. Allevi, A., 2016. Sutrio, Il paese del legno. Bai Blog. URL: <http://url.sio.si/rWV> (Citirano 3. 11. 2016).
3. Colarič-Jakše, L. M., 2008. Študijski obisk vasice Sutrio v Italiji v Karnijskih Alpah. Podjetniški center Krško, 8 str. URL: <http://url.sio.si/rHE> (Citirano 3. 11. 2016).
4. Dichter, G., Dall'Ara, G., 2015. Albergo Diffuso. Developing tourism through innovation and tradition, 12 str. URL: <http://url.sio.si/rHt> (Citirano 3. 11. 2016).
5. Dropulič, M., Krajnovič, A., Ružič, P., 2008. Albergo diffuso hotels – a solution to sustainable development of tourism. 27th International Conference on Organizational Science Development. Knowledge for sustainable development, 11 str. URL: <http://url.sio.si/rHz> (Citirano 3. 11. 2016).
6. Dovolj za vse. Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri. Katalog dobrih praks 2016. 2016. Ljubljana, Umanotera, 19 str. URL: <http://url.sio.si/rHA> (Citirano 3. 11. 2016).
7. Goja, D., 2015. Razvoj vasi Padna in vizija razpršenega hotela. V: Rodela, R., Podmenek, D. (ur.). Soustvarjamo trajnostni razvoj območja porečja Dragonje in podeželja Slovenske Istre. Koper, Zavod Eko-Humanitatis, str. 40–43. URL: <http://url.sio.si/rHZ> (Citirano 3. 11. 2016).
8. Lovec, R., 2015. Sutrio – vas jaslic in »razpršenega hotela«. Replika. URL: <http://url.sio.si/rHr> (Citirano 3. 11. 2016).
9. Mrak, G., Zavodnik Lamovšek, A., Fikfak, A., 2012. Turizem in poselitveni vzorci na podeželju na primeru razvoja poselitve v slovenskih Alpah. AR – Arhitektura, raziskave, 1, 32–39 str. URL: <http://url.sio.si/rHn> (Citirano 3. 11. 2016).
10. Mrak, G., 2015. Razpršeni hotel kot priložnost. V: Zavodnik Lamovšek, A. (ur.). Razvojni potenciali podeželskih območij in celovita prenova vasi. Mednarodna študentska delavnica Istra 2015. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, str. 36–40. URL: <http://url.sio.si/rHq> (Citirano 3. 11. 2016).
11. Na lepše. Video: Izgubljene vasi – butični turistični produkt. 2016. URL: <http://url.sio.si/rWX> (Citirano 3. 11. 2016).
12. Razpršeni hotel. Agrotur. Kraški agroturizem. URL: <http://url.sio.si/rHs> (Citirano 3. 11. 2016).
13. Rutar, M., 2011. Strokovna ekskurzija Turistične zveze gornjega Posočja v Karnijo. Lipov list, 2, str. 10. URL: <http://url.sio.si/rHC> (Citirano 3. 11. 2016).
14. Širok, L., 2016. Foto: V Padni nastaja prvi razpršeni hotel v Sloveniji. RTV SLO. URL: <http://url.sio.si/rJa> (Citirano 3. 11. 2016).
15. Trajnostni turizem v Alpah. Poročilo o stanju Alp. 2013. URL: <http://url.sio.si/rHp> (Citirano 3. 11. 2016).

VPLIV DEJAVNIKOV NA RAZPOREDITEV LEŽIŠČ V NASTANITVENIH OBJEKTIH PO OBČINAH V GORENJSKI, GORIŠKI IN OBALNO-KRAŠKI STATISTIČNI REGIJI

Klemen Beličič

klemen.belicic@gmail.com

IZVLEČEK

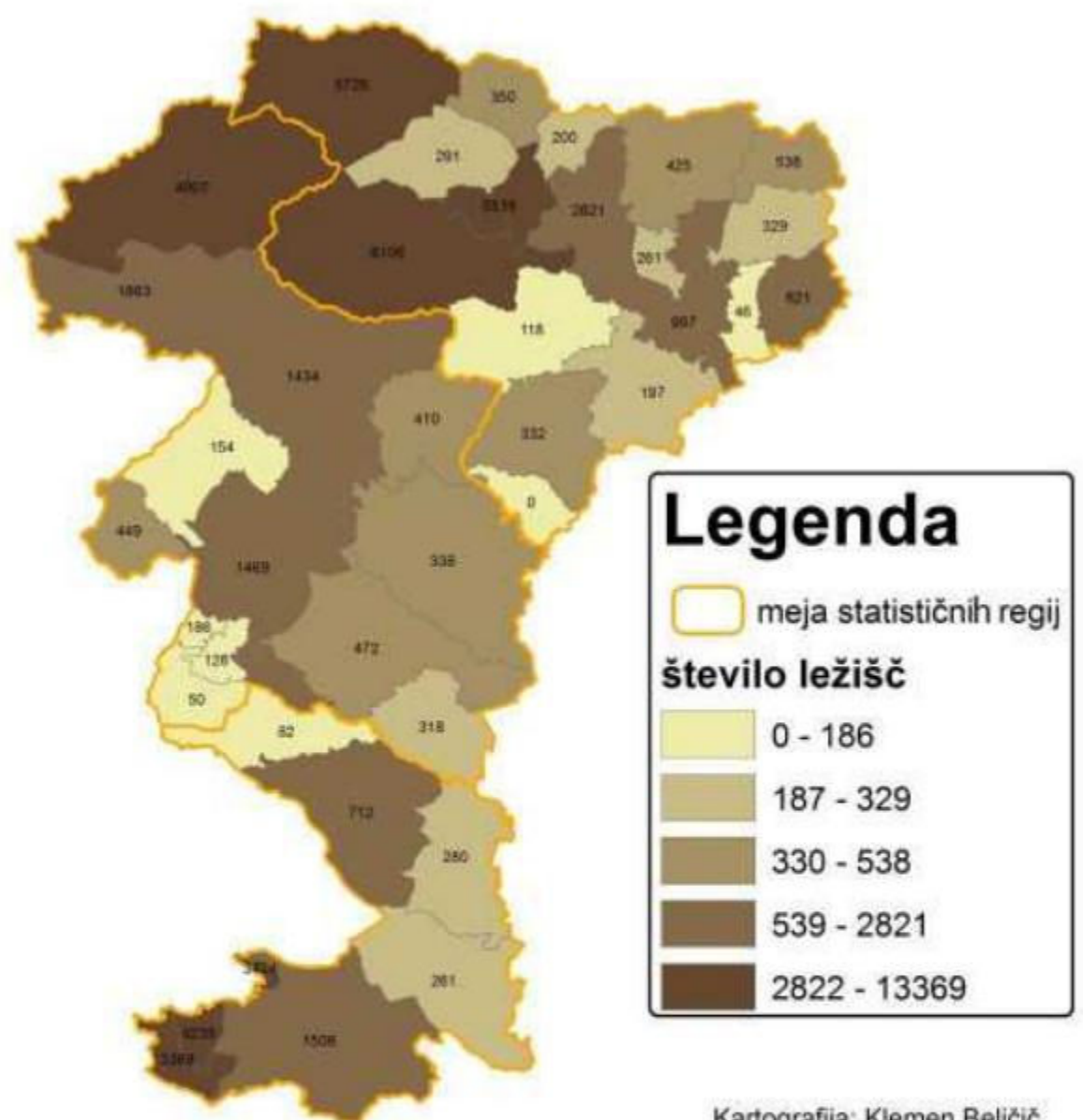
V članku so predstavljeni rezultati raziskave, v kateri sem analiziral vpliv različnih geografskih dejavnikov na število ležišč po občinah. Obravnavano območje je obsegalo statistične regije zahodne Slovenije – goriško statistično regijo, obalno-kraško statistično regijo in gorenjsko statistično regijo. S sedmimi opredeljenimi spremenljivkami sem izvedel multiplo regresijsko analizo s hierarhično metodo. Rezultati analize prikazujejo, da ima na število ležišč po občinah največji vpliv turistična infrastruktura (število velikih smučišč, število kopalnih voda ter število igralnic in igralniških salonov v občini). Poleg slednje sem v analizo vključil neodvisne spremenljivke naravnih znamenitosti, kulturnih znamenitosti, število enot nepremične kulturne dediščine, prometno dostopnost, število podjetij in povprečno mesečno bruto plačo.

Ključne besede: turizem, število ležišč, multipla regresijska analiza, zahodna Slovenija.

UVOD

Turizem dejavnospredominantno pokrajino, v kateri živi človek, saj vpliva na njeno družbeno in gospodarsko strukturo. Po drugi strani je turizem odvisen od geografskih značilnosti pokrajine, ki tako povratno vplivajo na turistično povpraševanje in ponudbo (1). V članku sem s pomočjo statističnih metod in geoinformacijskih orodij analiziral vpliv geografskih značilnosti na razporeditev ležišč v nastanitvenih objektih po občinah v goriški, gorenjski in obalno-kraški statistični regiji. Za pojasnjevanje ključnih dejavnikov, ki vplivajo na število ležišč v občinah, sem uporabil multiplo linearno regresijsko analizo. Začetki razvoja turizma na slovenskem etničnem ozemlju segajo v 19. stoletje. Pomen turizma se je v naslednjih dveh stoletjih postopno povečeval. Velik del turistične infrastrukture in s tem nastanitvenih zmogljivosti v večjih slovenskih turističnih krajih je bil zgrajen v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Število turističnih postelj se je v desetih letih povečalo iz 30.039 v letu 1960 na 69.819 v letu 1970. V letu 2013 so bila turistična ležišča najbolj številčna v gorskih (32,3 %) in zdraviliških občinah (18,3 %) (1). V letu 2016 je bilo 56.527 turističnih ležišč (49,2 % vseh ležišč v Sloveniji) v treh statističnih regijah, ki

Število ležišč po občinah v Gorenjski, Goriški in Obalno-kraški statistični regiji

Kartografija: Klemen Beličič
Vir: SURS, 2016.
Oddelek za geografijo, FF, UL
Ljubljana, 2016.

Slika 1: Karta števila ležišč po občinah v goriški, obalno-kraški in gorenjski statistični regiji.

se nahajajo ob meji z Italijo (2). Na podlagi tega podatka sem opredelil območje gorenjske, goriške in obalno-kraške statistične regije kot proučevano območje raziskave. Piran je s 13.369 ležišči občina z največjim številom ležišč med obravnavanimi tremi statističnimi regijami in v celotni Sloveniji. Z več kot pol manj ležišči mu sledijo občine Bohinj, Kranjska Gora in Bled. Občina Žiri je edina občina v treh statističnih regijah, ki nima na voljo nobenega ležišča (2).

METODE DELA

V začetnem delu sem na podlagi pregleda literature in drugih virov določil pomembnejše spremenljivke, za katere sem predvidel, da vplivajo na število ležišč po občinah. Nato sem iz različnih virov pridobil podatke o vrednosti teh spremenljivk. Z opredeljenimi spremenljivkami sem izvedel multiplo regresijsko analizo. Gre za statistično analizo, katere glavni namen je napoved odvisne spremenljivke na podlagi več neodvisnih spremenljivk. Rezultat analize je regresijska enačba. Do rezultatov je mogoče priti na dva načina. Prvi način je simultana regresija oziroma metoda enter, mi pa smo uporabili drugi način – hierarhično metodo ali metodo stepwise. Pri njej se v analizo vključijo le tiste spremenljivke, ki izboljšajo rezultate napovedi in je njihov prispevek statistično pomemben (3).

Pred izvedbo multiple regresijske analize sem preveril, ali izbrane neodvisne spremenljivke zadostijo statističnim zahtevam, ki so: linearnost, normalnost (napake napovedi modela morajo biti normalno razporejene), povprečja pogojnih porazdelitev (povprečje napak enako 0), homoskedastičnost, avtokoleracije (neodvisnost meritev), odsotnost napake merjenja in kolinearnost (nepovezanost neodvisnih spremenljivk). Ugotovil sem, da zadostujejo, vendar nisem uspel zagotoviti normalne frekvenčne porazdelitve vsem spremenljivkam, kar poveča verjetnost, da so končni rezultati analize nepravilni (3).

PREGLED LITERATURE

V članku *A spatial-temporal analysis of hotels in urban tourism destination* (4) so avtorji s pomočjo GIS in statističnih metod proučevali povezanost razporeditve prestižnih hotelov v Hong Kongu z urbano rabo tal, atrakcijami in ekonomskimi dejavniki. Z raziskavo so ugotovili, da sta komercialna raba urbanih površin in število atrakcij statistično pomembno vplivala na lokacijo prestižnih hotelov v Hong Kongu. Gre za raziskavo, ki se ukvarja s proučevanjem urbanega turizma in hoteli, vendar so v njej predstavljeni pomembni dejavniki, ki vplivajo na umeščenost nastanitvenih objektov v prostoru. Kot spremenljivke v regresijskih modelih so uporabili rang hotelov, komercialno rabo tal in vse površine, namenjene komercialni rabi tal, prometno rabo tal, število postaj podzemne železnice, raznovrstnost urbane rabe tal (land use mix) in atrakcije (razdeljene na naravne, umetne, kulturne in nakupovalne). Poleg uporabljenih so za relevantne dejavnike na podlagi literature opredelili še dogodke za širšo javnost (mednarodne in druge prireditve), socialno-ekonomske dejavnike (delovna sila, gospodarska razvitost), lokalno dediščino in zgoščenost turistične ponudbe.

V drugi raziskavi je Puciato (5) raziskoval dejavnike, ki vplivajo na lokacijo hotelov v jugozahodni Poljski, ki so v lasti večjih hotelskih verig. V raziskavi je uporabil vrsto regresije, v katero so vključili več spremenljivk, ki vplivajo na število hotelov. Opredelili so 29 spremenljivk. Rezultati raziskave so pokazali, da so ključni faktorji odločitve investitorjev za gradnjo novih hotelov vrednosti zemljišč, ekonomska razvitost (prihodek na prebivalca občine) ter stopnja internacionalizacije (spremenljivka števila tujih poslovnih subjektov) in urbanizacije (spremenljivki gostote prebivalstva in število registriranih poslovnih subjektov). Potrebno je poudariti, da je večina v raziskavo vključenih hotelov odvisna od prihodov poslovnih gostov in ne gostov, ki bi v okolici opravljali pristočasne in druge aktivnosti.

UPORABLJENE SPREMENLJIVKE

Podobne raziskave na območju Slovenije še ni bilo izvedene. Zato dejavniki, ki vplivajo na umeščenost nastanitvenih objektov v prostoru, niso bili podrobneje raziskani. Za opredelitev relevantnih neodvisnih spremenljivk, ki vplivajo na število ležišč po občinah, sem se oprl na obstoječe raziskave tujih avtorjev (opisane v poglavju pregleda literature). Pri tem se je potrebno zavedati, da se je ena od raziskav osredotočala na mestno območje (4), v drugi pa je avtor raziskoval investiranje tujih hotelskih verig (5). V svoji raziskavi bom poleg urbanega turizma zajel tudi ostale vrste in se osredotočal na vse vrste nastanitvenih objektov, ne le na hotele. Neodvisne spremenljivke sem razdelil v 3 skupine.

Turistična ponudba

V skupino spremenljivk turistične ponudbe sem poskušal vključiti čim več spremenljivk, vezanih na turizem, ki bi lahko imele vpliv na različno število ležišč v občinah.

Ponudba turističnih prenočitev je vezana na turistične zanimivosti v okolici nastanitvenih objektov. Na območjih, kjer je veliko turističnih zanimivosti, ali pa so te pomembne, lahko tako pričakujemo večje število ležišč, namenjenih prenočitvam turistov. Turistična ponudba se med seboj po različnih karakteristikah in po pomembnosti precej razlikuje (4, 5).

Za izpolnitev namena je bila potrebna podrobnejša opredelitev različnih vrst turistične ponudbe. Jeršič (6) je v učbeniku za turistično geografijo opredelil turizem kot sistem, sestavljen iz turistične ponudbe, turističnega povpraševanja in posredovalcev turizma. Turistično ponudbo je naprej razdelil na:

- turistični potencial, kamor spadajo naravne prvine (geološka sestava, topografija, klima, živalski in rastlinski svet), družbene in kulturne prvine (folklor, šege, navade, kulturne ustanove ...) ter splošna infrastruktura (telekomunikacije, naprave za oskrbo z vodo, prometna infrastruktura ...) in
- turistično opremljenost. Sem spadata turistična infrastruktura (zgrajena pod vplivom turizma – smučarske in druge žičnice, naprave za šport in zabavo, kongresna središča ter informacijski uradi) in turistična superstruktura (je predmet našega proučevanja – hoteli, kampi, penzioni ...).

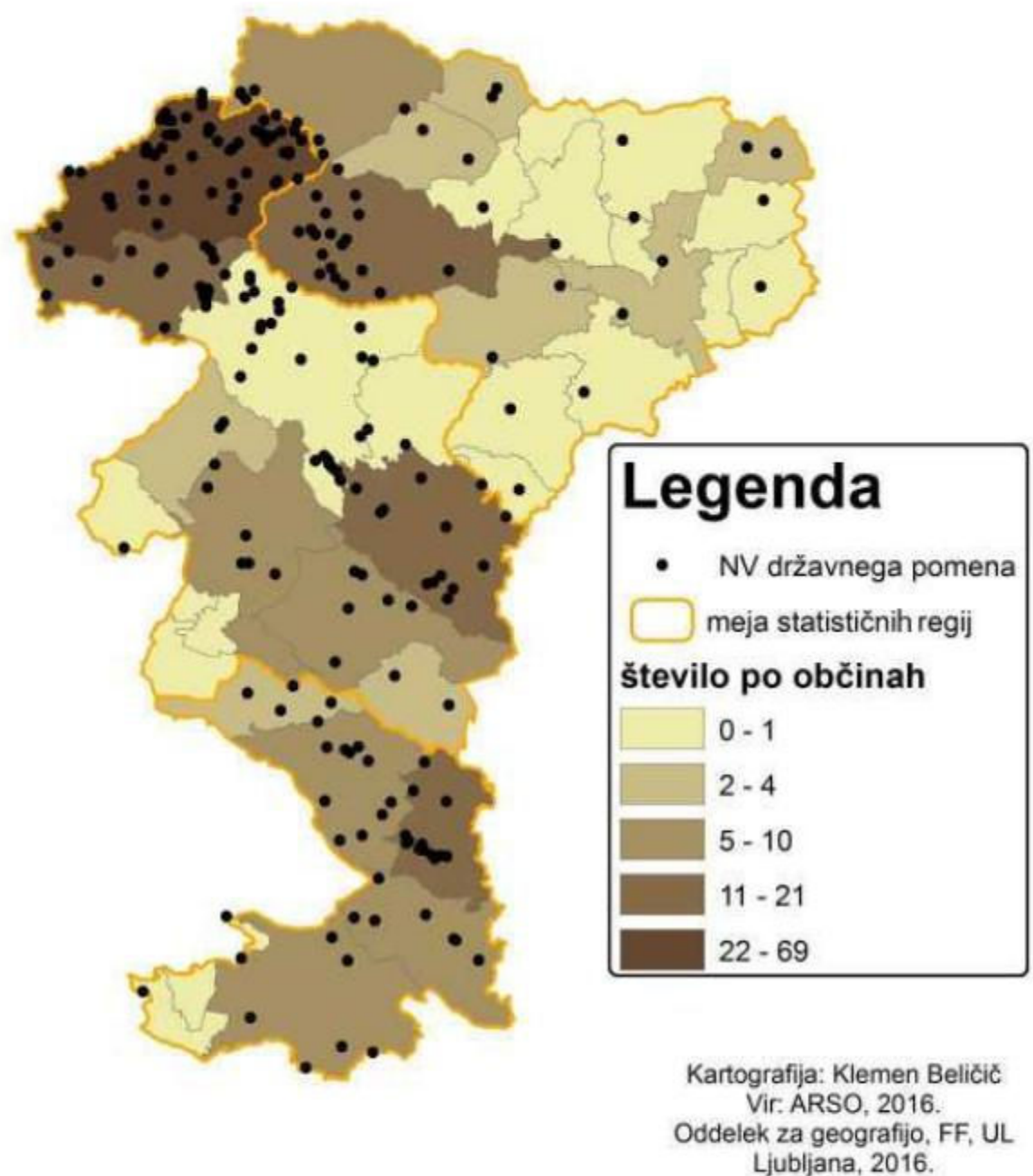
Na drugi strani so Li in sod. (4) turistične zanimivosti razdelili na naravne, umetne, kulturne in nakupovalne atrakcije. Obe razdelitvi sem upošteval in izdelal lastno razdelitev turistične ponudbe oziroma turističnih zanimivosti. Za določitev števila turistične ponudbe in turističnih zanimivosti sem si pomagal z različnimi viri, saj uradne razdelitve in seznama turističnih zanimivosti v Sloveniji nimamo izdelanega.

Kot prvo sem določil turistično infrastrukturo. To je infrastruktura, zgrajena pod vplivom turizma (6). V to sem uvrstil število velikih smučišč, število kopalnih voda ter število igralnic in igralniških salonov v občini. Seznam smučišč smo pridobili iz dveh virov (7, 8). Seznam kopalnih vodah smo pridobili iz Poročila Evropski uniji o izvajanju direktive 2006/7/ES v letu 2016 (9), ki ga je izdalo Ministrstvo za okolje in prostor. V njem je bilo evidentiranih 47 kopalnih voda v celotni Sloveniji. V Sloveniji je bilo v letu 2014 v Registru koncesionarjev za igralnico in igralni salon registriranih 9 igralnic in 31 igralnih salonov. Večina teh je bilo lociranih v občinah, ki mejijo na Italijo (10).

Kot drugo spremenljivko sem opredelil naravne znamenitosti. Sem sem uvrstil število širše zavarovanih območij (sem spadajo narodni park, regijski park in krajinski park) (11) in število naravnih vrednot, ki so državnega pomena. Te obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije. (12).

Predvidel sem, da imajo tudi kulturne znamenitosti vlogo pri razvoju turizma in turistične superstrukture. Sem smo uvrstili število muzejev, ki so člani Skupnosti muzejev Slovenije (13) in število večjih javnih prireditev. Uradnega javno dostopnega seznama javnih prireditev v Sloveniji ni, zato sem si pomagal s turističnim vodnikom Svetovni popotnik – Slovenija (15). Zaradi večjega števila sem število enot nepremične kulturne dediščine obravnaval kot posebno spremenljivko, čeprav bi jo po njenih značilnostih lahko uvrstili v skupno spremenljivko kulturnih znamenitosti (14).

Število naravnih vrednot lokalnega pomena po občinah v Gorenjski, Goriški in Obalno-kraški statistični regiji

Slika 2: Karta naravnih vrednot državnega pomena v gorenjski, obalno-kraški in goriški statistični regiji.

Prometna dostopnost

Druga skupina spremenljivk je bila skupina prometne dostopnosti, ki smo jo obravnavali kot eno spremenljivko, v to pa smo vključili dostopnost po kopnem, zraku in morju. Število izvozov iz avtoceste, število marin, pristanišč in število mednarodnih letališč smo sešteli ter tako združili v isto spremenljivko. Temu smo dodali še dodatno število, če na območju občine poteka železniška proga.

Gospodarska razvitost

Kot zadnjo skupino spremenljivk smo izbrali razvitost občine. To smo določili s spremenljivkama števila podjetij in višino bruto plače po občinah (SURS, 2016).

Preglednica 1: Izbrane spremenljivke in skupine spremenljivk, vključene v multiplo regresijsko analizo.

Skupina spremenljivk	Spremenljivka
Turistična ponudba	<ul style="list-style-type: none"> • Turistična infrastruktura (število smučišč, kopalnih voda in igralnic ter igralniških salonov) • Naravne znamenitosti (širša zavarovana območja in naravne vrednote državnega pomena) • Kulturne znamenitosti (število muzejev in število večjih javnih prireditev) • Število enot nepremične kulturne dediščine
Prometna dostopnost	<ul style="list-style-type: none"> • Prometna dostopnost (število avtocestnih izvozov, potek železniške proge, število mednarodnih letališč)
Gospodarska razvitost	<ul style="list-style-type: none"> • Število podjetij 2016 • Povprečna bruto plača 2015

REZULTATI MULTIPLE REGRESIJSKE ANALIZE

V analizo sem vključil vseh sedem neodvisnih spremenljivk, za katere sem predvidel, da pojasnjujejo variabilnost odvisne spremenljivke števila ležišč po občinah. Z uporabo metode »stepwise« multiple regresijske analize je računalniški program po korakih postopno vključeval značilne regresorje (neodvisne spremenljivke). V preglednici 2 (v modelu 4) so prikazane štiri neodvisne spremenljivke, ki izboljšajo rezultate napovedi modela in je njihov prispevek statistično pomemben. V prvem stolpcu je prikazan vsak od štirih modelov in vključena spremenljivka. V drugem so prikazane nestandardizirane, v tretjem pa standardizirane (prikazane na isti merski lestvici) vrednosti spremenljivk vsakega modela, v zadnjem pa statistična pomembnost vsakega koeficienta posebej.

Pojasnjevalna moč modela, v katerega so vključene vse štiri neodvisne spremenljivke, znaša 76,5 % (preglednica 3). Slednja izraža vrednost deleža variance odvisne spremenljivke števila ležišč po občini, ki je pojasnjena z izdelanim modelom. Model multiple regresijske analize je kot celota statistično značilen, kar je razvidno iz F-statistike, katere stopnja značilnosti je 0,000 in nakazuje, da ga lahko uporabimo za pojasnjevanje obravnavane odvisne spremenljivke (16).

Preglednica 3: Determinacijski koeficient in standardna napaka.

Model	Determinacijski koeficient	Standardna napaka modela
1	0,634	1597,073
2	0,695	1477,969
3	0,735	1399,212
4	0,765	1336,580

Preglednica 2: Koeficienti multiple regresijske analize ("stepwise").

Model		Nestandardizirani koeficienti	Standardizirani koeficienti	Statistična pomembnost testa
		B	Beta	
1	Konstanta	59,630		,851
	Turistična infrastruktura	484,474	,796	,000
2	Konstanta	-131,428		,665
	Turistična infrastruktura	349,117	,574	,000
	Kulturne znamenitosti	896,805	,333	,012
3	Konstanta	-395,467		,208
	Turistična infrastruktura	318,282	,523	,000
	Kulturne znamenitosti	1032,924	,383	,003
	Naravne znamenitosti	43,844	,203	,031
4	Konstanta	-103,993		,752
	Turistična infrastruktura	346,499	,570	,000
	Kulturne znamenitosti	1155,094	,429	,001
	Naravne znamenitosti	40,495	,187	,038
Število podjetij 2016		-,388	-,194	,047

Enačba modela v nestandardizirani obliki je:

$$Y(\text{število ležišč v občini}) = -104 + 346 * TI + 1155 * KZ + 40 * NZ - 0,388 * ŠP \pm 1336$$

TI – turistična infrastruktura

KZ – kulturne znamenitosti

NZ – naravne znamenitosti

ŠP – število podjetij

Z enačbo modela so bile izračunane predvidene vrednosti števila ležišč. Razlike med dejansko in predvideno vrednostjo. Najbolj precenjena vrednost števila ležišč je bila izračunana za Občino Nova Gorica (3655 več), najbolj podcenjena pa za Občino Bohinj (2817 manj).

ZAKLJUČEK

Na podlagi napak modela ugotavljam, da model ni primeren za napovedovanje dejanskih vrednosti števila ležišč, nam pa prikazuje pomembnost dejavnikov, ki vplivajo na razporeditev števila ležišč, kar je bil prvotni namen naše raziskave. Najpomembnejša spremenljivka je spremenljivka turistične infrastrukture, ki ji sledita še spremenljivki kulturnih in naravnih znamenitosti. Rezultati raziskave kažejo na to, da ima na razporeditev nastanitvenih zmogljivosti v treh statističnih regijah najpomembnejši vpliv turistična ponudba. Izmed gospodarskih spremenljivk je v končni model vključena le spremenljivka števila podjetij. Slednja v nasprotju s predvidevanji negativno vpliva na število ležišč. Torej lahko zaključim, da tako prometna dostopnost kot tudi gospodarska razvitost občine nimata pomembnejšega vpliva na odvisno spremenljivko. Pri tem ne smemo spregledati dejstva, da tudi samo število ležišč oziroma nastanitvenih zmogljivosti verjetno vpliva na ostale spremenljivke. V prihodnosti bi bilo na področju raziskovanja odnosov med različnimi dejavniki v turizmu na območju Slovenije potrebnega še več dela. Rezultati moje raziskave bi bili lahko še bolj natančni z izboljšanjem metod dela in z izvedbo več vrst multiplih regresijskih modelov. Smiselna bi bila tudi primerjava modela za vsako statistično regijo posebej ali skupnega za celotno Slovenijo.

VIRI IN LITERATURA:

1. Cigale, D., Gosar, A., 2014. Značilnosti in težnje razvoja turizma v Sloveniji. V: Cigale, D., Lampič, B., Potočnik Slavič, I., Repe, B. Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 13–46.
2. Prenočitvene zmogljivosti po občinah in vrstah nastanitvenih objektov. Število vseh ležišč. 2016. Statistični urad Republike Slovenije. URL: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/obcine/obcine.asp> (citirano 17. 11. 2016).
3. N. L. Leech, K. C. Barrett, G. A. Morgan, 2011. IBM SPSS for intermediate statistics : use and interpretation. New York, London, Routledge, 300 str.
4. Li, M., Fang, L., Haung, X., Goh, C., 2014. A spatial-temporal analysis of hotels in urban tourism destination. *International Journal of Hospitality Management*, 45, str. 34–43.
5. Puciato, D., 2016. Attractiveness of municipalities in South-Western Poland as determinants for hotel chain investments. *Tourism Management*, 57, str 245–255.
6. Jeršič, M., 1985. Turistična geografija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 195 str.
7. Seznam smučišč v Sloveniji. 2014. Wikipedia. URL: https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_smu%C4%8Di%C5%A1%C4%8D_v_Sloveniji (citirano 17. 11. 2016).
8. Končna razvrstitev smučišč in snežnih parkov v akciji Naj smučišče 11/12 po kategorijah. Dobro jutro Slovenija. URL: http://www.dj-slovenija.si/files/rezultati_smucisca_11_12.pdf (citirano 14. 11. 2016).
9. Poročilo Evropski komisiji o izvajanju direktive 2006/7/ES v letu 2016. Seznam kopalnih voda. 2016. Ministrstvo za okolje in prostor, 8 str. URL: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/seznam_kopalnih_voda_2016.pdf (citirano 10.11.2016).
10. Balažič, G., 2014. Igralniški turizem v Sloveniji. *Academia*. URL: https://www.academia.edu/10311430/Igralni%C5%A1ki_turizem_v_Sloveniji (citirano 8. 11. 2016).
11. Zavarovana območja. Ministrstvo za okolje in prostor. URL: <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/> (citirano 8. 11. 2016).
12. Varstvo naravnih vrednot. Ministrstvo za okolje in prostor. URL: <http://www.arso.gov.si/narava/naravne%20vrednote/> (citirano 8. 11. 2016).
13. Člani. Skupnost muzejev Slovenije. URL: <http://sms-muzeji.si/C/Items/1017?cat=7> (citirano 5. 11. 2016).
14. Register enot nepremične kulturne dediščine. Ministrstvo za kulturo. URL: <http://rkd.situla.org/> (citirano 5. 11. 2016).
15. Bousfield, J., Stewart, J., 2013. Zbirka Svetovni popotnik – Slovenija. Ljubljana, Mladinska knjiga, 253 str.
16. Friškovec, S., Janeš, A., 2010. Analiza dejavnikov oglaševanih cen rabljenih stanovanj v Ljubljani in njeni okolici. *Management*, 5, str. 225–242. URL: http://www.fm-kp.si/zalozba/ISSN/1854-4231/5_225-242.pdf (citirano 10. 11. 2016).

RAZVOJ TURIZMA OB ŠALEŠKIH JEZERIH

Veronika Strmšek

challenger.ca@gmail.com

IZVLEČEK

Večina Šaleških jezer je nastala po drugi svetovni vojni, vendar se turizem na njih ni začel razvijati takoj. Prebivalci so jih naprej dojemali kot nekaj negativnega, temu primeren pa je bil tudi njihov odnos do jezer. Sčasoma se je ta spremenil, jezera in njihovo okolico so pričeli urejati, da so postala primerna za razvoj turizma. Turizem se najprej pričel razvijati na Škalskem jezeru, nato se je prestavil na zahod na Velenjsko jezero, kjer dominira še danes z raznoliko turistično ponudbo. Na najmlajšem in najbolj zahodno ležečem Družmirskem jezeru turizem še ni povsem zaživel zaradi nezaključenega izkopavanja lignita in s tem povezanega ugrezanja.

Ključne besede: turizem, Šaleška jezera, ugrezanje, izkopavanje, razvoj.

UVOD

Vodne površine so že od nekdaj privlačile obiskovalce. Podobno je bilo tudi v Šaleški dolini. Nastanek umetnih Šaleških jezer kot posledica rudarjenja je močno vplival na življenje v Velenjski kotlini in s tem tudi na razvoj turizma, ki se je neenakomerno razvijal ob jezerih, njihovo število pa se je neprestano spreminjalo.

NASTANEK IN RAZVOJ JEZER

Šaleška jezera, ki so eden od najopaznejših pojavov v Velenjski kotlini, so v večji meri nastala šele po drugi svetovni vojni kot posledica podzemnega izkopavanja lignita v velenjskem premogovniku. Nastala so izključno zaradi človeškega vpliva in so danes ena od večjih pokrajinskih sprememb v Sloveniji (14). Zaradi ugrezanja so se jezera pojavila na sredini kotline, kjer so bila nekoč kmetijska zemljišča in podeželska naselja, po katerih so jezera dobila imena (10). Iz naselij Družmirje in Preloge so se morali prebivalci zaradi nevarnosti ugrezanja območja v celoti izseliti, medtem ko so bila naselja Škale, Pesje in Gaberke le deloma na območju ugrezanja (14). Skupno se je moralo preseliti več kot 1500 ljudi (10). Spremenjen je bil tudi potek cest, kanalizacije, električnih vodov, vodovodov, telefonskih napeljav in železnice (14).

Jezera so nastala iz istega razloga in na enak način (10), saj ležijo na podobni geološki podlagi in so med seboj le malo oddaljena (14). Njihovo število se je nenehno spreminjalo, od začetka 80. let pa so se izoblikovale tri jezerske kotanje, ki jih je kot posledica ugrezanja zalila voda. Ker se kotlinsko dno od Šaleka na vzhodu spušča proti Šoštanjju na zahodu, gladine jezer niso na enaki nadmorski višini: najvišje leži Škalsko jezero, medtem ko se Družmirsko jezero nahaja najnižje (14).

Škalsko jezero, ki je najstarejše in obenem najmanjše jezero, se je do konca 70. let imenovalo Velenjsko jezero.

Začetki njegovega nastanka segajo v čas pred drugo svetovno vojno, vendar je bilo po njej polovico manjše kot danes. Njegove dimenzije se ne bodo več spreminjale, saj so izkopavanje lignita pod njim že v celoti zaključili (14). Zaradi majhnosti je najbolj občutljivo jezero (10).

Začetki njegovega nastanka segajo v čas pred drugo svetovno vojno, vendar je bilo po njej polovico manjše kot danes. Njegove dimenzije se ne bodo več spreminjale, saj so izkopavanje lignita pod njim že v celoti zaključili (14). Zaradi majhnosti je najbolj občutljivo jezero (10).

Velenjsko jezero, ki so mu domačini nekoč pravili Plevelovo jezero, je pričelo nastajati po drugi svetovni vojni in ga danes od Škalskega jezera loči nasip. Od sredine 60. let se je hitro večalo in je danes največje jezero v Velenjski kotlini po površini in prostornini (14). Po letu 1972 se je pričel povečevati tudi manjši ribnik na lokaciji sedanje restavracije Jezero, ki je nastal zaradi odkopavanja v prvi polovici 20. stoletja. Kot posledica se je začelo širjenje ribnika in takratnega Plevelovega jezera, ki sta se nato združila v Velenjsko jezero (17). Bregovi jezera, ki je od mestnega središča oddaljeno 2 kilometra, so slabo razčlenjeni in so delno ali povsem umirjeni in se ne spreminjajo več. Na jugovzhodnem delu jezera je bilo že pred drugo svetovno vojno manjše jezero, imenovano Turistično jezero. Del Velenjskega jezera je postalo šele leta 1975, vendar so ju kasneje spet ločili (14). Velenjsko jezero je bilo vse od svojega nastanka najbolj onesnaženo v kotlini. Onesnaževala ga je voda za transport pepela iz termoelektrarne Šoštanj, vse do leta 1983 je služilo tudi kot odlagališče pepela. Posledično je imelo jezero zelo visok pH in je bilo brez organizmov. Sredi 90. let prejšnjega stoletja so uredili transport z zaprtim sistemom in s tem onesnaževanje

Slika 1: Lokacija jezer (Vir: 2).

prekinili (11). Na kvaliteto vode je vplivalo odlaganje pepela (1). Na severni obali kmetijske površine zaradi ugrezanja izginjajo, prav tako se še vedno ugreza zahodni breg (11).

Najkasneje se je pojavilo Družmirsko jezero ali Šoštanjsko jezero, ki je ime dobilo po nekdanji vasi Družmirje in leži najbolj zahodno. Ob vasi je bila do leta 1976 le majhna mlaka. Jezero, ki ima dve kotanji, je začelo nastajati leta 1975 in se bo zaradi nadaljnega izkopavanja še povečevalo. Spreminjalo se bo na vseh straneh, razen na jugozahodni, kjer meji na naselje Šoštanj in reko Pako. Po nekaterih napovedih bi naj postalo največje in najgloblje jezero v Velenjski kotlini. Od Velenjskega jezera ga loči nasip iz odloženega pepela (14).

Krajši čas je severno od Družmirskega jezera obstajalo tudi manjše Gaberško jezero, ki pa se je z njim nedavno združilo in zalilo njivske površine.

Preglednica 1: Statistični podatki o jezerih.

	Površina (ha)	Globina (m)	Prostornina (m³)	Nadmorska višina (m)
Škalsko jezero	16	18,2	936 444	372
Velenjsko jezero	140	54	30 500 000	366
Družmirsko jezero	63	87	15 300 000	360

Vir: 13.

Nekatera jezera še nimajo svoje končne podobe, saj se zaradi stalnega izkopavanja lignita ves čas širijo in bodo svojo končno podobo dobila šele, ko bo izkopavanje povsem končano. Jezera kot občutljiv sistem postajajo pokrajinski element, ki se vedno pogosteje pojavlja v različnih razvojnih programih (11).

ZAČETKI TURIZMA

Prebivalci Velenjske kotline oziroma Šaleške doline so jezera najprej dojemali kot negativen pojav, saj je voda zalila rodovitne njivske površine in njihove domove. Temu primerno je bilo tudi njihovo ravnanje: v jezera so odvajali odpadno vodo, medtem ko so se na jezerskih bregovih pojavila odlagališča odpadkov, tako urejena kot divja. Čez čas se je pogled na jezera in njihovo okolico spremenil, to območje so nato pričeli urejati.

Površine, ki se potem, ko prenehajo z izkopavanjem, umirijo, je mogoče rekultivirati – ponovno urediti za rabo. Prvo takšno območje je bila okolica Škalskega jezera, ki se je takrat še imenovalo Velenjsko jezero (14).

S prostovoljnim udarniškim delom so v letih 1952–54 uredili okolico Škalskega jezera in manjšega jezera v bližini Škalskega, imenovanega Špičkov tajh, ki danes ne obstaja več. Zgradili so leseno restavracijo Jezero, vikend naselje s 44 ležišči in recepcijo. S prostovoljnim delom so uredili še sprehajalne poti okoli jezera, kopališče, igrišče za minigolf in letni kino oziroma gledališče v bližnjem gozdu. Ob jezeru, ob katerem se je nahajal tudi avtokamp, so potekale številne prireditve, kot so Beneška noč na jezeru, tombole, filmske in druge predstave (4). Zaživele so tudi dejavnosti na vodi, omogočena sta bila vožnja s pletnjo in čolnarjenje (1). Ob jezeru je še danes mestni stadion, ki je bil prav tako zgrajen udarniško (7). Zaradi ugrezanja tal so morali stari turistični center ob Škalskem jezeru v 70. letih porušiti in zgraditi novega na obrežju Velenjskega jezera (7), ki je tako prevzelo vlogo najstarejšega jezera (1). S tem se je središče jezerskega turizma premaknilo na zahod.

Na jugovzhodnem bregu Velenjskega jezera je nastalo leseno naselje Kunta-Kinte, vrtilkarsko naselje, katerega namen je bil najprej samo shranjevanje orodja v lopah, nato pa je preraslo v počitniško bivalno naselje. Tako so se na zakupljenih parcelah, velikih 200–400 m², lope, namenjene shranjevanju, spremenile v počitniške hišice (14). Ob jezeru so zgradili restavracijo, ki se je prav tako imenovala Jezero in je služila kot izhodišče za razvoj rekreacijskih

Slika 2: Škalsko jezero (foto: Veronika Strmšek, 2011).

Slika 3: Turizem na Škalskem jezeru nekoč (Vir: 5).

Pojavila se je ideja, da bi Škalsko jezero zasuli in ga preuredili v kmetijsko zemljišče. Razmišljali so ustanovitvi naravnega parka v obliki rezervata za ptice in vodne živali na severni obali Škalskega jezera (17) in severovzhodni obali Velenjskega jezera, kjer se nahaja deloma močviren ekotop in poteka naravno zaraščanje (11). Pripravljali so tudi načrt za vodni park oziroma Aqualand na lokaciji nekdanjega Turističnega jezera ter predvideli ogrevanje tega parka in ostalih objektov s toplo vodo iz geotermalne vrtine na območju Turistično-rekreacijskega centra (17). Načrtovana je bila gradnja skakalnic ob jezeru, vendar so jih zaradi neprimerne terena prestavili k Velenjskemu gradu (4).

DANES

Razvoj Velenjske kotline je prinesel visoko raven ponudbe objektov za turizem, šport in rekreacijo (razprave). Zaradi različnih sanacij in urejanj okolice je v zadnjem obdobju sledil pospešen razvoj turizma ob jezerih. Še posebej hitro se je razvijal ob Velenjskem jezeru, ki nudi vrsto različnih dejavnosti. Sprehajalno-kolesarske poti, ki so priljubljene med obiskovalci, povezujejo vsa tri jezera. Dostop do jezer je mogoč z brezplačnim mestnim avtobusom »Lokal«, ki ima svoje postaje pri Škalskem in Velenjskem jezeru. Brezplačni sistem izposoje mestnih koles »Bicy«, ki deluje po podobnem principu kot ljubljanski »Bicikelj«, prav tako omogoča trajnosten dostop do jezer s postajami v bližini jezer. Ob jezerih poteka vedno več različnih športnih in kulturnih prireditev, kot so Pikin festival, Skok čez kožo, koncerti, regate, atletski miting in druga športna tekmovanja.

Pospešen razvoj turizma ob Velenjskem jezeru, ki ima najbogatejšo turistično ponudbo, se je začel po letu 2012, potem ko je občina Velenje odkupila zemljišče na območju TRC Jezero (8). V tem obdobju se je začelo urejanje Velenjske plaže s prodom ob čolnarni. Dodali so še lesene pomole za sončenje, tuše, sanitarije in vodni park z napihljivimi igrali ter uredili možnost izposoje sončnikov in ležalnikov. Po nekaterih podatkih je plaža v letu 2016 obiskalo več kot 64 000 obiskovalcev (16). Ob jezeru je več lokalov in 3 otroška igrišča. Leta 2014 je plaža dobila status uradnega kopališča z rednim merjenjem kakovosti vode, ki ga enkrat tedensko opravlja inštitut za ekološke raziskave Erico. Poleg označene varne cone plavanja so v kopalni sezoni prisotni tudi reševalci iz vode (3). Označena pasja plaža je urejena na južni obali. Turizem na Velenjski plaži se ozira tudi k trajnosti. Poleg trajnostnega prevoza je urejeno tudi pridobivanje energije iz obnovljivih virov energije. Luči se napajajo prek vetrne in sončeve energije, postavljeno je solarno drevo z vtičnicami za polnjenje različnih elektronskih naprav, tudi z možnostjo polnjenja prek USB-vhoda (16). V spomin na preteklost so omogočili vožnjo s pletnjo na električni pogon, ki pelje do instalacije Vodnega mesta sredi jezera. Turizem je z vrsto različnih turističnih ponudnikov in prireditev zaenkrat razvit le ob južni obali, saj se zahodni breg še vedno ugreza. Možnosti ukvarjanja s športom so velike: na voljo so igrišča za tenis in odbojko, jezero je primerno za jadranje,

Slika 4: Velenjska plaža (Vir: 16).

veslanje, potapljanje, srfanje in v zadnjem času vse bolj priljubljeno supanje. Sprehajalne poti uporabljajo tudi tekači, kolesarji in jezdec. Nastanitvene možnosti so skromne. Poleg počitniškega naselja Kunta-Kinte, ki je v zasebni lasti, in avtokampa drugih nastanitvenih objektov v okolici jezera ni. V prihodnosti je na parkirišču pred kampom načrtovano posebno parkirišče za avtodome.

Okoli Škalskega jezera, ki ima dva manjša otoka, na katerih gnezdijo ptice, je speljanih več sprehajalnih poti različne dolžine s klopami in koši. Ob njem stoji Ribiški dom Velenje z gostinsko ponudbo, istočasno pa ima v domu prostore tudi Ribiška družina Velenje, ki ob jezeru prireja ribiška tekmovanja. Če je led pozimi dovolj debel, je na jezeru možno tudi drsanje. Prav tako kot Velenjsko jezero ga osvetlujejo luči, ki porabljajo le energijo, pridobljeno iz obnovljivih virov energije. Možnosti rekreacije in dogodkov omogočajo še konjeniški klub, ki se nahaja severno od jezera, fitnes naprave v gozdu na severozahodni strani jezera ter mestni stadion in igrišče za golf ob južnem delu. V gozdu v neposredni bližini stadiona so leta 2009 s prostovoljnim delom mladinske delovne brigade obnovili nekdanji letni kino in ga uredili v prostor, primeren za koncerte in druge prireditve. Nekaj časa je jezero služilo tudi kot drsališče. Na Družmirskem jezeru in v njegovi okolici zaradi nestabilnega površja turistična ponudba zaenkrat še ni močno razvita. Za kopanje in druge vodne športe je zaradi ugrezjanja še prenevarno. Ob jugozahodnem delu jezera je ribiški dom oziroma okrepčevalnica s sedežem ribiške družine in otroškim igriščem. Pri jezeru se prične Trška pot okoli Šoštanja s petimi kontrolnimi točkami, ki prikazuje mejni obseg nekdanjega trga in jo je mogoče prehoditi v petih urah (15). Ob jezeru potekajo tudi prireditve, kot je Praznik luči, in dogodki, povezani z ribolovom. Z vidika urbanega Velenja so bila jezera prav gotovo velika turistična pridobitev, vendar bodo razvojna priložnost le, če bodo primerne kakovosti (14).

SKLEP

Umetna ugrezninska jezera predstavljajo glavni turistični potencial v Velenjski kotlini, še posebej v poletnem času. Zaradi novo urejene plaže in mnogo različnih prireditev jezer ne obiskuje le lokalno prebivalstvo, temveč jih obiskujejo tudi prebivalci bolj oddaljenih krajev, obisk pa se vsako leto povečuje in s tem pripomore k širjenju turistične ponudbe. Dosedanji razvoj turizma, ki bo prav gotovo potekal še v prihodnje, je pripomogel tudi k večji prepoznavnosti samega območja.

VIRI IN LITERATURA:

1. Almanah občine Velenje 1994. 1994. Groznik – Peč, P., Ojsteršek, A., Šalej, M., (ur.). Velenje, Naš čas, 232 str.
2. Geopedia. 2016. URL: www.geopedia.si (Citirano 22. 11. 2016).
3. Jezera Velenje. 2015. URL: <http://www.jezera-velenja.si/si/> (Citirano 19. 11. 2017).
4. Kandolf, J., Tanšek, G., Zakošek, J., 1999. Zbornik Turističnega društva Velenje 1958 – 1998. 40 let. Velenje, Turistično društvo Velenje. 36 str.
5. Panoramio. 2016. URL: http://www.panoramio.com/user/2029607?photo_page=4 (Citirano 20. 11. 2016).
6. Pavšek, Z., 2006. Nekatere razvojne možnosti in omejitve turizma v Šaleški dolini. V: Šalej, M., (ur.). Šaleška in Zgornja Savinjska dolina. 19. zborovanje slovenskih geografov. Velenje, ERICo Velenje, str. 212–223.
7. Poles, R., 1999. Oris arhitekturnega razvoja Velenja – prek idealnega mesta do mesta priložnosti. V: Ravnikar, T., (ur.). Velenje – razprave o zgodovini mesta in okolice. Velenje, Mestna občina Velenje, str. 439–475.
8. Pojasnilo Mestne občine Velenje: Nakup zemljišča na območju TRC Jezero. Mestna občina Velenje. 2016. URL: <http://www.velenje.si/sporocila-za-javnost/2016/09/8290-Pojasnilo-Mestne-obcine-Velenje-Nakup-zemljisca-na-obmocju-TRC-Jezero> (Citirano 19. 11. 2016).
9. Prisljan, U., Pristošek, M., Oblak, A., Zakošek, J., Zotl, T., Zbornik Turističnega društva Velenje 50 let. Velenje, Turistično društvo Velenje. 44 str.
10. Ramšak, R., Šterbenk, E., Ževart, M., 2004. Jezera, o katerih bomo še slišali. Geografski obzornik, 51,1, str. 4–11.
11. Ramšak, R., Šterbenk, E., 1999. Pokrajinski vidiki rabe premogovniškega ugrezninskega Velenjskega jezera. Dela. 13, str. 215–223.
12. Sajko, M., 1986. Realne možnosti razvoja turizma v občini Velenje. Velenje, Zavod za urbanizem Velenje. 98 str.
13. Šaleška jezera. Jezera. Mestna občina Velenje. URL: <http://www.velenje.si/za-obiskovalce/naravna-in-kulturna-dediscina/jezera> (Citirano 22. 11. 2016).
14. Šterbenk, E., 1999. Šaleška jezera. Vpliv premogovništva na pokrajinsko preobrazbo Šaleške doline. Velenje, ERICo Velenje, 192 str.
15. Trška in ravenska pot. Planinsko društvo Šoštanj. 2016. URL: <http://www.pd-sostanj.si/splosno.php?pid=6> (Citirano 19. 11. 2016).
16. Velenjska plaža. Velenje Slovenija. 2016. URL: <http://www.velenje-tourism.si/dozivetja/velenjsko-jezero> (Citirano 20. 11. 2016).
17. Zbornik 1994/95. 1994. Stropnik, I., Velenje, Založništvo Pozoj, 271 str.

IZGINJAJOČI KRAJI SLOVENIJE: RAKOVEC

Matej Ocvirk, prof. zgodovine in geografije

matej.ocvirk981@gmail.com

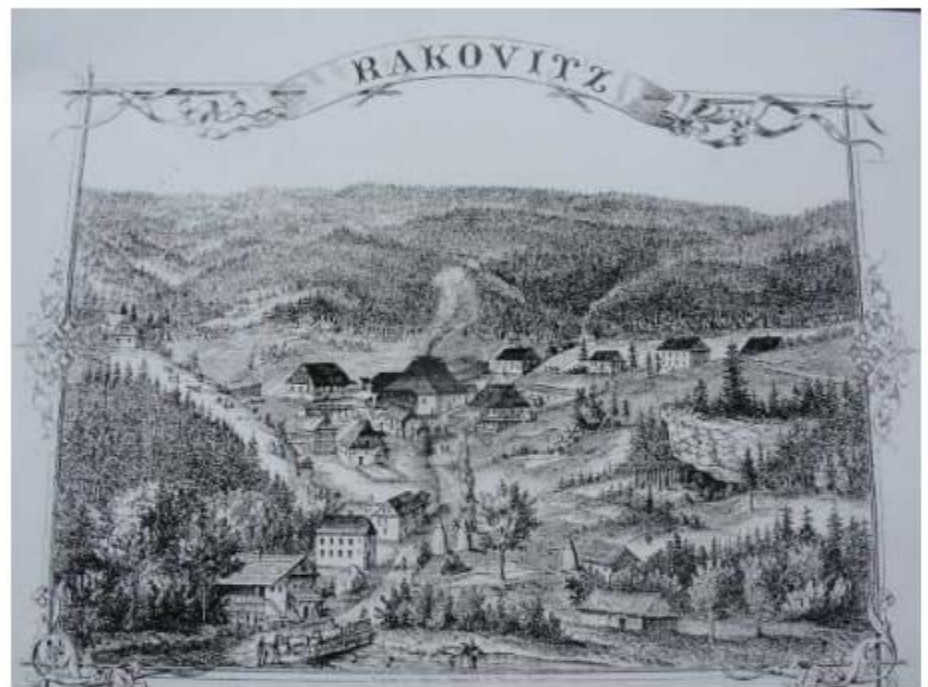
IZVLEČEK

V Sloveniji vse bolj izumirajo in izginjajo vasi v podeželsko, prometno in gospodarsko odmaknjenih pokrajinah. Kraji ali zaselki z imenom Rakovec se v Sloveniji pojavljajo v občinah Vitanje in Metlika, pri Grobelnem na Štajerskem (občina Šmarje pri Jelšah) in pri Kapelah v občini Brežice. Vas Rakovec v občini Vitanje je primer izginjajočega slovenskega kraja, ki je bil včasih gospodarsko cvetoče in izobraževalno središče južnega Pohorja. V vasi je danes stalno naseljena le še ena družina.

Ključne besede: slovenski kraji, Rakovec, depopulacija, naravna dediščina, turistični potencial.

Geografska lega

Ime vasi Rakovec v bližini Vitanja se je prvič pojavilo leta 1404 v urbarju krško-selških gospodov (1). Rakovec leži na ozemlju današnje občine Vitanje kot del naselja Hudinja, 11 kilometrov izven samega občinskega središča, ki je

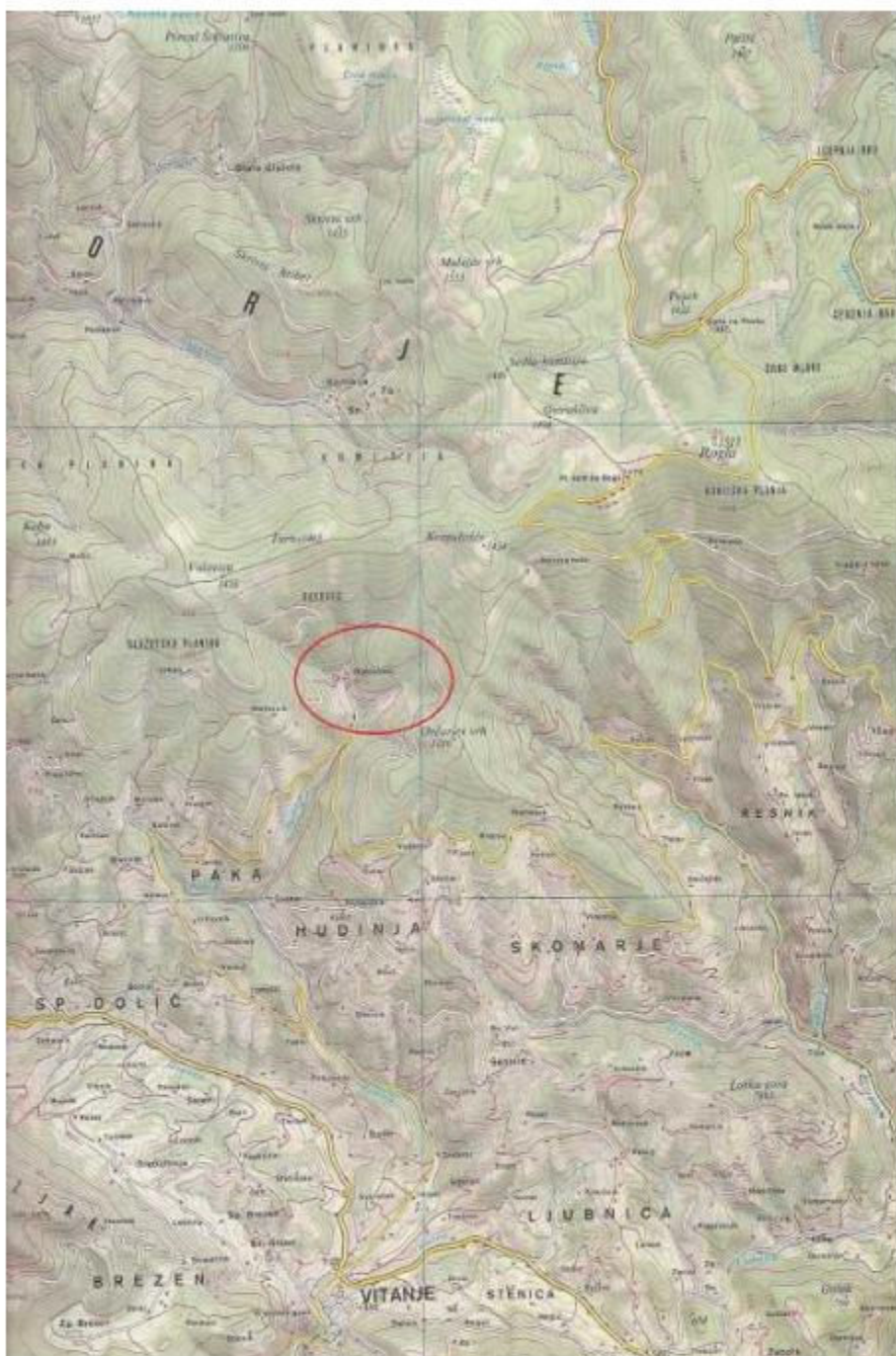
Slika 2: Rakovec nekoč (Pokrajinski muzej Celje).

bilo včasih stara trška naselbina in pomembno prometno središče (2). Nahaja se v kotanji pohorskega pogorja med Ovčarjevim vrhom (1219 m) in planoto Rakovec (1216 m), le streljal od zimskošportnega središča Rogla (3). Rakovec obdajajo tudi vrhovi na severni strani - Kraguljišče (1454 m), Turn (1463 m) in Volovica (1455 m). Iz sedmih izvirov v njegovi bližini izvira Hudinja, ki se med tokom razvije v hudourniško reko. Njeno ozemlje pripada porečju reke Savinje (4).

Območje Rakovca pripada Vitanjskemu podolju, kjer večinoma prevladuje gozdna pokrajina s samotnimi kmetijami. Skozenj teče reka Hudinja, ki izvira ob vrhovih Pohorja. Skupaj z drugimi potoki je oblikovala pokrajino Vitanjskega podolja, za katero so značilne ozke doline z rečnimi prehodi, kjer pogosto ni prostora za plosko dolinsko dno. Območje Hudinje pripada porečju Savinje. Med kamninami prevladujejo laporji, peščenjaki in skrilavci (5). Severno in severozahodno od Rakovca se pojavljajo metamorfne kamnine, med njimi največ gnajsa in tonalita. Na območju Rakovca se je v preteklosti v metamorfni kamnini nahajalo tudi svinčeno-cinkovo rudišče (6). Na območju Vitanjskega podolja pade v povprečju med 1150 in 1200 mm padavin.

Kratka zgodovina

Ozemlje vasi Rakovec je bilo konec 18. stoletja del graščine Vitanjskih gospodov. Razvoj Rakovca je tesno povezan z razvojem steklarstva in tako je kraj postal pomemben glažutarski zaselek. Steklarna je nastala na južnem pobočju Pohorja ob reki Hudinji in je delovala med letoma 1781 in 1874. Od Vitanja je bila oddaljena 2,5 ure hoda. Od ustanovitve glažute je posest večkrat menjala lastnike (baron Jožef Dienersberg, Jernej Schwarz, Janez Miha pl. Vitanjski), dokler je ni odkupil graščak Rajmund Novak. Steklarna je bila v lasti družine Novak več kot pol stoletja. Zaradi oddaljenosti od glavnih

Slika 1: Zemljevid Rakovca, 1 : 50 000 (vir: Atlas Slovenije, 1985, str. 65).

prometnih poti so lastniki gozdov les spravili v steklarske peči. Posest je obsegala 1110 oralov zemlje, gozdov je bilo kar 80 % (7).

Rajmund Novak je že pred letom 1837 ustanovil posebno ljudsko šolo. Osnovna šola je delovala vse do ukinitve leta 1979. V času delovanja steklarne jo je obiskovalo od 25 do 30 otrok steklarjev.

Steklarna je aslovela in doživela največji razcvet času Ignacija Novaka in njegovega sina Rajmunda ml. V tem obdobju je bila ena največjih steklarn na Štajerskem. Vas je imela blizu 200 prebivalcev. Steklo so prodajali po širšem slovenskem ozemlju, v Trst, Milano, Palermo in celo v Turčijo (8).

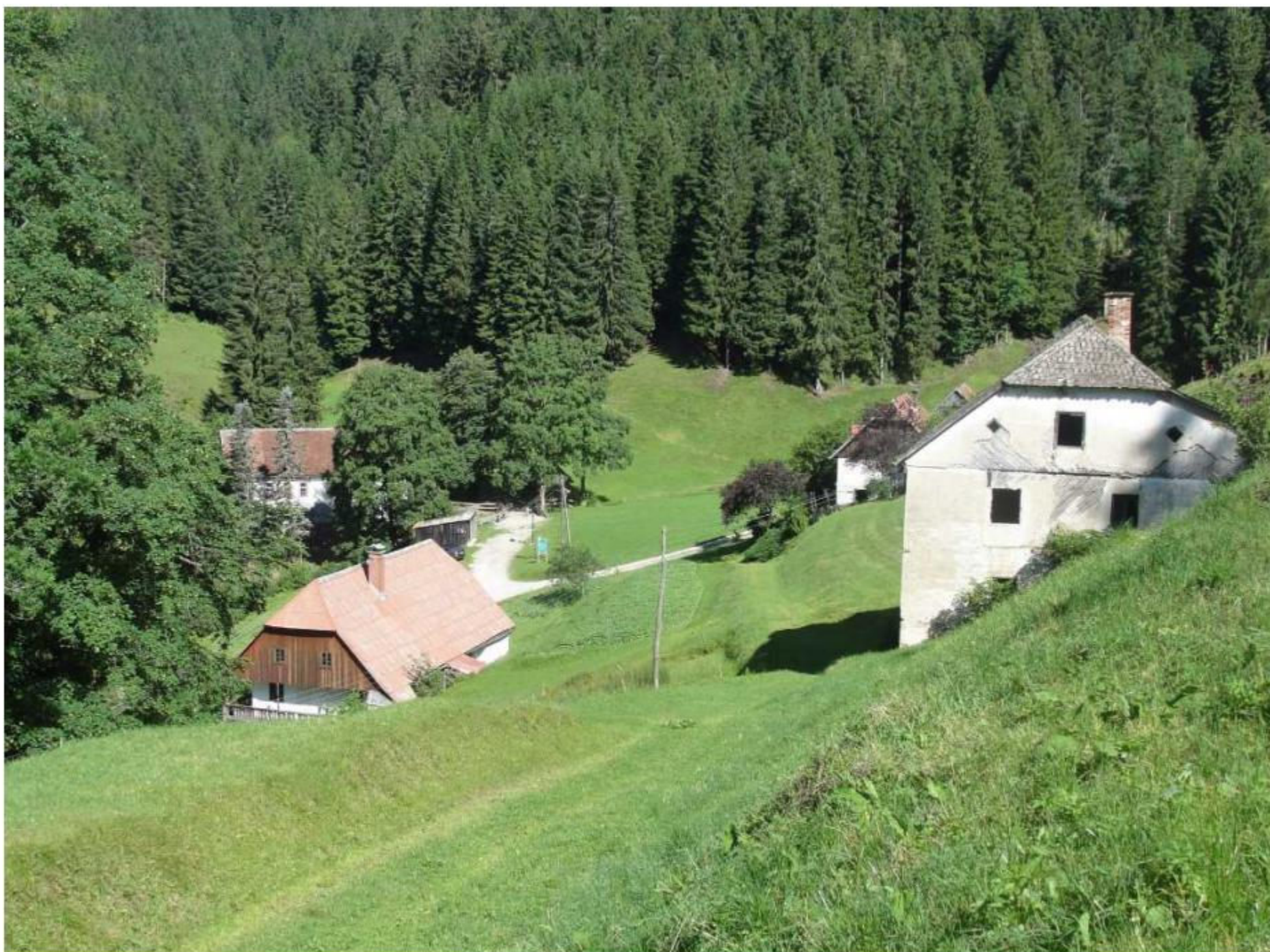
Leta 1850 je steklarno kupil Jožef Wokaun, pekovski mojster in trgovec iz Celja. Lastnik je steklarno ukinil leta 1874 in se posvetil trgovini z lesom iz bližnjih gozdov. Leta 1888 je posest kupil grof Wincenz Thurn. Z njim je Rakovec postal pomembno središče gozdnega gospodarstva. Na golosekih so začeli načrtno pogozdovati, zgradili so več mlinov in kovačnico. Za lastne potrebe so uporabljali elektriko iz turbin bližnje Hudinje. Grof Thurn je v teh krajih načrtoval celo gradnjo železnice; kraj je zgodaj dobil elektriko in leta 1923 je v vas napeljal telefon (9). V

zavesti Rakovčanov je grof ostal kot blag človek, pozoren do delavcev, socialno čuteč, pravičen in dobrega srca. Takšna je bila tudi žena, ki je bila dobrotnica otrok in druge šolske mladine (10).

Gospodarska usmerjenost kraja

Rakovec je bil sprva pomembno steklarsko središče, ki je nudilo zaposlitev vsem Rakovčanom in tudi okoliškim pohorskim kmetom in družinam. Steklarna je delovala do leta 1874. Po zaprtju steklarskega obrata je kraj doživel gospodarsko preobrazbo; usmeril se je v lesno industrijo, predelavo in prodajo lesa. Steklarji, oblikovalci in pihalci stekla so odšli; prišli pa so gozdarji, drvarji in drugi lesni delavci. Odprle so se številne žage, mlini in drugi lesni obrati za predelavo lesa. Gozdna posest se je razširila na okoli 300 hektarjev. Gozdni delavci so obnovili gozdove, nekoč bukove gozdove so zasadili pretežno z iglavci, največ s smrekami, nekaj tudi z jelko (11).

Po drugi svetovni vojni so bili gozdovi nacionalizirani, nekdanji Thurnovi gozdovi so prešli v državno last in organizirala se je gozdna uprava. Po letu 1950 se je kljub izkoriščanju in pogozdovanju gozdov ter povečani sečnji število gozdnih delavcev vseskozi zmanjševalo,

Slika 3: Pogled na Rakovec (foto: Matej Ocvirk, 2016).

opustila pa se je tudi tako imenovana gornja žaga. Del delavcev so premestili tudi v lesno podjetje Lik Savinja v Celju (12). Gozdarstvo je bilo najpomembnejša gospodarska panoga kraja vse do srede 70. let 20. stoletja, ko je počasi začelo usihati. Kljub elektrifikaciji in razvoju prometne infrastrukture je kraj začel počasi zamirati in izgubljati nekdanji sloves. Ljudje so se začeli seliti v dolino in druga industrijska središča na Štajerskem in Koroškem (13) in se tam zaposlovati. Največ se jih je odselilo v Vitanje, Celje, Velenje, Zreče, Črno na Koroškem in druge koroške kraje. Tako se je nekdanje pomembno steklarsko in gozdarsko središče spraznilo in skoraj vsi ljudje so se odselili. Danes se vračajo nazaj le na svoje počitniške domove, največkrat ob koncu tedna.

Slika 4: Nekdanja žaga v Rakovcu (foto: Matej Ocvirk, 2016).

Podoba kraja danes

Danes je v kraju stalno naseljena le še ena družin, ki se na domačiji ukvarja z živinorejo. Večina stavb, ki so bile v preteklosti namenjene steklarski, gozdarski in drugim dejavnostim, danes propada in je prazna. Pri nekaterih so popravili le najnujnejše, nekatere so že porušili. Veliko privatnih objektov, kjer so nekoč prebivali steklarji, gozdarji in drugi delavci v Rakovcu, je danes preurejenih v vikende in počitniške hišice, ki so obiskane v poletnih mesecih ali ob koncu tedna (14). Nekdanji prebivalci in gozdni delavci Rakovca in njihovi sorodniki se danes srečujejo na vsakoletnem srečanju, ki poteka 25. junija. Srečanje organizira Kulturno turistično društvo Sveti Vid; prvič so ga organizirali leta 2002 (15).

Razvojne in druge perspektive kraja

Že grof Thurn je v Rakovcu in njegovi okolici prepoznal ugoden položaj, ugodno klimo in turistični potencial samega kraja. Uredil je okolico vasi, postavil klopce in uredil sprehajalne poti, obdane z rožami in pušpanom ter posute z belim peskom.

V teh krajih je zaznal mir in spokojnost. Okoliške gozdove, predvsem iglaste, je hotel zasnovati kot naravni park v podobi gozdnega rezervata (16).

Občina Vitanje je pripravila že več programskih usmeritev in študij za turistični in sonaravni razvoj samega kraja, vendar do realizacije še ni prišlo. Predpogoja za turistični razvoj sta zagotovo ureditev prometne in komunalne infrastrukture in sama obnova propadajočih in zapuščenih objektov, ki bodo omogočali turistični, gostinski in kulturni razvoj. Nekdanja šola naj bi bila namenjena osrednji informacijski točki, kjer bi bili prostori informacijskega centra za turizem, center za druge kulturne dejavnosti, prostor z gostinsko dejavnostjo in nekaj sob za prenočitev turistov (17). Neokrnjena in čudovita narava, pa tudi ostanki kulturne dediščine v zavetju pohorskih gozdov so zagotovo močan turistični potencial in atribut, ki je že privabil nekaj taborniških skupin in slikarskih kolonij.

VIRI IN LITERATURA:

1. Atlas Slovenije, 1985. Ljubljana: Mladinska knjiga in Geodetski zavod Slovenije, 65 str. (4)
2. Badovinac, Kladnik in Volfand, J., 1997. Savinjsko A–Ž. Celje, Velenje. Pomurska založba, 279 str. (2)
3. Baš, A., 1967. Izraba prostega časa pri starejših gozdnih delavcih na južnem Pohorju po osvoboditvi. Slovenski etnograf, št. 20, 77–78 str. (13)
4. Drovenik, F., Drovenik, M. in Pleničar, M., 1980. Nastanek rudišč v SR Sloveniji. Ljubljana: Geološki zavod in Slovensko geološko društvo, 13 str. (6)
5. Jakop, V. Z., 2000. Kratka zgodovina Vitanja in župnije. Ljubljana: Občina Vitanje, 37 str. (3)
6. Jeseničnik, I., 2008. Rakovec nekoč in danes. Vitanjčan, junij 2008, št. 22, 15 str. (12)
7. Leskovar, A., 2005. Turistični vodnik po Dravinjski dolini in Zreškem Pohorju. Slovenske Konjice: Nobis Gorjup&Šauperl, 44 str. (9)
8. Melik, A., 1957. Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Ljubljana: Slovenska Matica, 131–132 str. (5)
9. Minařik, F., 1966. Pohorske steklarne. Maribor: Založba obzorja, 153–154 str. (7)
10. JRakovec. URL: <http://www.vitanje.si/index.php/predstavitev-kraja/naravna-dediscina/6-rakovec.html> (Citirano 9. 9. 2016). (1), (8) in (14)
11. Rakovec, 2009. Podrobnejše informacije o Rakovcu in občinskih nepremičninah v naselju
12. Rakovec v K.O. Hudinja. Občina Vitanje, 1–3 in 12–18 str. (16) in (17)
13. Rakovec, 2014. Vitanjčan, junij 2014, št. 46, 16 str. (15)
14. Ustni vir Edvard Lamot. (10)
15. Vončina, O., 2014. Povzetek o rodbini grofov Thurnov. Vitanjčan, št. 46, 18–19 str. (10) in (11)

Slovenija – Zelena destinacija

V Sloveniji se v zadnjih letih veliko posveča »zelenemu« napredku, predvsem na področju trajnosti in turizma. Tako Ljubljana letos nosi prestižni naziv Zelena prestolnica Evrope, Slovenska turistična organizacija (STO) razvija Zeleno shemo slovenskega turizma – Slovenija Green ipd. 27. septembra letos pa je Slovenija kot prva država na svetu prejela naziv Zelena destinacija. Na konferenci »Global Green Destinations Day«, ki je potekala na Ljubljanskem gradu med 26. in 27. septembrom, so razglasili top 100 trajnostnih destinacij sveta, ter podelili naslove »Quality Coast« in »Quality Destinations« (2). Destinacije prihajajo iz 46 držav, od tega jih je na seznamu iz Slovenije kar 17, ki so vse prejemnice naslova »Slovenia Green Destination«, te pa so: Ljubljana, Kamnik, Idrija, Rogla – Zreče, Radlje ob Dravi, Cerklje, Laško, Žalec, Celje, Velenje, Nova Gorica, Maribor, Kranjska Gora, Brda, Ptuj, Slovenj Gradec in Bela krajina (4). Nizozemska organizacija Green Destinations je po besedah predsednika organizacije Alberta Salmana ocenjevanju Slovenije posvetila veliko časa. Govorili so s predstavniki STO, predstavniki ministrstev in strokovnjaki iz akademskega sveta. Od naštetih so pridobili odgovore na vprašanja, ki so se nanašala na 100 meril.

Ugotovili so 96-odstotno skladnost z merili. Salman je pohvalil prizadevanja države in Slovencem položil na srce, naj bomo ponosni na svojo državo in skupaj zagotovimo, da bomo nanjo ponosni tudi čez 5 let (2). Glavni kriteriji, v katerih se je Slovenija dobro odrezala, so: uradno imenovan koordinator za razvoj trajnostnega turizma, imeti celostno strategijo razvoja turizma, urejen sistem odvajanja odpadne vode in ločenega zbiranja odpadkov,

prizadevanje za zmanjšanje uporabe fosilnih vozil, ohranjanje kulturne dediščine, upoštevanje interesov lokalne skupnosti, promocija lokalnih izdelkov, obvladovanje zdravstvenih in varnostnih tveganj ter omogočanje dostopa gibalno oviranim. Vse to pomembno prispeva k privlačnosti države za turizem in viša njen ugled (1).

Albert Salman je poudaril, da se je Slovenija odvrnila od množičnega turizma, ki ga predstavljajo grobi posegi v okolje, veliki hotelski kompleksi in invazija franšiz hitre prehrane. Prav nasprotno je Slovenija na drugem mestu v Evropi po številu vegetarijanskih restavracij (2). Ocena trajnosti oz. »zelenosti« Slovenije je prva celostna ocena države, v skladu z mednarodnimi merili trajnosti, ki so bili na Mednarodnem odboru za trajnostni turizem potrjeni marca letos. Slovenija je v projektu sodelovala kot pilotna država in je dosegla izjemen rezultat. V državi trenutno velja Strategija razvoja turizma 2012–2016, ki so jo podprli Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, STO, Turistično-gostinska zbornica, Obrtno-podjetniška zbornica in Turistična zveza Slovenije (3). Vsekakor gre upati, da bo ta naslov spodbudil nadaljnji razvoj trajnostnega turizma tako v Sloveniji kot drugod po svetu. Načela trajnostnega turizma namreč vodijo tudi k splošno bolj trajnostni družbi.

Peter Poljšak Klaus
krvavi.peter@gmail.com

VIRI IN LITERATURA:

1. Prijatelj Videmšek, M., 2016. Naša država prva zelena destinacija na svetu. Delo. URL: <http://www.delo.si/novice/slovenija/zelena-destinacija-slovenija-lovi-kostariko.html> (Citirano 2. 12. 2016).
2. Slovenija, prva zelena destinacija sveta: »Usmerili ste se od množičnega turizma«. MMC. URL: <http://www.rtv slo.si/tureavanture/novice/slovenija-prva-zelena-destinacija-sveta-usmerili-ste-se-od-mnozicnega-turizma/403784> (Citirano 2. 12. 2016).
3. Strategija razvoja Slovenskega turizma 2012–2016. 2012. URL: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/turizem/Turizem-strategije_politike/Strategija_turizem_sprejeto_7.6.2012.pdf (Citirano 2. 12. 2016).
4. Zelena shema slovenskega turizma. 2015. URL: http://www.slovenia.info/si/Zelena-shema-slovenskega-turizma.htm?slovenia_green=0&lng=1 (Citirano 2. 12. 2016).

Velika planina – zasnova inovativnega turističnega produkta

Slika 1: Skupinska fotografija vseh sodelujočih (vir: arhiv projektne skupine, 2015).

Pod okriljem razpisa **Po kreativni poti do praktičnega znanja** se je marca 2015 za potrebe projekta **Velika planina – zasnova inovativnega turističnega produkta** oblikovala študentska projektna skupina. Sestavljalo jo je pet geografov, trije ekonomisti in en pravnik. V želji po spodbudi in razvoju turizma na Veliki planini so se projektному delu v vlogi mentorjev pridružili še podjetje Velika planina d.o.o. (v nadaljevanju VP d.o.o.), Občina Kamnik in nekateri profesorji z Oddelka za geografijo ter Ekonomske fakultete (oba z Univerze v Ljubljani). Poudariti velja, da so se študentje prej deloma poznali, njihovo delo pa je bilo pohvaljeno s strani vseh vpletenih in nagrajeno s priznanjem za posebne dosežke Oddelka za geografijo. V nadaljevanju bodo v časovnem zaporedju sistematično in metodološko predstavljeni segmenti dela projektne skupine in rezultati njenega delovanja.

Pregled obstoječe literature

Predpriprava na soočenje s potenciali in pastmi turizma na Veliki planini je zahtevala pregled obstoječe literature. Sem spadajo strokovna in poljudna besedila o planini, prav tako pa je bilo potrebno pregledati razpoložljivo dokumentacijo (zakoni, odloki, odredbe, zemljiške knjige ...), ki s pravnega vidika dopušča oz. preprečuje potencialne implementacije novih subjektov v prostor. Pomemben vir informacij so predstavljali tudi pretekli projekti in raziskave, katerih rezultati praviloma niso bili realizirani. Ta segment dela so člani študentske skupine izvajali individualno in se o svojih izsledkih informirali na rednih sestankih, kjer so se postopoma rojevale prve ideje o nadaljnjih aktivnostih.

Glavna ugotovitev po pregledu dokumentacije in literature je bila, da je na planini prisotnih **veliko deležnikov z različnimi interesi** in pogledi na nadaljnji turistični razvoj (2,3). Največje konfrontacije je bilo pričakovati med lastniki zemljišč, ki jih v grobem lahko

razdelimo na Občino Kamnik, pašne skupnosti in lastnike bajtic, ki se uporabljajo kot vikendi oziroma turistične namestitve. Poleg navedenih predstavljajo pomemben člen pri turističnem razvoju tudi trije planinski domovi – Domžalski, Jarški in Črnuški dom, ki jih upravljajo istoimenska planinska društva (6). Študentje so uspešno usklajevanje interesov želeli **graditi na osebnem, nepristranskem in neobremenjenem odnosu**, zato so se s predstavniki vseh deležnikov sestali na ločenih sestankih, kjer so debatirali o njihovih stališčih, izkušnjah in željah glede turizma na planini. Pri pridobivanju kontaktov je pomembno vlogo odigral Zavod za turizem Kamnik, ki je kot občinska ustanova nastopal v vlogi projektne partnerja.

Sestankovanja in srečanja

Na sestankih z deležniki, ki so jih študentje izvajali v skupinah po dva ali tri, je bilo na začetku čutiti zadržanost in dvom domačinov, saj je bilo veliko podobnih projektov že začelih, vendar niso prinesli otipljivih rezultatov. Zaupanje in pripravljenost na sodelovanje si je projektna skupina ustvarila z nevtralno držo, saj se je v svojih stališčih ogradila od interesov občine in njenega podjetja VP d.o.o. V neformalnih pogovorih so se zbrala stališča posameznih deležnikov, naloga skupine pa je bila, da poišče trajnostne in inovativne rešitve, ki bi zadovoljevale čim širši krog vpletenih. Opogumljajoče je bilo spoznanje, da vsi **deležniki razumejo pomen neprestanega razvijanja in prilagajanja turistične ponudbe** na planini, če se želi ohraniti njen obstoj v obliki, kakršno imajo radi. Težave pa so se nakazovale v navzkrižnih interesih, nezaupanju v delovanje občine (še posebej v direktorja VP d.o.o) ter v nezainteresiranosti nekaterih (predvsem pastirjev) za aktivnejšo participacijo pri ustvarjanju novih turističnih produktov.

Za popolnejšo predstavo o izhodiščnem stanju so se izvedli tudi sestanki z drugimi akterji. Vključeni so bili nekateri strokovnjaki in ljubitelji planine, ki so v

Slika 2: Sestanek z mentorji na Ekonomski fakulteti (vir: arhiv projektne skupine, 2015).

Slika 3: Kapela Marije Snežne (foto: Alen Červ, 2015).

preteklosti že poskušali z aktivacijo novih ponudb in vsebin. Vzpostavilo se je sodelovanje z regionalnim razvojnim jedrom LAS Srce Slovenije, o vsebini dela projektne skupine pa so bili seznanjeni na Zavodu za varstvo kulturne dediščine ter Zavodu RS za varstvo narave, saj Velika planina spada pod zavarovano kulturno in naravno območje. Zadnja faza zbiranja podatkov je obsegala anketiranje obiskovalcev na spodnji postaji nihanke, s čimer so bili pridobljeni okvirni podatki o profilu obiskovalcev v tem letnem času – za popolnejšo sliko bi se moralo anketiranje izvajati skozi vse leto, vendar časovni roki za izvedbo projekta tovrstne raziskave niso dovoljevali.

Analiza stanja in potencialov

Pred začetkom razvijanja novih produktov je bilo potrebno izvesti natančno analizo trenutnega stanja in potencialov. Ugotovljeno je bilo, da gre za najbolj prepoznavno turistično točko v Občini Kamnik z dolgo tradicijo (5,4). Glavna atrakcija je živa pašniška dejavnost, ki pa zaradi svoje avtentičnosti generira tudi občasna navzkrižja interesov (7). Strateška prednost destinacije je njena lega, saj se nahaja v bližini prestolnice in glavnega državnega letališča. Obiskovalci na Veliko planino prihajajo po dveh poteh – 70 do 75 odstotkov se jih pripelje po cesti čez Črnivec mimo Kranjskega Raka, ostalih 20 do 25 odstotkov pa uporabi nihalko s spodnjo postajo ob cesti proti Kamniški Bistrici (1). Problem predstavlja nereden in slabo promoviran javni prevoz iz prestolnice ter drugih večjih središč, zaradi česar imajo predvsem tuji turisti pogosto težave z dostopom.

Planino letno obiše več kot 200.000 obiskovalcev, nekateri se nanjo iz doline povzpnejo tudi peš. Višek

obiskanosti je v poletnih mesecih, pri čemer izstopa mesec avgust. Dosti manj obiska je zabeleženega spomladi in jeseni, ko glavnino obiskovalcev predstavljajo domači izletniki. Zimska sezona je odvisna od obratovanja smučišča, dostop na planino in delovanje žičnic pa velikokrat ovirajo tudi snežni zameti in druge vremenske nevarnosti, saj ima planina relativno izpostavljeno lego (1). Sedežnica med zgornjo postajo nihanke in Zelenim robom od julija 2015 spet obratuje ter s tem ponovno odpira možnosti za smučarsko sezono, ki je bila v preteklih letih z otroško vlečnico Jurček omejena le na smučanje za otroke in smučarje začetnike.

Prepoznani potenciali za razvoj izvirajo iz neurejenih oziroma neizkoriščenih segmentov ponudbe. Izpostavimo lahko **slabo organiziran cestni dostop**, kjer ni urejenih parkirnih mest, prav tako pa se pojavljajo problemi z vzdrževanjem ceste. Ta je v lasti občin Kamnik in Luče, zanjo pa skrbijo njeni uporabniki – pastirji in oskrbniki planinskih domov (6). Ob višku sezone je promet nekontroliran in stihijski. Na to področje študentje niso posebej posegali, saj so odnosi glede lastništva in odgovornosti neurejeni. Skladno z načelom, da kdor seje ceste, žanje promet, so se iz prometnega aspekta skoncentrirali na motiviranje obiskovalcev za

obisk planine z nihalko ali avtobusnim prevozom. Druga slabost so **neizkoriščene prenočitvene kapacitete**, saj skoraj vse nočitve beležijo poleti, večino leta pa postelje (največ jih je v Domžalskem domu – 70) samevajo. Poleg Domžalskega doma gostinske storitve ponujajo še na Zelenem robu in v Črnuškem ter Jarškem domu, vendar pa so **ponudniki med seboj nepovezani**. Želje po sodelovanju ni bilo zaznati niti pri občinskem podjetju

VP d.o.o., ki je na svoji spletni strani (hkrati edini resni strani o Veliki planini) oglaševalo le svojo ponudbo. Tudi vsebinsko so **atrakcije na planini nepovezane**, tematskih ali drugih načrtovanih poti za obiskovalce pa ni. Iz anket je bilo zaznati, da so predvsem tuji obiskovalci ob prihodu na planino zmedeni in izgubljeni ter zato na njej preživijo manj časa, kot bi ga lahko. **Trženje in promocija dejavnosti, ki se izvajajo na planini, sta pomanjkljiva**, saj se mora obiskovalec o podrobnostih večinoma pozanimati sam. Kot zadnji faktor zaviranja razvoja velja omeniti visoko povprečno starost pastirjev na planini. Nekateri tu pasejo živino več kot 20 let in se jim spreminjanje ustaljenega ritma v visoki starosti ne zdi smiselno. Tako je **večina pastirjev nezainteresirana za nove pristope** turističnega trženja. Pred študentsko skupino je bila naloga, da v danih okoliščinah najdejo čim enostavnejše rešitve, ki bi izkoristile potenciale in ne bi netile novih sporov med posameznimi deležniki.

Produkt 1: Učna pot »Po stopinjah pastirjev na Veliki planini«

Prvi produkt je predstavljala **zasnova učne poti**. Čeprav so tovrstne prostorske implementacije v zadnjih letih preplavile Slovenijo, gre za najučinkovitejšo obliko kanaliziranja tokov obiskovalcev, povezovanja ponudbe in dodajanja vsebinske vrednosti atrakcijam na planini. Gre za nevtralen pristop, ki ne posega v interese posameznih deležnikov, vse ponudnike pa obravnava enakovredno in jim zagotavlja enakomeren porast števila obiskovalcev. V prvi vrsti gre za **obogatitev**

izkušnje obiskovalca, ki je po planini voden prek označb in informacijske zloženke. Učna pot ustaljenim potem ne sledi v celoti, so pa vse poti vpisane v kataster in s tem neoporečne s pravnega vidika. Pri vsebini se je sledilo namenu podajanja raznovrstnih informacij na različne načine, zato bi učno pot zlahka označili tudi za doživljajsko, saj s svojimi vsebinami **posega na področja vseh človeških čutil**. S tem je zagotovljen širok spekter novih informacij in izkustev za obiskovalce, ki bodo na planini preživeli več časa, jo bolje spoznali in nenazadnje med svojim obiskom potrošili več denarja. Z vidika infrastrukture bi bil **poseg v prostor minimalen**, saj bi se na posameznih točkah postavile učne table oz. "učne skodle" – informacijske table v obliki tradicionalne skodlaste gradnje, ki ne bi kazile prostora. Načrt je bil odobren tudi s strani Zavoda za varstvo kulturne dediščine. Osnova za orientacijo bi bile zloženke, ki bi jih obiskovalci prejeli ob plačilu vozovnice za nihalko oziroma parkirnine pri cestnem dostopu. Vsebina bi združevala naravne pojave, zgodovinske artefakte in pašniško tradicijo, v sklopu katere bi obiskovalci lahko opazovali pastirje pri vsakdanjem delu in se hkrati sami preizkusili v nekaterih tradicionalnih pastirskih opravilih in igrah. Zasnova poti je vključevala študij literature, terenske ogleda, kartiranje trase in pripravo **zloženke**.

Produkt 2: CŠOD v Domžalskem domu

Ugotovili smo, da prepoznavnost planine izvira še iz socialističnih časov. Za povečanje **popularnosti med mladimi** bi bila nujna vključitev v izobraževalni proces,

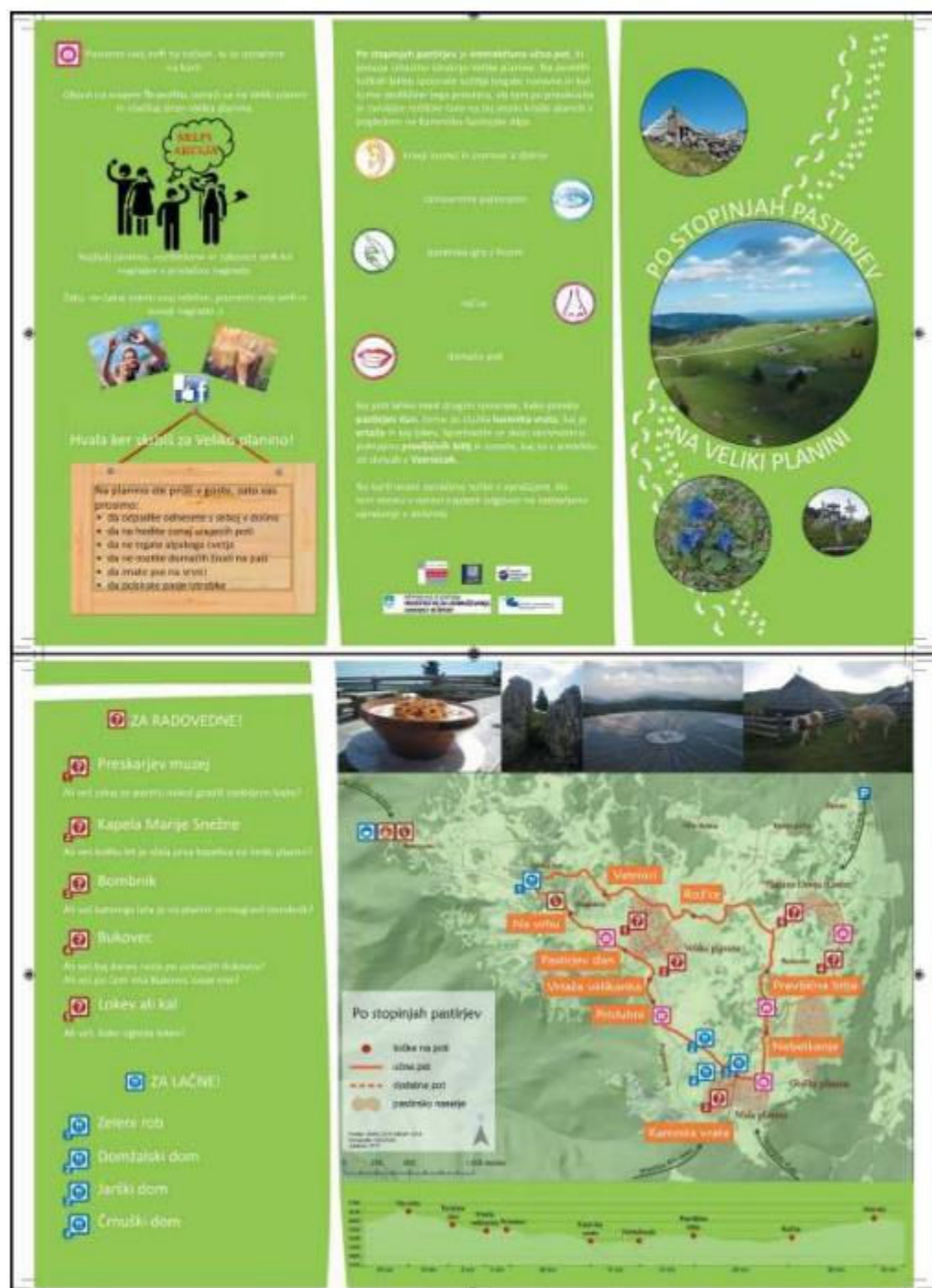

Slika 4: Pastirsko naselje (foto: Alen Červ, 2015).

kjer pa suhoparna obravnava med poukom v učilnici lahko sproži ravno nasprotni učinek. Zato bi bilo smiselno na planini vpeljati šolo v naravi, ki jih v zadnjem času izvajajo centri šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD), ki z državno pomočjo zagotavljajo kvaliteten in dostopen izobraževalni program. V mrežo CŠOD je trenutno vključeno 25 domov, pokrivajo pa predvsem odmaknjena področja z bogato naravno in kulturno ponudbo za izobraževalne in športne aktivnosti. Na sestanku so študentje prepričali vodstvo organizacije, da je lokacija in tematska ponudba planine vredna premisleka o ustanovitvi novega doma, navkljub zadostnemu številu obstoječih domov po Sloveniji. Pripomoglo je tudi dejstvo, da na širšem območju Kamniško-Savinjskih Alp CŠOD svojega doma še nima. S tem bi se odprlo nekaj **novih delovnih mest**, z uporabo obstoječih nočitvenih kapacitet (gradnja novih objektov finančno ni bila sprejemljiva) pa bi **zapolnili praznino obiska planinskih domov izven glavne sezone**. Za najustreznejšo lokacijo je bil izbran Domžalski dom na Mali planini, ki razpolaga s 70 ležišči in zadosti veliko jedilnico in večnamenskim prostorom. Po uvodnem sestanku z vodstvom CŠOD je bilo potrebno organizirati večji sestanek, kamor se je vključilo še predstavnike občine, VP d.o.o. in PD Domžale. Kvalitetna predstavitev izhodišč in povezave z že zasnovano učno potjo je udeležence prepričala v sodelovanje, ki bi zahtevalo **oblikovanje javno-zasebnega partnerstva** pri upravljanju z domom. Predlagana je bila postopna vpeljava programa – sprva izvajanje enodnevnih obiskov, kasneje pa širitev ponudbe na vikend program in enotedenske šole v naravi. Razveseljuje podatek, da sta se predsednika CŠOD in PD Domžale že samoiniciativno dogovorila za skupen ogled lokacij športnih in izobraževalnih aktivnosti, medtem ko je VP d.o.o. pristal na nižje cene nihalke in žičnice za potrebe programa CŠOD. Obstaja celo **možnost vzpostavitve nove smučarske proge** na Mali

Slika 5: Zaključna predstavitev projekta (vir: arhiv projektne skupine, 2015).

Slika 6: Zloženko učne poti (vir: arhiv projektne skupine, 2015).

planini, ki bi dala programu dodatno razsežnost, saj je na področju zimskih aktivnosti trenutno povpraševanje večje od ponudbe organizacije. Uspelo nam je torej **združiti ljudi iz različnih poslovnih svetov**, s tem pa ustvariti pogoje za razvoj vsestransko koristnega izobraževalnega programa.

Produkt 3: Izboljšano trženje in oblikovanje paketne ponudbe

Pri izboljšavi marketinških pristopov je bil poudarek na sodobnih spletnih medijih, kjer je bilo rezerve največ. Tako je bil predlagan **ažuren profil planine na socialnih omrežjih**, kjer bi se izvajale različne akcije za privabljanje mlajše populacije (primer: nagradna igra snemanja selfiejev na planini). Poleg tega bi bila nujna **vzpostavitev uradne in nevtralne spletne strani Velike planine** z zbrano in predstavljeno celotno ponudbo, objavljali pa bi se dogodki, promocijski posnetki in novice. Trženje bi bilo potrebno izvajati v **sodelovanju s turističnimi agencijami**, ki bi paketno ponudbo pripravljale za domače in tuje goste. Koristna bi bila še priprava paketne ponudbe za posamezne ciljne skupine, kjer so bila posebej izpostavljena društva upokoencev.

Predstavitev in pogled v prihodnost

Ugotovitve so bile predstavljene na javni predstavitvi v okviru Pohodniškega festivala Kamniško-Savinjskih Alp. Prireditve so se udeležili vidni člani vpletenih organizacij in nekateri novinarji, v neformalnem druženju po prireditvi pa so že bila dogovorjena nekatera sodelovanja. V viziji za prihodnost so bili omenjeni še Eko hotel Šimnovec, razgledna ploščad na Gradišču, blagovna znamka Velika planina, tedenski programi CŠOD in enotna spletna stran. S tem se je delo projektne skupine zaključilo, deležnikom na Veliki planini pa je bila predana kakovostna vsebinska podlaga za nadaljnje delo.

Realizacija je zdaj odvisna od volje in želje vpletenih. Zaključimo lahko, da je šlo za zdrav in pozitiven projekt, pri katerem so si študentje nabrali veliko neprecenljivih izkušenj o projektne delu, sodelovanju v skupini, povezovanju in mediaciji med različnimi deležniki ter javnem zastopanju svojih stališč. Nedvomno bi moralo biti tovrstnih razpisov še več, saj močno olajšujejo preskok mladega kadra iz teoretično izobraževalnega sveta v prakso.

Alen Červ

alen.cherv@hotmail.com

Slika 7: Sodelujoči študentje – z leve: Sara Košir, Ana Ponikvar, Bor Cerar Lampič, Nataša Njениć, Alen Červ, Polonca Lapanja, Rok Kastelic, Suzana Novak in Andraž Dvornik (vir: arhiv projektne skupine, 2015).

VIRI IN LITERATURA:

1. Arhiv podatkov podjetja Velika planina d.o.o., 2016 (posredoval direktor: Leon Keder)
2. Debelak, M. 1974: Velika planina. Program turističnega razvoja. Urbanistični inštitut SR Slovenije. Ljubljana.
3. Hrabar, M. 2003: Izboljšanje usposobljenosti, ustreznosti in konkurenčnosti kmetijstva v »Podjetni regiji«. Končno poročilo. Študijski primer Velika Planina. Oikos. Domžale.
4. Kopač, M. 1991: Velika planina. Valorizacija krajinskega območja za potrebe razvoja. Katedra za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete.
5. Kopač, V. 1975: Meje turistične rasti na Veliki planini. Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Kranj.
6. Odlok o javnem redu na območju Velike planine. Uradni list RS št. 80, 12. 10. 2001
7. Peršolja, B. 1995: Planine v vzhodnih Kamniških Alpah. Seminarska naloga. Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Signatura: R 1709.

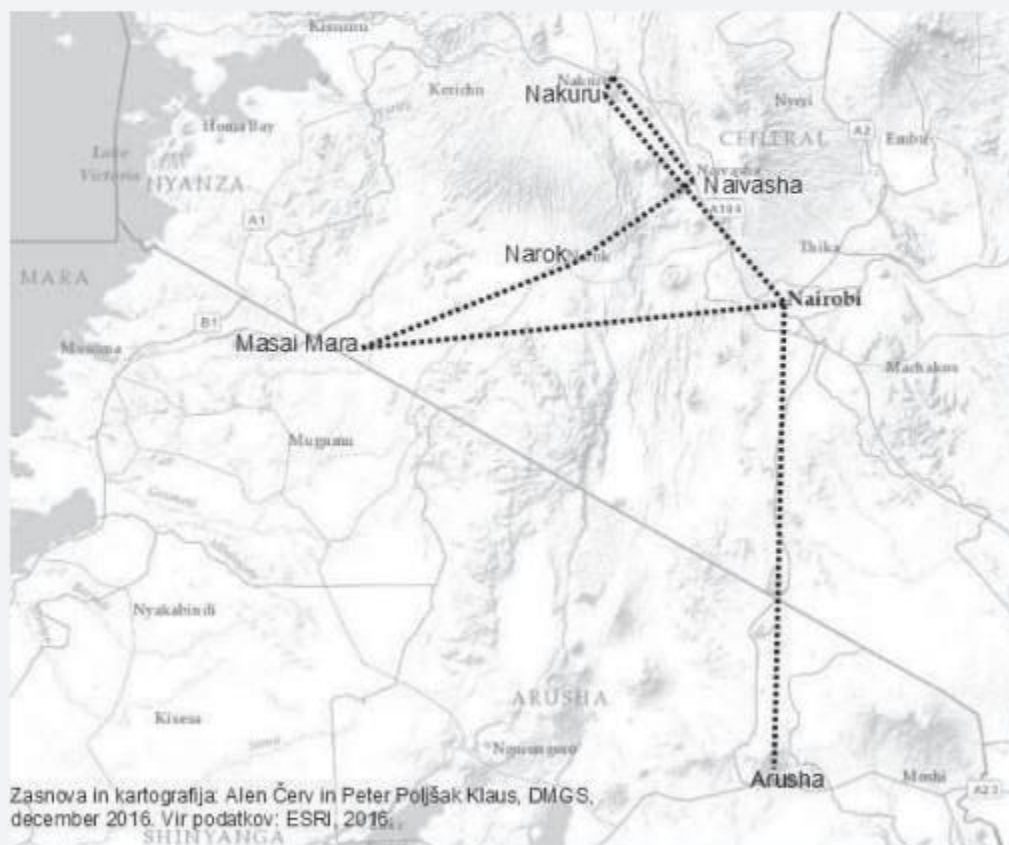
KENIJA

Kjer si Levjega kralja ogledaš v živo

Slika 1: Prometni kaos Nairobija. (foto: Alen Červ).

PODATKI O POTOVANJU

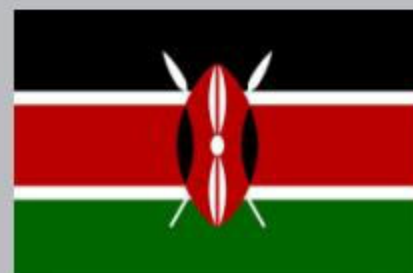
- Prepotovana pot:** Nairobi – Masai Mara – Narok – Naivasha – Nakuru – Nairobi – Arusha (Tanzanija)
- Čas potovanja:** 23 dni
- Način potovanja:** letalo, avtobus, matatu, terenska vozila
- Cena:** 1600 € + letalska karta
- Osebni nasvet:** V Keniji vse stane toliko, kolikor ste pripravljeni plačati.

Zasnova in kartografija: Alen Červ in Peter Poljšak Klaus, DMGS, december 2016. Vir podatkov: ESRI, 2016.

DEŽELNA IZKAZNICA - Kenija

- Leg:** Vzhodna Afrika
- Glavno mesto:** Nairobi
- Površina:** 580.309 km²
- Podnebje:** tropsko
- Št. prebivalcev:** 45.010.056 (2014)
- BDP:** 3.360 \$ na preb.
- Uradni jeziki:** angleščina, svahili
- Valuta:** kenijski šiling (KES)

Safari po neskončnih savanah, v družbi levov, slonov in žiraf, je bil moja dolgoletna želja in samo vprašanje časa je bilo, kdaj se bo karta za letalo proti podsaharski Afriki znašla v mojem žepu. Letos se je s časovnega in finančnega vidika vse lepo ujelo in sredi septembra sem se odpravil proti prestolnici Kenije – Nairobiju. Prvič popolnoma sam in z nekoliko močnejšim občutkom negotovosti kot pred dosedanjimi potovanji. Naj kar na začetku razjasnim, da je bila večina strahov povsem neupravičena. Samostojno potovanje ti po eni strani omogoča večjo svobodo, po drugi pa tudi večjo odprtost za nova poznanstva. Skupek obojega je v kombinaciji s tako raznoliko pokrajino, kot je kenijska, formula za odlično izkušnjo in številna nepozabna doživetja.

Kaos, smog, stolpnice ...

Nairobi mi je s prvim kulturnim šokom postregel še preden sva se zares spoznala. Na poti z letališča proti hostlu sva s taksistom naletela na prometni zamašek. Tripasovna cesta ni zmogla požirati vsega prometa, čeprav je domačinom uspelo na treh pasovih oblikovati vsaj šest ločenih kolon. Nič hudega, če ne gre po cesti, bo šlo pa ob njej. In že sva se vozila po strmi bankini ob levem pasu in prehitevala manj drzne voznike, ki so nama bodisi iz obupa bodisi iz nevoščljivosti besno trobili. »Pravi moški mora biti pogumen,« mi je dejal moj voznik. In še kako prav je imel. Če se želiš po Nairobiju kolikor toliko hitro premikati, je pogum nujno potreben. Semaforji so tu le za okras in prisežem, da sem v skupno desetih dneh bivanja v mestu prišel do spoznanja, da je pri rdeči luči dosti lažje prečkati cesto. Vzroka nisem odkril. Tudi uporaba javnega prometa predstavlja adrenalinsko doživetje in že po nekaj metrih (beri: ob prvem prehitevanju) ti postane jasno, čemu so barviti kombiji in avtobusi preplepljeni s pobožnimi slogani in molitvami. Le On ti lahko pomaga, ko se v kombiju za osem oseb drenjaš z 32 sopotniki, v naročje pa ti potisnejo še sosedovo prtljago, ker slučajno nimaš svoje, prazen prostor pa je potrata denarja. Da se kdorkoli ubada z vzdrževanjem teh vozil, je utopično pričakovati.

Sicer pa je Nairobi tipična prestolnica države v razvoju, kjer se v mestnem centru proti nebu dvigajo stolpnice mednarodnih korporacij, asfaltne ulice pa se od tam vijejo še proti nekaterim soseskam višjega sloja. Vsa ostala infrastruktura je na nivoju osnovnih potreb za življenje ali pod njim. Večina od skupno dobrih treh milijonov prebivalcev živi v tesnih barakah, med katerimi je prostora le za ozke blatne uličice. Vodovodno in električno omrežje je večinoma sicer prisotno, a ni vzdrževano, javne kanalizacije in komunalnih storitev pa tukaj niso deležni. Najrevnejši in najnevarnejši del mesta predstavlja slum Kibera, kjer na petih kvadratnih kilometrih po ocenah neodvisnih organizacij živi več kot milijon ljudi. O tamkajšnjih razmerah za življenje ni potrebno izgubljati besed. Sam sem se po obrobju

sluma zapeljal le s taksijem, saj je neodvisen obisk za bele ljudi zelo tvegano početje. Možen je ogled z agencijami, kar pa me preveč spominja na nekakšen urbani safari, ki domačine postavlja v vlogo živali, česar ne odobravam. Tudi sicer je odnos domačinov do belcev še močno pod vplivom polpretekle zgodovine. Odraža se bodisi v pretirani ponižnosti bodisi v nesramnosti, vsem pa je skupno, da v vsakem belem obiskovalcu vidijo le bankomat na dveh nogah. Veliko časa ter potrpljenja je potrebno, da z domačini ustvariš pristen odnos. Šele takrat spoznaš, da gre večinoma za prijazne in ustrezljive ljudi dobrega srca.

... in sloni ter žirafe

Vzrok, da sem se v Nairobiju zadržal dalj časa, je nacionalni park, ki se nahaja v neposredni bližini mestnega jedra in zagotavlja neobičajno panoramo s sloni in žirafami v ospredju ter visokimi stolpniciami v ozadju. Za obisk celotnega parka se nisem odločil, saj so me čakali številni safariji, vstopnine za tovrstne atrakcije pa so po vsej Keniji (in Tanzaniji) zelo visoke. Sem pa obiskal zavetišče David Sheldrick Wildlife Trust, kjer skrbijo za osirotele slončke iz vse države. Pritegnil me je koncept zavetišča, ki ne deluje po principu živalskih vrtov, pač pa slonjim mladičem zagotavlja obsežen del parka za prosto gibanje. Obiskovalcem jih pokažejo le eno uro na dan, ko je v posebej prirejenem blatnem bazenu čas za hranjenje. Oskrbniki mladičem razdelijo gigantske plastenke z mlekom, ti pa se razposajeno podijo naokrog, se pustijo božati obiskovalcem in kakšnega tudi poškopijo z blatom. Nadvse prisrčna izkušnja za vsakega ljubitelja živali.

Druga atrakcija, ki bi jo priporočil ljubiteljem živali in ne zahteva vstopa v nacionalni park, je Giraffe Centre. Tu skrbijo za zelo ogroženo vrsto žiraf Rothschild, ki jih je v divjini le še nekaj več kot tisoč. Vstopnina je edini vir dohodkov za delovanje centra. Obiskovalce pritegnejo z leseno ploščadjo, na kateri se lahko z žirafami družiš na njihovem nivoju – iz oči v oči. Poleg božanja in hranjenja s posebnimi briketi je obiskovalcem na voljo tudi možnost poljubljanja z žirafami. Vsi, ki si zaželi te nevsakdanje

Slika 2: Druženje z žirafami. (foto: Alen Červ).

izkušnje, si lahko prej omenjeni briket vstavijo med zobe, žirafa pa ga z dolgim jezikom spretno izmakne. Seveda se nisem mogel upreti izzivu in nastalo je nekaj zabavnih fotografij. V enem izmed takšnih centrov sem imel željo nekaj časa ostati tudi kot prostovoljec, vendar so me razočarali z informacijo, da zaradi prevelikega interesa tujih prostovoljcev v kenijskih rezervatih in nacionalnih parkih ne sprejemajo.

Levji kralj

Po začetni enotedenski adaptaciji na novo okolje je prišel čas za pravo afriško divjino – nacionalni park Masai Mara. Slednji skupaj s Serengetijem (južni del iste pokrajine, ki se nahaja v Tanzaniji) tvori eno največjih savan sveta, kjer vsako leto poteka znamenita migracija divjih živali. V iskanju hrane in vode se po njej seli na tisoče zebra, gnujev in bivolov, sledijo pa jim tudi njihovi plenilci – levi, leopardi in gepardi. Naš safari je trajal štiri dni in je poleg vožnje po parku vključeval vse obroke in spanje v šotorih na robu parka. Tako nismo imeli skrbi z osnovnimi potrebami in smo se lahko popolnoma osredotočili na druženje z živalmi. Sam sem pričakoval napeto oprežanje po goščavju in iskanje posameznih živali z daljnogledi in fotoaparati, a bolj se nisem mogel motiti. Savana Masai Mara je v septembru tako bogata z živalskimi prebivalci, da se moraš ves čas opominjati, da si dejansko v njihovem naravnem habitatu in ne v katerem izmed živalskih vrtov. Najštevilčnejši prebivalci neskončnih travnatih širjav so zebre in gnuji. Njih se začetni evforiji navkljub hitro privadiš. Vendar se med vožnjo redno srečuješ tudi z bivoli, sloni, žirafami, gazelami in antilopami. Najbolj me je navdušila izjemna mirnost teh živali, ki svoje energije v visoki vročini ne izgubljajo z brezglavim begom, pač pa človeška vozila le mirno opazujejo in se jim po potrebi tudi približajo.

Slika 3: Mogočni prebivalci Masai Mare. (foto: Alen Červ).

Kmalu smo od blizu spoznali tudi nevarnejše vrste – leve, geparde in ob reki Mara tudi nilske konje. Da, nilski konji so med najbolj agresivnimi živalmi tega dela sveta in vsakoletno beležijo nekaj človeških žrtev njihovega besa ob vstopu na njihov teritorij. Za vse, ki

s(m)o v mladosti radi prebirali in gledali Levjega kralja, je tovrsten safari še zabavnejša izkušnja, saj v živo spoznaš vse nastopajoče. Da je narava vendarle nekoliko bolj kruta od pripovedke, pa smo spoznali ob bližnjem ogledu levjega lova na divjega prašiča – Pumbo. Čeprav smo napeto pričakovali razplet zasledovanja in prežanja

Slika 4: Mladi levji samec. (foto: Alen Červ).

treh levinj na rahlo zbeganega Pumbo, smo si na koncu vsi oddahnili, ko je divjemu prašiču le uspelo zbežati iz obkolitve. Štiridnevno raziskovanje Masai Mare v posebej prilagojenem terenskem vozilu z odprto streho je vrhunec doseglo tretji dan, ko smo ob manjši reki izsledili tudi leoparda – najbolj sramežljivega člana t. i. elitne safari peterice, kamor spadajo še slon, lev, bivol in nosorog. Raziskovanje jugozahodnega dela Kenije smo sklenili z obiskom masajske vasi, kjer so nam predstavili nekaj tradicionalnih plesov, nam razkazali svoja bivališča in seveda poskusili prodati svoje izdelke. V zadnjih letih so tudi njihova naselja s pomočjo sončnih celic dobila električno energijo, kar jim omogoča uporabo moderne tehnologije in njihov stil življenja postopoma približuje našemu.

Spanje z nilskimi konji in kolesarjenje med zebami

Kljub edinstvenim prizorom je tovrsten safari tudi zelo naporen. Celodnevne vožnje po brezpotjih in kronično pozabljanje na pitje vode ob opazovanju okolice pustijo posledice, zato je bila naslednja destinacija namenjena predvsem počivanju in regeneraciji. Nastanil sem se v kampu ob jezeru Naivasha, ki se nahaja približno tri ure vožnje severno od Nairobi. Ritem življenja je tu mirnejši, domačini pa bolj odprti in manj vsiljivi s svojimi željami po hitrem zaslužku. Tudi družba ostalih popotnikov je bila prava, hrana v lokalnih restavracijah pa okusna, tako da sem bivanje večkrat podaljšal za nekaj dodatnih dni. Posebnost kampa so bili njegovi nočni obiskovalci – nilski konji. Posebej za njih so na obali pustili pas trave, ki ga je omejeval električni pastir, mi pa smo jih imeli možnost opazovati med nočnim hranjenjem le nekaj metrov od naših šotorov. V kombinaciji s prej navedenim dejstvom

o njihovi agresivnosti je bilo naše prvo srečanje mešanica navdušenja in strahu, ko pa smo začeli verjeti, da jih tanka žica pod električno napetostjo dejansko ustavi, smo začeli zares uživati v našem nočnem sobivanju. Poležaval sem ob jezeru, obiskal pa sem tudi nekaj bližnjih nacionalnih parkov, med katerimi velja omeniti Mt. Longonot in Hell's Gate. Prvi je 2776 metrov visok vulkanski krater, na katerega sva se z nizozemskim prijateljem povzpela iz bližnje vasi. Celoten vzpon je trajal slabi dve uri in pogumno sva se odločila še za »sprehod« po obodu kraterja, ki je obetal lepe razglede po okoliški pokrajini tektonske razpoke Rift Valley. Ker sva se na pohod odpravila razmeroma pozno, ko so se drugi obiskovalci že vračali, se je sprehod spremenil v borbo s časom, saj bi bil sestop v temi misija nemogoče. Povsem izmučenima nama je uspelo priti naokrog kraterja in sestopiti v dolino kakšne pol ure pred mrakom, za kar sva se ustrezno nagradila z osvežujočim lokalnim pivom. Tudi drugi park – Hell's gate sem zapustil izčrpan in z visokim srčnim utripom. Park se nahaja v suhi strugi nekdanje reke, ki je v površje vrezala globoko strugo s strmimi bregovi. Na dnu pa je ostalo dovolj rodovitne prsti, da je območje zelo bogato z rastlinjem in posledično tudi z živalskimi prebivalci. Ker tu že dolgo niso zasledili levov, so park odprli tudi za samostojne obiskovalce, ki lahko skozenj kolesarijo. Izkušnja se ne more primerjati z običajnimi safariji v vozilih, saj se na takšen način povsem približaš živalim, predvsem pa te od njih ne loči nobena pregrada. Kljub svoji nadpovprečni višini sem dobil presenetljivo spodobno kolo in zares užival v vožnji med zebrami in gnuji. Le kakšen bivol me je z grdim pogledom izpod čela včasih spravil v dvome o moji varnosti. Ampak doživetje ne bi bilo popolno, če ne bi šlo kaj narobe. Zemljevid, ki sem ga prejel ob vstopu, očitno ni bil namenjen za uporabo izven osnovnih poti, saj me je namesto povratka po stranskih poteh pripeljal daleč stran od zelenega cilja in spet se je bilo treba boriti z uro in divje kolesariti proti izhodu.

Slika 5: Kolesarjenje po Hell's Gate NP. (foto: Alen Červ).

Nosorogi – še zadnja kljukica v beležki

Iz Naivashe me je pot vodila še severneje, čisto blizu ekvatorja, do mesta Nakuru. Z matatujem, prenatrpanim kombijem, ki predstavlja osnovno obliko transporta po državi, smo sedemdesetkilometrsko razdaljo premagali v treh urah, saj nobene postaje nismo zapustili, dokler je bilo v kombiju še kaj prostora. Tudi v Nakuruju sem šel na safari ob istoimenskem jezeru, razlog pa so bili nosorogi – edini izmed elitne peterice živali, ki je še nisem videl. Pot se je obrestovala, saj smo na enodnevnem safariju videli kar dve skupini belih nosorogov – drugih najtežjih kopenskih živali. Drugih posebnosti park ni imel, velja pa poudariti, da se ob številnih ogledih v kratkem časovnem obdobju človek hitro razvadi in ga je vedno težje navdušiti.

Kenijski del mojega obiska Afrike se je tako zaključil. Zadnjih nekaj dni pred odhodom v Tanzanijo sem preživel v Nairobiju, kjer sem čakal na cenovno ugodno opcijo avtobusnega prevoza proti jugu. Seveda lahko Kenija še veliko ponudi. Viktorijino jezero, sončna obala Indijskega oceana z Mombaso in Lamujem na čelu ter NP Amboseli s Kilimandžarom v ozadju so le nekatere izmed destinacij, ki jih nisem obiskal iz različnih razlogov. Med njimi so nevarnost okužbe z malarijo, politična nestabilnost in omejenost finančnih sredstev. Vsekakor pa se bom nekoč v te kraje vrnil, saj so bližnja srečanja z veličastnimi junaki Levjega kralja izjemno doživetje za vsakega ljubitelja živali.

Alen Červ

alen.cherv@hotmail.com

ITALIJA

Prikupno zmeden kaos

Slika 1: Rimski Kolosej (Foto: Tanja Hrastar, 2016).

PODATKI O POTOVANJU

- prepotovana pot:** Ljubljana–Trst–Rim–Pisa–Genova–Firence–Trst–Ljubljana
- čas potovanja:** 6 dni
- način potovanja:** avtobus, peš
- cena:** 200 evrov
- Osebni nasvet:** Bodi pripravljen na neizmeren kaos na cesti – tako pri motornih sredstvih kot pri pešcih.

Zasnova in kartografija: Tanja Hrastar in Peter Poljšak Klaus, DMGS.

DEŽELNA IZKAZNICA - Italija

- Leg:** Evropa
- Glavno mesto:** Rim
- Površina:** 301.338 km²
- Število prebivalcev:** 60.674.003 (2015)
- BDP:** 36.191 \$ (2016)
- Uradni jezik:** italijanščina
- Valuta:** evro

Poznaš občutek, ko želiš potovati, ampak enostavno ne najdeš sopotnika, ki bi imel čas, željo po istem kraju ali le voljo do potovanja? Potemtakem si primoran sesti in se pogovoriti s sabo, ali si tega res tako močno želiš, četudi greš v svet brez najboljšega prijatelja. Ni me strah zapuščati naše ljube države s prijateljem ob rami, ampak potovati sam, brez nekoga, na kogar se lahko zanesesh v vsaki »nerodni« situaciji, ni enako.

Za svoje prvo samostojno potovanje sem izbrala Italijo. Ker sem Rim obiskala že pred leti, sem razvila nekakšen občutek domačnosti do tega mesta, zato sem si rekla: »To bo idealno za začetek moje solo potovalne kariere.« Celotno potovanje je temeljilo na obisku mest zahodne Italije.

Rim

Zgodaj zjutraj sem v Ljubljani stopila na avtobus in se odpeljala do Trsta, ki je bil moja prestopna postaja. Nato je sledila poldnevna vožnja do Rima skozi Benetke, Bologno in Firence. Potovanje z avtobusom sem izbrala, ker je nekakšen približek »roadtripu«, moji najljubši obliki potovanja. Poleg Rima sem želela obiskati tudi toskansko podeželje, kar mi na dotičnem potovanju sicer ni uspelo, sem pa vsaj delček zadoščenja dobila z opazovanjem pokrajine skozi okno avtobusa.

Že prvi večer v Rimu sem spoznala Poljakinji, nadvse prijetni dekleti, s katerima sem preživela skoraj celotno potovanje. Po uvodnem predstavljanju smo se podale na večerni lov za toplo hrano. Da ne bi kasneje pozabila, sem si kar prvi večer ob Fontani di Trevi zaželela povratka v Rim in se sprehodila po Španskih stopnicah.

Ker sem jutranji tip človeka in naravnost obožujem prebujanje mesta, sem vstajala zgodaj. V spokojnem jutru drugega dne sem se ponovno sprehodila do Španskih stopnic, ki so dovolj visoke, da se lahko orientiraš po strehah najvišjih stavb ter zarišeš mentalno karto mesta in tako digitalna navigacija ni bila več potrebna. Kljub velikosti mesta je središče relativno majhno in tako močno zasičeno s turističnimi znamenitostmi, da je vsak korak vreden. Po mestu sem se premikala peš, kajti kaos, ki ga v prometu povzročijo Italijani, je neverjeten. Če bi se hotela peljati od točke A do točke B, bi porabila trikrat toliko časa, kot sem ga porabila za pešačenje. Izjema so motorna kolesa, s katerimi lahko v najkrajšem možnem času prispeš do cilja. Med večjimi užitki je bilo posedanje na trgu in opazovanje okolice. Med množico takšnih dogodkov se mi je v spomin vtisnil postanek ob Panteonu, kjer je v prijetnem poznopoletnem večeru igrala živa glasba, otroci so se lovili okoli Fontane del Panteon in na vsakem vogalu Panteona sta stala po

Slika 2: Razgled nad Rimom z bazilike sv. Petra v Vatikanu (Foto: Tanja Hrastar).

dva vojaka. DA! Mesto je bilo polno policije in vojakov. To je največja razlika, ki sem jo opazila v primerjavi z svojim zadnjim obiskom mesta. Pri vsaki večji turistični znamenitosti je stal par vojakov. V dopoldanskem času tretjega dne sem se odpravila na desni breg reke Tibere. V tem delu mesta pridejo do izraza ozke rdeče uličice, polne zelenja, pravo nasprotje širokih ulic z ogromnimi stavbami v »turističnem« delu mesta. Preostanek dneva je bil posvečen Koloseju in Rimskemu forumu.

Pisa

Četrty dan potovanja je bil pretežno zaznamovan z vožnjo. Zjutraj smo se s Poljakinjama odpravile do avtobusne postaje in sedle na avtobus za Piso. V Pisi so se naše poti za en dan razšle, saj sta onidve ostali v Pisi, jaz pa sem svojo pot nadaljevala proti Genovi. Seveda nisem mogla izpustiti ogleda največje znamenitosti Pise, poševnega stolpa. Splošno gledano mestece name ni naredilo prevelikega vtisa. Spominja me na večjo prekmursko vas s kompleksom stavb, ki se nekako ne vklopijo v okolico. Na tem mestu moram opozoriti, da se je rasna struktura prebivalstva dokaj spremenila. Na ulicah je bilo ogromno

Slika 3: Trg čudes (Piazza dei Miracoli) (Foto: Tanja Hrastar, 2016).

temnopoltih moških, ki jih v Rimu in kasneje v Firencah ni bilo mogoče opaziti v tako velikem številu. Podobno se je vzorec temnopoltih moških ponovil v Genovi, predvsem v revnejšem predelu mesta.

Slika 4: Ribiška vasica Boccadasse (Foto: Tanja Hrastar, 2016).

Genova

Peti dan sem preživela na zahodnem delu Ligurske obale, ki predstavlja obronke Alp. Genova je barvito industrijsko-pristaniško mestece, ki se vzpenja nad stopničastim klifom. Zaradi relativno strme obale je malo prostora za poselitev, zato so hiše močno strnjene. Ko hodiš po ulici, se ti lahko zazdi, da si zašel v slepo ulico, vendar to ni res. Dvorišča večstanovanjskih hiš in ulice so povezane med sabo s pokritimi stopnicami in z vrati, ki jih tudi turisti lahko prečkajo brez večjih zadržkov. V ozkih ulicah je posledično tudi manj prometa, le tu in tam kakšen motorist.

Dan sem začela s sprehodom ob obali. Pot me je vodila mimo starega pristanišča (porto antico) in spomenika Krištofu Kolumbu do prikupne stare ribiške vasice Boccadasse. Ta velja za eno redkih ohranjenih tradicionalnih ribiških vasic, vendar je po mojem mnenju le še blede podoba tega, ker jo je turistična dejavnost popolnoma prežela. Vračala sem se skozi notranjost mesta, se izgubila v nešteti slepih ulicah in pod črto videla veliko več, kot je bilo na mojem seznamu želja.

Slika 5: Pogled na strnjene, vzpenjajoče se ulice v Genovi (Foto: Tanja Hrastar, 2016).

Firence

Zadnji dan sem preživela v mestu cvetja. Od vseh obiskanih mest sem od slednjega pričakovala največ in dobila več kot to. Mesto je enostavno čudovito. Pohajkovanje po rjavih mestnih ulicah s prikupnimi balkončki, polnimi cvetja, posedanje pred arhitekturnimi dosežki renesanse in vzpon na Michelangelov trg, od koder je prečudovit razgled na mesto, so zapolnili večji del mojega dopoldneva.

V Firencah se je moja pot ponovno križala s potjo Poljakinj. Četudi bi se vnaprej dogovorile za kraj in čas našega snidenja, tega ne bi mogle izpeljati tako gladko, kot se je to zgodilo spontano. Tako smo preostanek dneva preživele skupaj, si za kosilo privoščile pico in okusile značilni italijanski gelato.

Vseeno pa se je bližal naš odhod in s tem tudi zaključek mojega pohajkovanja po Italiji. Naša pot se je dokončno razšla v Benetkah, kjer sta prestopili za Milano, jaz pa sem se odpeljala do Trsta in naprej do Ljubljane.

Slika 6: Firence (Foto: Tanja Hrastar, 2016).

Na potovanju sem se naučila ogromno. Prvič sem sama izbirala, kam želim potovati in kaj si tam ogledati. V svojem tempu sem se premikala po mestu in nihče me ni preganjal ali upočasnjeval. Enostavno, vse odločitve so bile moje in zanje sem bila odgovorna sama. To je pri samostojnem potovanju najpomembneje: malo bolje spoznaš samega sebe in meje, do katerih si pripravljen iti. Pri tem ne smem pozabiti na vse ljudi, ki jih srečaš med potepanjem po tujih deželah. Seveda, to lahko prebereš na vseh blogih, ki jih pišejo samostojni popotniki in je na prvi pogled enostavno, ampak pravo težo besed občutiš šele v praksi. Meni je bilo neznosno težko storiti prvi korak, ampak zdaj, ko sem prestala »krst«, lahko rečem le: »Pozdravljen, svet!«

Tanja Hrastar
tanja.hrastar@gmail.com

POGOVARJALI SMO SE S PROF. DR. ANTONOM GOSARJEM

Prof. dr. Anton Gosar je bivši študent in predavatelj Oddelka za geografijo, danes pa predava študentom na Fakulteti za turistične študije – Turistiki v Portorožu. Poučuje in raziskuje o trajnostnem razvoju, prostorskih in okoljskih učinkih turizma, Sloveniji kot turističnem produktu, pokrajinski ekologiji, sonaravnosti, ... Tema tokratnega pogovora je bil trajnostni turizem.

Vir: 1.

Koncept trajnostnega turizma predvideva, da se ob načrtovanju turistične dejavnosti upošteva ekonomski, okoljski, socialni in kulturni razvojni vidik. Številne obstoječe oblike trajnostnega turizma poleg ekonomskega vključijo le en vidik, najpogosteje okoljski (klimatski). Zakaj je po vašem mnenju tako?

To ste prav dognali. V novejši literaturi se klimatski vidik upošteva kot omejitveni ali pospeševalni dejavnik. Obstaja verjetnost, da območja v Sredozemlju, ki danes gostijo več turistov, tako ugodnih pogojev, kot jih imajo danes, ne bodo več imela in bodo ljudje hodili na Baltik. Globalno segrevanje bo v naslednjih dvajsetih letih zagotovo vplivalo na vse vrste/zvrsti turizma in zato je

nujno, da ga izpostavimo kot kriterij, ki bo vplival na zimski in poletni turizem. Že sedaj vpliva na zimski turizem. Veliko papirja se popiše, kar zadeva trajnostni turizem, veliko besed se izgublja o tem, da bi preko trajnostnega turizma ohranili naravno in kulturno pokrajino. Ampak katero pokrajino želimo ohraniti? Ali želimo ohraniti pokrajino iz petdesetih let prejšnjega stoletja? Neke prvobitne krajine, kot jo je poznal na primer srednji vek, ni več. V navezavi na ekonomsko trajnost je potrebno poudariti, da gre pri tem za princip vsakega turističnega načrtovanja, saj brez profita danes v kapitalizmu ni napredka. Rad bi še poudaril, da ima Slovenija v zvezi s tem še vedno neko prednost, kjer bi lahko družbeni, okoljski in ekonomski vidik upoštevala v celoti. Smo zelo pestra krajina ali pokrajina, saj Slovenijo zaznamujejo kar štiri naravnogeografske in štiri družbenogeografske enote, ki se izrazito odražajo v prostoru. Težava se pojavi v nekaterih okoljih, kjer v promocijske namene ne znamo vključiti dediščine, ki je izvorno denimo romanskega, benečanskega, ugrofinskega izvora. Osebno mislim, da bi morali za »svojo« smatrati vso naravno, materialno in duhovno dediščino, ki bogati ozemlje Slovenije in jo ohranjati, (za)varovati in promovirati – nenazadnje tudi v turistične namene. Res pa je, da smo med slabše razvitimi turističnimi destinacijami v Alpah, kar pomeni, da se je kolikor toliko ohranil alpski svet, ki je (denimo) neokrnjen oziroma slabše preoblikovan zaradi urbanizacije, gospodarskih in drugih družbeno razvojnih dejavnosti, tudi turistične. Na tem lahko gradimo sodobni turizem oziroma ponudimo tisto, česar druga bližnja gorska okolja nimajo (več), saj so že vsa prepredena z žičnicami, s smučarskimi progami in posekami ter z »zloščeni« oziroma uravnanimi travniškimi in skalnimi pobočji, grbinami ...

V odgovoru ste nakazali nekaj možnosti, potencialov za nadaljnji razvoj slovenskega turizma. V Strategiji razvoja slovenskega turizma 2012–2016 je zapisano, da bo turizem v Sloveniji do leta 2016 v celoti temeljil na načelih trajnostnega turizma. Koliko se je Slovenija v teh štirih letih tej viziji približala?

Nekaj je bilo narejenega, ne moremo reči, da ne. Menim, da bi se dalo v štirih letih narediti veliko več. Predvsem me moti, da se v strategiji v navezavi na trajnostno poudarja zvišanje števila gostov, števila prenočišč, števila postelj ... To ni trajnostni turizem. V današnjem

času in stanju moramo ponuditi t. i. zeleni turizem, ki bo prenesel obstoječe ali še nižje številke turistov, vendar bo storitev kvalitetna glede na ponudbo. Res je, da se na tem področju veliko dela in da si Slovenska turistična organizacija (STO) za vztrajnost pri tem zasluži vse pohvale. Tudi truda upravljavcev zavarovanih območij (npr. TNP) ne gre zanemariti. V tej praksi vztrajajo tudi nekatera turistična združenja (LAS) in območja – nekateri kampi, glamping, hotel v Bohinju, celo mesta, na primer Ljubljana in to čeprav naj bi sodila v skupino najbolj onesnaženih mest v Evropi. Ravno kar sem prebiral članek o koncentraciji črnega ogljika v zraku: Ljubljana naj bi v lanskem januarju kar osemnajstkrat preseгла dovoljene vrednosti. V tem primeru lahko torej o Zeleni prestolnici Evrope govorimo kot o promocijskem aktu.

Bo Ljubljana to promocijo znala izkoristiti?

Mislím, da je Ljubljana kot prestolnica Slovenije dobro izkoristila te možnosti v preteklih desetih, petnajstih letih. Menim, da bistveno več, kot je dosegla za turistično promocijo (in podobno za povečanje turističnega obiska, kot se kaže v zadnjem desetletju), ne more več narediti. In ne sme. Morala bi se bolje povezati z okolico. Okoliški kraji in območja od množice turistov iz Azije (in sosednjih držav), ki obišejo prestolnico, nimajo koristi – pa bi bili mogoče zainteresirani. Na pragu prestolnice imamo Kras, Barje, alpsko predgorje, Kamnik, Kranj, Škofjo Loko ...

V navezavi na trajnostni turizem se omenja številne izraze, že vi ste omenili zeleni turizem, omenja se sonaravni turizem, odgovorni turizem, ekoturizem, vzdržni turizem ... Gre po vašem mnenju za promocijsko izrazoslovje, so to »podenote« trajnostnega turizma ali so izrazi posledica nepoznavanja pojma trajnostni turizem?

Najprej bi pritrdil temu, kar ste nazadnje rekli. Bistvo vsake oznake, ki ste jo omenili, je neka specifika, ki jo želijo avtorji izpostaviti, jo pomakniti v ospredje, na primer sonaravni turizem. Sonaravni turizem pomeni, da se v pokrajinskem bistvu ne bi smelo nič spremeniti, ampak bi samo kratkotrajni obisk nekoga v nekem prostoru služil namenu turističnega ugodja. Izraz je pri nas izpostavljala dr. Dušan Plut, ki je pojem sonaravnost uporabljal pred trajnostjo. Termin »trajnost« smo prevzeli kot (neposrečen) prevod angleške različice »sustainable«. Pogosto se angleških besed ne da prevajati v obsegu in vsebini, ki ju zajemajo. »Sustainable« v angleščini pomeni nek kompleks delovanja, trajnost pa je termin, ki je izven historičnega konteksta težko opredeljiv. Zeleni turizem je (naš priljubljen) promocijski termin. Ali bomo na Antarktiki promovirali zeleni turizem? Težko. Ker pa imamo več kot 60 % gozda, se lahko upravičeno ponašamo s tem pojmom; ne vem pa, ali se s tem pojmom

promovirajo tudi Norvežani in Finci. Poudariti hočem, da v Sloveniji okoliščine podpirajo pojem zeleni turizem. Nič nimam proti, če Slovenija pri tem vztraja in če to STO promovira na turističnem področju (Le kje je »bela Ljubljana«?). Zelena je v nacionalnih barvah slovenske nogometne reprezentance (in še kje) našla domicil. Pravi, strokovni termin pa bi morali iskati v izrazih »trajnost« in »vzdržnost«, ki temeljita na podmeni, da se kvaliteta okolja, družbe, ekonomije ohranja daljši čas.

Je trajnostni turizem po vašem mnenju dejansko lahko dolgoročen, konkurenčen in dobičkonosen – vzdržen torej?

Za to morajo biti podani ekonomski razlogi oziroma možnosti. Trajnostni turizem lahko razvijamo kot nasprotje množičnemu turizmu, čeprav se s tem ne bi povsem strinjal. Razvijamo ga lahko tam, kjer je ciljna populacija (za obiske) z območja z visokim družbenim dohodkom. V Sloveniji imamo zaledje bogatih držav, predvsem Švice, Avstrije, Nemčije in (nekoliko manj) Italije. V mislih pa moramo imeti obiskovalce, ki prihajajo tudi v želji, da bi spoznali in odkrili nekaj novega. V primeru družbenogospodarsko ustreznih in bolj oddaljenih dežel prihaja v poštev tudi promocija slovenskega zelenega turizma. Lesene, sodobno opremljene hišice na travniku in v gozdni senci (npr. na Bledu), ki jih tržimo po 250–300 evrov na dan, težko ponudimo Slovincem, z lahkoto pa jih prodajamo Nizozemcem (in še komu). Zaledje imamo.

Bi lahko torej kot sopomenko oblikam trajnostnega turizma uporabili izraz nišni turizem, glede na to, da gre za dejavnosti, ki so specifične in promovirane za določene malo številčne ciljne skupine?

Ko govorimo o teoriji, vedno pogosteje pozabimo na ciljne skupine. Dejansko je trajnostni turizem neke vrste nišni turizem. V Portorožu ne bomo nikoli prodajali trajnostnega turizma, vsaj ne na obali, ker ga enostavno ne moremo. Ostale zvrsti turizma so ga preplavile in v prihodnosti ga bodo še bolj. Lahko ga sicer ponudimo v zaledju, tam pa moramo biti izjemno pazljivi, kako ga bomo organizirali in upravljali. Vinske poti in gastronomski turizem bi lahko povezali s pohodništvom in kolesarjenjem. Mislím, da je trajnostni turizem le en, za enkrat (še) droben segment v paleti turistične ponudbe. Najbrž je pri pohvalah turistične ekonomije napačno poudarjati le nočitve, število obiskov – to je predvsem množični turizem.

V enem od odgovorov ste kot možnost nadaljnega razvoja turizma v Ljubljani nakazali na povezovanje z okolico. Kje pa bi bilo lažje implementirati načela trajnostnega turizma – na podeželju, v mestu ali v »vmesnem prostoru« med obema?

Mislím, da mora biti to med seboj povezano. Če želimo trajnostni turizem razvijati v nekem urbanem okolju, moramo imeti v mislih celo vrsto komponent, recimo promet, ki je pomembna sestavina. Najraje bi videl, če bi med podeželjem in urbanim sistemom nastala neka konurbacija v smislu, da ima turist možnost spoznati dediščino, ki so jo tukaj ustvarjali številni narodi ali narod, ki je tukaj prebival in se je veseli še danes; ali pa da turist obenem spozna ljudi in podeželje v svojem proizvodnem in ustvarjalnem bistvu. Všeč mi je, da sedaj v Bovcu peljejo obiskovalce na »čompe« s sirom in to ne v Bovec, temveč na kmetijo v Trento, če pa bi tja odkolesarili, bi bilo še bolje.

Trajnostni turizem izpostavlja tudi socialni vidik in vključevanje lokalnega prebivalstva. Ali je endogeni pristop pri načrtovanju turistične dejavnosti primeren oziroma nujen?

V času, ko sem bil dekan na Turistici v Portorožu, smo sodelovali v nekem projektu z LAS Srce Slovenije, s sedežem v Litiji. Njihov pristop se mi je zdel zelo primeren. V povezavi/navezavi urbano – podeželsko je bilo to tisto pravo. Menim, da mora biti endogeni razvoj – iz notranjosti duše, bi rekel – bistvo turistične ponudbe, ker potem živiš s srcem za stvar, ki jo delaš, turizmu pa dodajaš humano kvaliteto. To je zelo pomembno pri razvoju turizma (ne le v Sloveniji). V okviru tega projekta smo se srečevali s kmeti, župani iz celotnega območja od osrednje Dolenjske do Velike planine. Zdi se mi, da so znali ponuditi in na turističnem tržišču prodajati tisto, kar je vabljivo, obenem pa turizem ni okrnil njihove identitete. V turizmu je zelo pomembno ohraniti lokalno identiteto skozi čas. Turizem je drugod po svetu že povozil družbeno (in naravno) identiteto mnogih krajev, območij in to ni dobro!

Kaj lahko po vašem mnenju prispevajo geografija in geografi k trajnostnemu turizmu in ali imate kakšen nasvet za mlade raziskovalce, ki se bodo ukvarjali s tem področjem?

Doprineselahko veliko, ker poznamo nevarnosti, ki grozijo nekemu območju, posebno če je preobremenjeno. Ker poznamo vplive družbe, gospodarstva, množičnosti, povezane s podobo in življenjem neke (po)krajine, je zelo pomembno, da smo geografi vključeni v razvojne projekte. Zelo me moti, da geografi niso upoštevani enakovredno z ekonomisti. Če geograf reče, da bo pešpot ob strunjanskem klifu negativno vplivala na razvoj turizma zaradi rušenja skal, bo z ekonomskega vidika morebiti spregledan, saj bosta pomembnejša obisk in višji dobiček. Žal se prepogosto upošteva le vsota »cvenka«, ki šteje, na pa kvalitete okolja. Okolje se z rabo, tudi skromno in (le) turistično spreminja. Mladi raziskovalec pa naj bo pri raziskovanju pozoren na to, da se ne bi izgubila osnovna, temeljna identiteta okolja/družbe, da ne bi iz Kranjske Gore nastala druga Ibiza.

Jasmina Obrstar
jasmina.obrstar4@gmail.com

VIRI IN LITERATURA:

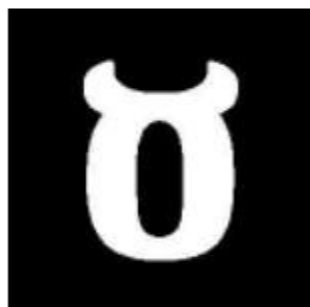
1. UP FTŠ Turistici priznanje GZS ob 20. obletnici. UP FTŠ Turistica. 2015. URL: <http://www.turistica.si/wp-content/uploads/2015/10/GTZ636-Large.jpg> (Citirano 15.12.2015).

NOVOLETNI

OVEN:

Zimsko spanje vam ne ustreza; potrebujete potres s čim večjo magnitudo, da pretrese vaše življenje. Morda se v vaše življenje prikrade oseba, ki bo v vas udarila kot strela z jasnega.

BIK:

Na finančnem področju boste občutili počasne ledeniške premike ... navzdol. Vaša finančna skorja se ne bo debelila, saj zaradi veselega decembra in temperatur pod lediščem vaših prezebljih rok ne bo grelo sonce.

DVOJČKA:

Obdobje monsunskega objokovanja stvari, ki jih niste uspeli realizirati v preteklem letu, se počasi končuje. Čas je, da potegnete tektonsko prelomnico za vsemi vertikalnimi vzponi in ravninskimi stagnacijami v eni točki. Zberite se in s strumnim korakom naprej v geografski vsakdan.

RAK:

Saj veste ... Ni oblaka brez dviganja zraka. Če vaše zdravje peša, kondicije ni, vaša povprečna hitrost na terenskih vajah pa znaša le 1/6 Natka na sekundo, se boste morali tudi vi malce posvetiti gibanju v naši prelepi »čisti« geosferi.

LEV:

Kralj živali črne celine tudi v tem mesecu ne bo razočaral. Močan kot drobirski tok, vroč kot piroklastični tok tik po izbruhu ... Le kdo bi se mu sploh lahko uprl? Seveda to velja tudi za levinje.

DEVICA:

Poznate tisti občutek, ko iz vas vse kar puhti kot meglice po dežju? Ta mesec bo vaša kreativnost ostra kot a lava, odločitve jasne kot studenčnica na samem izviru, ideje pa edinstvene kot močeril.

GEOSKOP

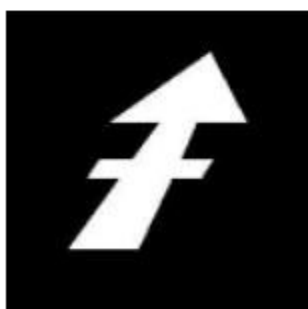

TEHTNICA:

Problemi, težki kot balvani, se zgrinjajo nad vas, vi pa ležerno poležavate na mehkih puščavskih sipinah brezskrbnosti. To meandriranje med problemi ne vodi nikamor. No, vsaka pot nekam vodi, ampak vaša se bo s takšnim odnosom končala na dnu Marianskega jarka. Zberite se!

ŠKORPIJON:

Stojite na osamelcu svojega uspeha, stremite še višje v stratosfero in hočete do ciljev poleteti kot kapljica s kapnika na tla kraške jame. Umirite konje in s počasno kapniško rastjo napredujte do cilja. Saj veste, počasi se daleč pride.

STRELEC:

Počutili se boste kot požiralnik, ki bi vase rad posrkal vse znanje in kot magnetno polje jasno določil smer vaše vizije. Strmeli boste v praznoto sibirske stepe, ampak glej ga zlomka, proti koncu leta bo zapihala burja pozitivnih sprememb, ki s sabo ne bo prinesla le vonja po dobro zorjenem kraškem pršutu.

KOZOROG:

Misli, nazobčane kot Srednje oceanski hrbet, se bodo zgladile kot skalne stene v ozkem rečnem kanjonu in kar naenkrat boste v tolmunu želja našli tisto pravo, ki vas bo popeljala do zvezd.

VODNAR:

Širna prostranstva oceana so pred vami, vaša pot pa vas bo pripeljala do mnogih vročih točk sredi tektonskih plošč, ki vas ne bodo pustile na cedilu. Na pot lahko zakorakate sami, lahko pa spotoma raztopite kakšen košček apnenca in kot kakšna podorna jama omehčate tla pod nogami svojega izbranca.

RIBI:

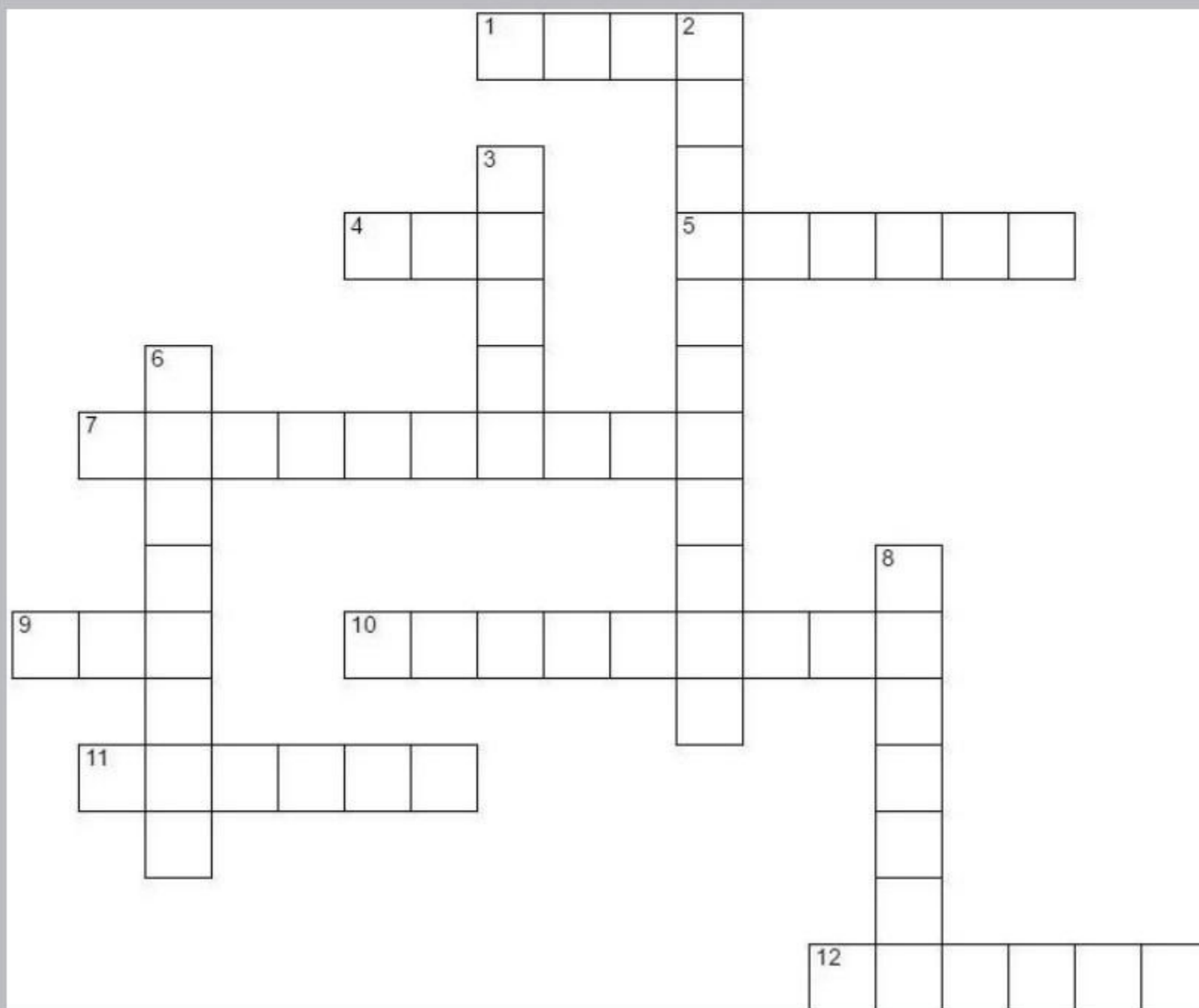
Unikatni kot diamant boste zasijali v pestrem spektru mavričnih barv. S prihajajočimi problemi se ne boste obremenjevali, saj so za vas kot rahel piš skozi goste krošnje zimzelenega gozda. Kot atol boste v svoj objem ujeli vse, kar je vredno obdržati le zase.

Avtorica besedil: Špela Kranjc

Vir slik: EyeCatching, 2016. Poznavanje osnovnih značilnosti posameznih znakov osebnega horoskopa nam lahko pomaga pri vzpostavljanju in ohranjanju dobrih odnosov. URL: <http://www.lunin.net/horoskop/ujemanje-znamenj/> (Citirano 13. 12. 2016).

GEOKRIŽANKA

VODORAVNO:

1. Turistični kraj na Gorenjskem.
4. Belgijske toplice.
5. Oseba, ki potuje v turistične kraje.
7. Najbolj obiskana jama v Sloveniji.
9. Slovenska turistična organizacija.
10. Zelena prestolnica Evrope 2016.
11. Slovenska turistična agencija ali naprava za orientacijo.
12. Glavno mesto Albanije.

NAVPIČNO:

2. Turistični kraj ali?
3. Najvišje ležeče smučišče v Sloveniji.
6. Modeno turistično sedišče na slovenski obali.
8. Glavno mesto Kenije.

GEO_{mix}

Sredica prihajajoče številke:

**REGIONALNI RAZVOJ
IN
REGIONALNO PLANIRANJE
maj 2017**

Vabljeni k pisanju novih strokovnih člankov na omenjeno tematiko, povzetkov seminarских/zaključnih nalog, poročil z izmenjav in ekskurzij, potopisov ...

Sodelujte pri FOTONATEČAJU: pošljite fotografije na temo sredice in mogoče bo prav vaša fotografija krasila novo naslovnico revije!

Članke in fotografije pošljite na:
geomix.dmgs@gmail.com

Več informacij in navodila:
<http://geomix-dmgs.weebly.com/>

Navodila za pisanje člankov in GEOmix v digitalni obliki
lahko najdete na spletnem naslovu

<http://geomix-dmgs.weebly.com>

Sponzorji GEOmix-a in DMGS

DARS

Fotografije s fotonatečaja TURIZEM

"Newbie weekend" Pokljuka, 24. - 27.11.2016

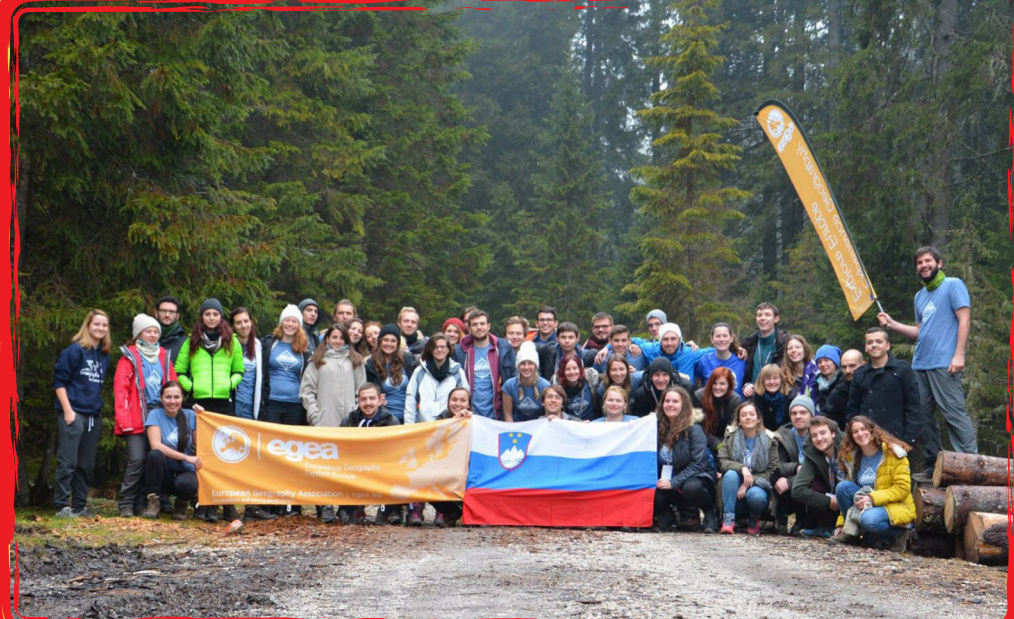

Foto: Lena Kropivšek.

Foto: Monika Gričnik.